موزهٔ همایون

مسكوكات قديمهٔ اسپانيه

موزۀ همایون

مسکوکات اسلامیه قسمندن

مسکوکات ترکمانیه قتالوغی

بنی ارتق، بنی زنکی، فروع اتابکیه، ملوك ایوبیۀ میافارقین

اثر

اسماعیل غالب

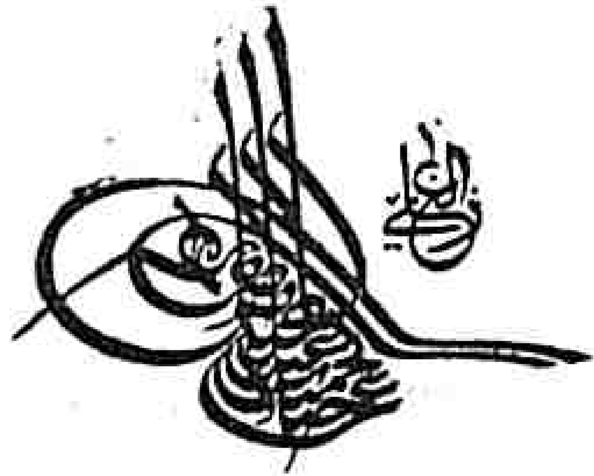
معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنك امریله طبع ونشر اولنمشدر.

قسطنطنیه

مهران مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده نومرو ۷

۱۳۱۱

فرانسزجه نسخه‌سی دخی آیروجه طبع وتمثیل قلنمشدر

هر درلو ترقیاته سهولتبخش اولان عصر محاسن پیرای حضرت خلافتپناهی ایجابات منافع غایاتندن اوله‌رق موزهٔ همایونده موضوع موقع تشهیر اولان نفائس آثار عتیقه‌نك انواعنه وعائد اولدقلری ادوار واقوامه گوره صره‌سیله قتالوقلر ترتیبی ادارهٔ عاجزیجه قرارلشدیریله‌رق اخیراً لحود ومقابر عتیقه‌یه مخصوص برقتالوق تنظیم ونشر اولنمش ایدی .

موزهٔ همایونده اوته‌دنبرو مسلم وغیرمسلم اقوام قدیمه‌یه عائد خیلی مسکوکات جمع وادخار اولنوب شمدی‌یه‌قدر هرنصلسه بونلرك برصورت منتظمه‌ده تصنیفنه تشبث اولنه‌مامش و آیرو آیرو قولکسیونلر ترتیبیله باشلوجه برمسکوکات قبینه‌سی احداث ایدیله‌مامش ایدی . و بو یوزدن بونلرك تدقیق ومطالعه‌سندن منتظر اولان استفادهٔ عظیمه دخی مفقود حکمنده قالمقده ایدی . بوکره سایهٔ انتظامواپهٔ حضرت ولی‌نعمت بمنتده مسکوکات عتیقهٔ مذکوره‌نك منسوب اولدقلری دور تاریخی و تعلق ایلدکلری اقوام وحکومات وخاندان حکمرانی اعتباریله صنوف متعدده‌یه تفریق وبر انتظام اساسی ایله ترتیب و تقسیم اولنه‌رق قتالوقلرینك تنظیم ونشری دخی تحت قراره آلنمشدر .

بیان و ایضاحدن مستغنی اولدیغی اوزره تاریخك فنون متفرعه‌سی میانه داخل اولان فن مسکوکاتك برچوق جهتلرله تواریخ قدیمه‌یه

خدمت ومعاونتی واردر . بین المؤرخین تردد و اختلافی موجب مسائل ومباحثك فصل وحلنه وسکوت ایله کچشدیرلمش بعض نقاط مظلمه‌نك تعمیق وتنویرینه ومشکوك ویا مبهم براقیلان ازمان و سنینك صورت قطعیه‌ده تعین وتحققنه والحاصل بوکبی برچوق حقایق ودقایق تاریخیه‌نك اظهار واشاعه‌سنه مدار کلیسی اولدیغی جهتله تاریخك دائما فن مسکوکاته عرض افتقار واحتیاج ایتمسی ضروری ومجبوریدر .

مسکوکات عتیقه فنی تاریخ قدر اقسام متعدده‌یه و ادوار مختلفه‌یه آیرلدیغندن بوکا متعلق نشر اولنان قتالوقلرك دخی صورت ترتیب جهتیله واساس موضوعلری اعتباریله یکدیکرندن تخلف ایلمسی طبیعیدر . بناءً علیه مسکوکات قتالوقلری عمومیت و یا خصوصیت اوزره تنظیم اولندیغی کبی مفصل ویاخود مختصر اوله‌رق ترتیب اولنور . مفصل اولنلر قتالوغك عائد اولدیغی مسکوکات حقنده معلومات تاریخیه و ایضاحات لازمهٔ فنیه‌یی متضمن اولور . مختصر اولنلر ایسه محتوی اولدیغی مسکوکاتی یالکز دفتر شکلنده جنس ومقداریله ارائه ایدر .

موزهٔ همایونجه اولا مسکوکات قدیمهٔ اسلامیه‌نك تصنیف وترتیبندن باشلانه‌رق قتالوقلری ایچون برنجی صورت ترتیبك اختیاری تنسب قلنمشدر .

مسکوکات قدیمه‌نك تصنیف وترتیبی مسئله‌سی مشکل وفن مسکوکاته وقوف و معلومات تامه‌یه متوقف اولوب مقدملری صبحی پاشا مرحوم طرفندن مسکوکات اسلامیه قسمندن خلفای امویه وعباسیه‌یه عائد اولنلرینك برمقداری قرائت وتفریق اولنمش ایسه‌ده آنلرده مرور زمان ایله الیوم طاغینق برحاله کیرمش اولدیغندن موزهٔ همایون اداره‌سنجه شمدیکی حالده مسکوکات اسلامیه ایچون او فنه انتسابی بولنان برادرم غالب بکك معاونتنه مراجعت اولنمش وکندوسی مجرد ولی‌نعمت بیمنتمز شوکتلو پادشاهمز افندمز حضرتلرینك تشویقات جلیلهٔ عالم پسندانه‌لرینه مقارنت سایه‌سنده کوندن کونه اکتساب وسع وکمال ایدن موزهٔ همایون ایچون

بو یولده بر خدمتی مع الافتخار قبول ایله مسکوکات ترکمانیه قتالوغنی ترتیب وتحریر ایتمسیله موزهٔ همایونجه برنجی دفعه اوله‌رق نشر اولنمشدر .

اشبو قتالوغك محتوی اولدیغی مسکوکات ارتقیه و اتابکیه وسائره‌نك برقسم جزئیسی ذاتاً موزهٔ همایونك موجودندن اولدیغی حالده اخیراً اللی پارچه‌یه قدر باقر ایله برعدد آلتون دیاربکرده مقیم اولوب موزهٔ همایونه بعض آثار عتیقه اهداسی کبی خدمات مفتخره‌ده بولنان دباغ‌زاده عزتلو ناطق افندی طرفندن کوندرلمش و برادرم دخی اشبو قولکسیونك حصول مکملیتی نیت خالصه‌سیله ایکی عدد آلتون و بوراده موجود بالجمله کموشلر ایله یتمش قدر باقردن مرکب بولنان خصوصی قولکسیونی موزهٔ همایونه ترك وتبرع ایلمش وبرقاچ قطعه نادر باقر سکه‌لری دخی مسکوکات اسلامیه فنی متوغللرندن طوب طاشی رشدیهٔ عسکریه‌سی مدیری رفعتلو علی افندی اهدا ایتمش اولدقلرندن کرك اشبو قتالوغك امر تألیفنده‌کی مساعیسنه اهدای مسکوکات کبی انضمام ایدن همتندن طولایی کندیسنه وکرك مومی الیه ناطق وعلی افندیلرك کذلك اهدای مسکوکات خصوصنده‌کی هممات مبروره‌لرینه موزهٔ همایون نامنه بیان تشکر ایدیلور .

بمنه تعالی سایهٔ قدرتوایهٔ حضرت ﴿عبدالحمید خان﴾ غازیده الیوم موجود بولنان و بعدما جمع وتدارك ایدیله‌جك اولان آثار مسکوکه‌نك جمله‌سی و بالخاصه مسکوکات اسلامیه قسمی زمان قلیلده تصنیف وترتیب اولنه‌رق مسکوکات قدیمه دائره‌سنك اوروپا مسکوکات قبینه‌لرینك اك مکمللرینه معادل و بلکه فائق اوله‌جق بردرجه‌یه ایصالنه موفق اولنه‌جغنی امید ایله متحتم ذمت عبودیت وصداقت اولان دعای بالخیر حضرت خلافتپناهینك تکراریله تزیین لسان عبودیت نشانه مثابرت اولنور .

موزهٔ همایون مدیری

حمدی بن ادهم

— مدخل —

بشنجی عصر هجری حضرت نبوینك سنین اخیره‌سنده جزیرهٔ مابین النهرین قطعه‌سنده اقوام ترکمانیه‌دن بر طاقم طوائف ملوك ظهور ایتمشدرکه بونلردن باشلوجه تأسس ایدن حکومتلر دولت ارتقیه ایله دولت اتابکیه اولوب بو ایکی حکومت دخی شعبات متعدده‌یه انقسام ایلمشدر.

دولت ارتقیه امیر ارتق بن اکسك الترکمانی نامنه و دولت اتابکیه ایسه آقسنقر اوغلی اتابك زنکی طرفندن تأسیس اولنمسیله انك اسمنه نسبت ایدلمش اولدیغی کبی اشبو ایکی عائله اعضاسنه (بنی ارتق) و (بنی زنکی) اطلاق اولنمش و بونلردن تشعب ایدن حکومتلر محللرنده ذکر ایدیله‌جکی وجهله بعضاً بولندقلری مملکتلرك وبعضاً پدرلرینك اسملریله یاد ایدلمشدر.

ملوك ترکمانیه نامنه ضرب واخراج اولنوب (مسکوکات ارتقیه) و (مسکوکات زنکیه ـ یاخود ـ اتابکیه) اطلاق اولنان سکه‌لر مسکوکات قدیمهٔ اسلامیه میاننده حائز اولدقلری طرز خصوصی جهتیله بالخاصه جالب انظار دقت بولندقلرندن بو بابده اقتضا ایدن بعض ایضاحات ومعلومات مخصوصه‌نك اعطاسندن اول کرك ملوك ارتقیه وکرك ملوك زنکیه‌نك کیفیت ظهوریله احوال تاریخیه‌لرندن بر نبذه بحث ایتمکی مناسب کوردك.

§ **بنی ارتق** — (ارتق) ملوك ارتقیه‌نك جدی اولان ذاتك اسمی اولوب بو اسمك صورت تلفظنده الیوم بعض کونه تردد واختلاف

موجوددر. وهلهً بك ساده كورينان (ارتق) اسمنك عصرلرجه برقاچ صورتله تلفظ ايدلمكده اولمسنه تعجب ايديله‌مز . چونكه (ارتق) كلمه‌سى ترك وتركمان لسانلرنده املاسنه خلل كلمكسزين حركهٔ مختلفه ودرت بش وجه ايله قرائت اولنوب حركه‌لرك تبديليله برابر معناسى دخى تحول ايدر وكذلك معانئ مختلفه ايله السنهٔ مذكوره‌ده علم واليوم لسان عثمانيده ادات تعجب وحال اولمق اوزره دخى استعمال قلنور.

اولاً ــ الف ممدوده وياخود مفتوحه وتاء مكسوره ايله (آرتِقْ ـ آرتِقْ) *Artik* فضله معناسنه كلديكى كبى لسان عثمانيده ادات تعجب وحالدر. ثانياً ــ الف مضمومهٔ مفخمه وتاء مفتوحه ايله (اُرْتَقْ) *Ortak* شريك، ثالثاً ــ الف وتاء مضمومهٔ مفخمه ايله (اُرْتُقْ) *Ortok* محروق مشتاق، رابعاً ــ الف وتاء مضمومهٔ مبسوطه ايله (اُرْتُقْ) *Urtuk* مستور معنالرينى افاده ايدر.

لهذا امير ارتقك اسمنى صور مبحوثه‌دن هانكيسيله اوقومق لازم كله‌جكنى تعيين ايلمك مشكلدر. مؤرخين قديمه اسم مذكوردن چوق بحث ايتدكلرى حالده صورت تلفظنى بيان وارائه ايتميه‌رك بتون حركه‌سز يازمشلردر. يالكز دولت ارتقيه معاصرلرندن ومؤرخين مشهوره‌دن ابن خلكانك وفيات الاعيانده (°) امير ارتقك اسمى الف وتاء مضمومه ايله (اُرْتُقْ) اولديغى ذكر ايدلمش وبرده هر نه قدر مأخذى معلوم دكل ايسه‌ده احمد وفيق پاشا مرحوم دخى لهجهٔ عثمانيده (°°) كذلك ضمتين مفخمه ايله يازمشدر. ايشته اسم مذكور حقنده كرك عرب وكرك ترك كتابلرنده شو ايكى روايتدن بشقه صراحته تصادف اولنه‌مامشدر.

(°) «أرتق وهو بضم الهمزة وسكون الراء وضم التاء المثناة من فوقها وبعدها قاف» وفيات الاعيان لابن خلكان جلد ١ صحيفه ٨٥

(°°) (ارتق) تركيده (اورتوق) يانيق معناسنه علمدر. (اورتمق) اصلندن محروق، مشتاق. «ارتق بن سكمان ؟» لهجهٔ عثمانى جلد ١ صحيفه ١١٩

اورو‌پاده مستشرقين قديمه بعض عرب تاريخلرى ترجمه‌لرنده وسائر آثارده اسم مبحوثى كذلك (اُرْتُقْ) *Ortok* اوله‌رق يازوب اليوم همان عموميتله بوصورت قبول اولنمش وزمانمزك السنهٔ شرقيه اربابندن موسيو (باربيه دومينار) نشر ايلديكى تركجه لغات كتابنده (°) بونى تأييد ايتمشدر. ومؤلف مشهور (هربه‌لو) ايسه (°°) تركستانده (آرْتَقْ) *Artak* نامنده بر طاغ اولوب امير ارتقك او طرفلردن كلسى جهتله اسمنك اكا نسبت اولنديغنى بيان وصورت تلفظى مختلف بولنديغنى درميان ايتمشدر.

ديكر طرفدن انكليز مؤلفلرى وخصوصيله مسكوكات اسلاميه اربابندن (مارسدن) وموسيو (استانلى لان ـ پول) اسم مذكورى ضمتين مبسوطه ايله مستور ديمك اولان (اُرْتُقْ) *Urtuk* يازمقده‌درلر. (°°°)

(°) (ارتق) *Ortoq* (t.o. اورتوق) brulé, incendié, du même verbe اورتاماق ـ nom d'une dynastie . . . . (كتاب دررالعمانيه فى لغة العثمانيه) par Barbier de Meynard. t. I. p. 33.

افادهٔ محرر ــ (ارتق) چغتاى لسانندن مأخوذ اوله‌رق اصل كلمه آتش وعلو معناسنه اولان (اورت) در. مصدرى متعدى ايچون اولور ايسه (اورتامك) ياقمق، لازم ايچون اولديغى زمان (اورتانمك) يانمق معنالرينه‌در. اشبو مصادرك شو صورت املاسى چغتاى لساننه مخصوص لغات كتابلرنده كوريلوب كرك وفيق پاشانك وكرك موسيو باربيه دو مينارك كوستردكلرى املايه موافق دكلدر. هرحالده اسم مفعولى (اُرْتُقْ) يازيلور.

(°°) Artak et Artok, que l'on prononce aussi Ortok. Montagne du pays de Turkistan, vis-à-vis de la quelle il y en a une autre nommée Gurtak, et c'est entre ces deux montagnes que la ville de Kara-Koum est situé. C'est du nom de cette montagne que la famille d'Artak ou d'Ortok a pris son origine. (Herbelot, bibliothèque Orientale. p. 130.)

(°°°) اثيرالدين ابو حيانك «الادراك للسان الاتراك» نامنده‌كى ترك لسانك قواعدينه دائر اولان رسالهٔ معتبره‌سنده ضمهٔ مبسوطه ايله (اُرْتْ) و(اُرْتُقْ) اورتولمش واورتى ديمك اولديغى محرر اولوب انكليز مؤلفلرى بونى مأخذ اتخاذ

ظنمزه كوره بو اسمك الك طوغریسی فضله معناسنه اولان والیوم آناطولیجه علم اوله‌رق قوللانیلان (آرتِقْ) *Artik* اولمسی اقتضا ایده‌جكدر. زیرا امیرارتقك پدری (آكسِكْ) اسمیله (*) مشهور و متعارف اولمسیله بویله نقصان معناسنده اولان (اكسك) اسمنده بر باباك اوغلی فضله معناسنی افاده ایدن (ارتق) اسمیله تسمیه اولنمش اوله‌جغی طبیعی وعقله پك یقین اولدیغندن ارتق بونام ایچون دیكر معنالرده‌كی (ارتق)لره مراجعت ایتمك بی‌لزوم كبی كورنمكده‌در.

برده ترك وتركمان لسانلرنده قاف وكاف حرفلریله نهایت بولان كلماتك ماقبللرنده‌كی حرفلر لسان عثمانیده اولدیغی كبی كسره ایله حركه‌لندیرلمیوب علی‌الاكثر ضمه ایله تلفظ اولندیغندن (ارتق) اسمنك (آرتُقْ) *Artouk* صورتنده تلفظ اولنمسندن طولایی بالاخره بعض اقوام طرفندن غلط اوله‌رق ضمتین ایله (اُرْتُقْ) تلفظ ایدلمش اولمسی دخی مستبعد دكلدر.

خلاصهٔ كلام بزم ایچون اسم مبحوثی (آرتِقْ - ویا - آرتُقْ) صورتنده قبول ایتمك امیر ارتقك پدری اسمیله اولان مناسبتنه واسباب مشروحه‌یه بناءً پك معقولدر.

سامی بك افندینك دردست طبع ونشر اولان (قاموس الاعلام) نامنده‌كی لغات كتابنده دخی اسم مذكور شو بیان ایلدیكمز وجه ایله یعنی (آرْتُقْ) یازیلوب واقعا مرجع ومأخذینی تصریح ایتمامش ایسه‌لرده كرك بعض اثردن اخذ و نقل ایتمش وكرك قرائن حالیه‌یه مبنی اویله یازمش اولسونلر انتخاب ایتدكلری صورت فكرعاجزانه‌مزك اصابتنی مؤیددر.

ایدرك اسم مذكوری او صورتله قبول ایتمش اولدقلری محتملدر. رسالهٔ مذكوره‌ده محروق معناسنه اولان (اُرْتُقْ)دن هیچ بحث اولنمیوب (آرتِق) ازید و (اُرْتَقْ) شریك اولمق اوزره ایكی لغت مندرجدر.

(*) «ارتق بن اكسب كذا ذكره ابن الاثیر انه اكسب بالباء وصوابه اكسك بكافین ذكر ذلك ایضاً ابن خلكان» تاریخ ابی الفدا جلد ۲ صحیفه ۲۲۹

دولت ارتقیه طوغریدن طوغری‌یه امیر ارتق طرفندن تشكیل قلنمش برحكومت مستقله اولمیوب آتیده كوستریله‌جكی وجهله امیر مشارالیهك اوغللری طرفندن آیرو آیرو تأسیس ایدلمش اولان سكمانیه وایلغازیه و برده خرپوت نامنده آلتنده اوچ شعبهٔ حكومتدن عبارتدركه بونلرك جمله‌سی دولت ارتقیه نام عمومیسیله معروفدر.

امیر ارتق بن اكسك تركمان طائفه‌سندن اولوب (مرآة العبر) نام تاریخه كوره ماوراءالنهرده شهرمان و (هربه‌لو)نك روایتنه نظراً قراقوم جوارنده كائن آرتَقْ طاغلرندن جزیره قطعه‌سنه كلوب ٤٥٥ تاریخلرنده آلپ. آرسلان سلچوقینك خدمت عسكریه‌سنه داخل اولمشدر. كندیسی غایت. جری وجسور اولمسیله محارباتده یارلق كوستره‌رك نزد سلطانیده مقبول و ٤٦٤ سنه‌سنده سرحدلردن برینه سرعسكر اولمشدر.

٤٧٧ سالنده ملكشاه بن آلپ آرسلان طرفندن فخرالدوله ابن جهیر ایله برابر دیاربكر ضبطنه كوندریلوب آمد شهرینك محاصره‌سنده صاحبی بولنان شرف الدوله مسلمك كندوسنه تكلیف ایلدیكی اموال ونقوده طمعاً فرارینه مساعد بولنمش اولدیغندن بالاخره ملكشاه نزدنده مسئول ومظهر مجازات اولمق قورقوسیله امیر ارتق دمشق صاحبی تاج الدوله تتش بن آلپ آرسلانه دخالت ایتمشدر. حلب و سائر بلده‌لرك ضبط و فتحنده مشارالیه تتشه دخی خدمات مقبوله‌ده بولنمغله ٤٧٩ سنه‌سنده مشارالیه قدس شریف حكومتنی امیر ارتقه توجیه ایلمشدر. ٤٨٤ تاریخنه قدر امیر ارتق اوراده حكومت ایتدكدن صكره سكمان وایلغازی و عبدالجبار و بهرام نامنده درت نفر اولاد ترك ایدرك سنهٔ مزبوره‌ده قدسده وفات ایلمسی اوزرینه مخدوملرندن سكمان ایله ایلغازی پدرلرینك یرینه قدس حكومتنه مالك اولوب ٤٨٩ سالنه قدر اوراده اجرای حكومت ایتمش واهل صلیبك ظهورنده آنلره قارشو مدافعاتده بولنمشلردر. ٤٩٠ سنه‌سنده مصر حاكمی قدسی استیلا ایتمسیله امیر سكمان ذاتاً

حوضهٔ اداره‌لرنده اولان رها وسروج طرفلرینه چکلمش وامیر ایلغازی دخی عراق ولایتنه کیدوب سلطان محمد سلجوقی بن ملکشاه طرفندن ٤٩٥ تاریخنده بغداد شحنه‌لکنه (*) تعیین قلنمشدر . دیکر برادرلری عبدالجبار ایله بهرام حقنده مؤرخین سکوت ایله کچوب انجق عبدالجبارك سلیمان نامنده برمخدومی اولوب برایکی سنه قدر یعنی ٥١٧ تاریخنه دکین حلبده و بهرامك اوغلی بلك دخی کرك مستقلاً و کرك عموجه‌سی امیر سکمان نامنه ٥١٨ سالنه قدر سروج وحران وحلب وخربوت بلده‌لرنده حکومت ایتمشلر ایسه‌ده آندن زیاده پایدار اوله‌مامشلردر .

قدس شریفدن رها طرفلرینه کلمش اولان امیر سکمان برمدت صکره بغداد وموصل حوالیسنه عزیمت ایدرك نهایت ٤٩٥ سنه‌سنده حصن کیفایی ید ضبطنه آله‌رق دولت ارتقیه‌نك سکمانیه طبقه‌سی ایشته بوراده تأسس ایتمش و بالاخره آمد شهری دخی الحاق اولنه‌رق سکمانیه ملوکنه اراتقهٔ کیفا و آمد دخی تعبیر قلمشدر .

حصن کیفا و آمدده حکومت ایدن سکمانیه عائله‌سی سکز ذاتدن عبارت اولوب ٦٢٩ سنه‌سنه قدر یعنی ١٣١ سنه مدت حکومت ایتمشلردر.

طبقهٔ سکمانیه‌دن ٥٨١ تاریخنده برشعبه ظهور ایدرك خربوتده حکومت ایتمشلردرکه بونلره اراتقهٔ خرتبرت اطلاق اولنور. مؤسسلری امیر سکمان عائله‌سنك دردنجیسی فخر الدین قرا ارسلانك بیوك مخدومی عمادالدین ابو بکر اولوب اندنصکره مربوط ارتقیه سلسله نامه‌سنده کوستردیکی اوزره انك اولاد واخفادندن درت ملك کلمشدر . انجق بونلرك اسامیسیله مدت دواملری تاریخلرجه مختلف فیه برحالده قالمشدر.

بغداد شحنه‌لکنده بولنان امیر ایلغازی ٥٠٢ تاریخنده بغدادی ترك ایدرك اولجه برادری امیر سکمان طرفندن ضبط ایدلمش اولان ماردینه

(*) قدیماً بیوك شهرلرك امور ضابطه‌سنی اداره ایدن اك بیوك مأموره شحنه دنیلور ایدی.

مواصلتله اوراده مسند نشین حکمداری اولمش و ارتقیه دولتنك ایلغازیه طبقه‌سنی تأسیس وتشکیل ایتمشدرکه بونلره اراتقهٔ ماردین دخی دنیلور.

امیر ایلغازی غایت جسور وجنکاور برذات اولوب اهل صلیب ایله وقوعبولان محاربه ومصادمه‌لرده مکرراً غلبات عظیمه‌یه نائل اولمشدر. زماننده دولت ارتقیه کسب جسامت واهمیت ایدرك الجزیره بلادینك اکثریسی زیر حکومتنه کچمشدر.

طبقهٔ ایلغازیه‌دن امیر ایلغازیدن صکره اون درت حکمدار دها کلوب ٥٠٢ سنه‌سندن ٨١٤ سالنه قدر تمام اوچیوز اون ایکی سنه مدت اجرای حکومت ایتمشلر و بالاخره ماردین شهری قراقویونلی امراسندن قرا یوسفك زیر اداره‌سنه کچدیکی کبی او تاریخده حکمفرما اولان طاعون علتندن امرای ارتقیه‌نك بقیه‌سی دخی تلف اولوب ارتق عائلهٔ ارتقیه‌دن کیمسه قالمامشدر.

ایلغازیه ملوکی اکثریا شجاعت وسخاوتله مشتهر اولدقلری کبی صلابت دینیه‌لری وخیرات وحسناته رغبتلری مسطور صحائف تواریخدر. بونلرك کرك ماردینده و کرك ماردینه قریب اولوب او تاریخلرده معمور بربلده اولان دنیسر نام دیکر قوچحصار ایله قلمرو حکومتلری اولان سائر قصباتده جوامع ومدارس کبی برطاقم تأسیسات خیریه‌لری واردر.

۞ **بنی زنکی** — سلاجقه توابعندن اتابك (*) عنوانیله آلتنجی عصر هجری اوائلندن یدنجی عصر اواسطنه طوغری جزیرهٔ مابین النهرین بلادندن موصل و سنجار و جزیرهٔ ابن عمر ایله حلبده اجرای حکومت ایدن ملوك عمادالدین اتابك زنکی اولادندن اولملریله بونلره بنی زنکی دیمشلردر .

مشارالیه اتابك زنکی ملوك سلجوقیه‌دن ملکشاه بن آلپ آرسلانك

(*) اصلی « بك بابا » دیمك اولان (آتا بك) در. سلاجقه اولادینك تربیه‌سنه مأمور اولنلر ایله سلجوقی وزراسنه دخی اتابك عنوانی ویریلور ایدی.

مملوكلرندن وتركمان نسلندن قسيم الدوله آقسُنقُر (٭) نام ذاتك مخدوميدر.

امير آقسنقر ٤٧٨ تاريخنده تاج الدوله تتش بن آلب آرسلان طرفندن حلب واليلكنه مأمور و برمدت صكره حمص شهريني اهل صليب يدندن تخليصه موفق اولمش ايسه‌ده ٤٨٧ سالنده تاج الدوله‌يه قارشو بعض حركات نامرضيه‌سندن طولايى مقتولاً وفات ايتمشدر. مخدومى مشاراليه عماد الدين زنكى پدرينك حين وفاتنده پك كوچك اولمغله امراى سلجوقيه‌دن بعضلرينك دائرهٔ تربيه‌سنده پرورشياب اولوب بالاخره واسط و بصره واليلكرينه و ٥٠٧ تاريخنده بغداد شحنه‌لكنده بولنان آقسنقر بُرسُقى نام ذاتك موصل وحواليسنه والى نصب اولنمسى اوزرينه آنك يرينه مذكور بغداد شحنه‌لكنه تعيين قلنمشدر.

آقسنقر برسقى ٥٢٠ سنه‌سنه قدر موصل ولايتده بولنديغى حالده تاريخ مذكورده وقوع وفاتى اوزرينه موصل واليسى تعيين اولنان اوغلى مسعود دخى برسنه مرورنده ارتحال ايلمش اولديغندن بغداد شحنه‌لكنده بولنان مشاراليه عمادالدين زنكى بن قسيم الدوله اقسنقر عهده‌سنه ٥٢١ سالنده موصل ولايتى توجيه واحاله قلنمشدر. ايشته بو تاريخدن اعتباراً مشاراليه ممالكنى توسيع ايله برابر موصلده دولت اتابكيه‌يى تشكيل وتأسيس ايتمشدر.

موصلده زنكى اولادندن اولمق اوزره كنديسندن بشقه سكز اتابك دها اجراى حكومت ايدوب بونلرك مدت سلطنتلرى ٦٣١ تاريخنه قدر يعنى يوز اون سنه دوام ايلمشدر.

حلب اتابكلكى دخى عمادالدين زنكينك حين وفاتنده ايكنجى مخدومى نور الدين محمود طرفندن ٥٤١ سالنده تأسيس ايدلمشدر. بو حكومتك مدت دوامى اولان اوتوز التى سنه ظرفنده يالكز ايكى اتابك

(٭) آق سنقر تركجه‌ده بياض قوش ديمكدر. طوغانه دخى (سنقر) تعبير اولنور.

حكمفرما اولمشدر. مشاراليه نورالدين محمود شجاعت وحصافتله موصوف اولوب زماننده شام شهرى دخى حكومتنه ربط والحاق اولنمشدر.

سنجار حكومت اتابكيه‌سنه كلنجه كذلك بنى زنكيدن اتابك ثالث موصل اولان قطب الدين مودودك عماد الدين زنكى نامنده‌كى مخدومى طرفندن ٥٦٦ تاريخنده تشكيل اولنوب اللى برسنه قدر دوام ايدن بو حكومتده مشاراليهك اولادندن درت ذات بولنمشدر.

جزيرة ابن عمرده تشكل ايدوب جزيره اتابكلكى ناميله مشتهر اولان حكومتك مبدئى دخى ٥٧٦ سنه‌سنه مصادفدر. بنى زنكيدن موصل اتا- بكلرينك دردنجيسى اولان سيف الدين غازئ ثانينك اوغلى معزالدين سنجر شاه بوحكومتك مؤسسيدر. مشاراليهدن صكره ايكى مخدومى يكديكرينى متعاقب مسند اتابكيده بولنمش و انجق اللى سنه قدر برمدت اوراده حكومت ايتمشلردر.

بروجه محرر حكومت اربعهٔ اتابكيه‌ده بولنان ملوك زنكيه‌نك وقايع تاريخيه‌لرى خيلى مهم اولوب اكثر وقتلرينى محاربات ايله كچورمش اولدقلرى كبى آز چوق تأسيسات وترقياته دخى خدمت ايلمشلردر.

فروع اتابكيه — ملوك زنكيه فروعندن اولمق اوزره ينه اتابك عنوانيله حكومت سورن بعض تركمان عائله‌لرى دخى ظهور ايلمشدركه آنلره فروع اتابكيه تعبير اولنوب بونلردن بريسى اربل حكومت اتابكيه‌سنى تأسيس ايدن بكتكينيلردر. موصل اتابكى غازئ اولك خدمتنده بولنان زين الدين على كوچك بن بكتكين مشاراليه طرفندن اربله والى نصب اولنمش اولديغى حالده وفاتنده يرينه اوغلى يوسف وبراز صكره ديكر اوغلى مظفرالدين كوكبرى مأمور اولمشدر. بو ذات سلطان صلاح الدين ايوبيله كسب ايلديكى مناسبته مبنى ٥٨٦ سنه‌سنده مشاراليه طرفندن بالفعل اربل اتابكى نصب اولنمشدر. مشاراليه كوكبرى زيرده مسكوكاتى صره‌سنده

ذكر و بیان اولندیغی اوزره اخلاق و شجاعتجه امرای تركمانیه‌نك مشهورلرندندر .

فروع اتابكیه‌دن دیكری دخی بدر الدین لؤلؤ عائله‌سیدر . مشارالیه لؤلؤ ملوك زنكیه‌دن آخر اتابك موصل اولان ناصرالدین محمودك برچوق وقت خدمت وزارتنده بولنوب مشارالیهك بلاولد وفاتی اوزرینه موصل حكومتی ٦٣١ تاریخنده طرف خلافت عباسیه‌دن اتابك عنوانیله بدرالدین لؤلؤ عهده‌سنه توجیه قلنمشدر. (*)

مشارالیه لؤلؤك اوچ مخدومی اولوب بونلر صره‌سیله مسند اتابكیی احراز ایتمشلر ایسه‌ده صوك ایكیسی تاریخجه اهمیتسز اولوب یالكز اوچ سنه قدر رأس حكومتده بولنان بیوك اوغلی ملك الصالح اسماعیلك بعض وقایع تاریخیه‌سنه تصادف اولنمقده‌در. بونلر ٦٣١ دن ٦٦٠ سالنه قدر یكرمی طقوز سنه مدت دوام ایتمشلردر.

﴿ **بنی ایوب** — معلوم اولدیغی اوزره دولت ایوبیه شعبات متعدده‌یه منقسم اولوب فقط كرك عائله وكرك حكومت اعتباریله بالجمله ملوكنك ضرب واخراج ایتدیرمش اولدقلری مسكوكات بر قولكسیون تشكیل ایدرك قتالوغی دخی آیروجه اولمق مقتضی وموزهٔ همایونجه بمنه‌تعالی آتیاً اول وجه ایله ترتیب وتصنیفی مقرر ایسه‌ده دولت مذكوره‌نك جزیره بلادندن (میافارقین) وحوالیسنده تشكل ایدن شعبه‌سنده ملك عادل بن ایوب اولادندن حكمفرما اولان ایوبیلر ایله بونلرك هنوز تأسسندن مقدم حوالیٔ مذكوره‌یی زیر حكمنه المش اولان كرك صلاح‌الدین یوسف وكرك برادری مشارالیه ملك عادل طرفلرندن اوراده ضرب ایتدیریلان مسكوكات ملوك تركمانیه‌نك یعنی اراتقه ایله زنكیلرك باقر سكه‌لرینه تقلید واوزرلرینه تصویرلر نقش ایتدیرلمش اولدیغندن بوسكه‌لرك محل ضربلرنجه

(*) ١١٢ صحیفه‌ده‌كی ایضاحاته و ١٦٥ صحیفه‌ده علاوه‌نك ١٣٥ (ب) نومرولی سكه تاریخنه مراجعت اولنه.

اولان مناسبت ومجاورت وشكل وطرزلرنجه كوریلان مشابهت جهتلریله مسكوكات تركمانیه قتالوغنه درج وادخالی تنسیب ایدلمشدر.

ملوك ایوبیهٔ میافارقینك تاریخ ظهورلریله مدت حكومت و عدد واسملری مسكوكاتلری صره‌سنده ذكر و بیان اولنمغله بوراده تكراراندن صرف نظر قلنمشدر .

﴿ **مسكوكات** — مؤرخین كرك ملوك ارتقیه‌نك وكرك ملوك اتابكیه‌نك اصول مسكوكاتی حقنده هیچ بركونه معلومات ویرمیه‌رك امثالی حقنده یازدقلری كبی بعضاً صره‌سی دوشدكجه یالكز فلان ملك فلان محلده اسمنه سكه ضرب ایتدیردی یولنده بسیط روایتلر ایله اكتفا ایلمشلردر. بناءً علیه ملوك مذكوره‌نك او عصرلرده مسكوكات اسلامیه‌نك بولندیغی شكل وطرزك غیری اوله‌رق اصول مخصوصه وصورت آخرده سكه‌لر ضرب واخراج ایتدیرملرینی ایجاب ایدن اسباب حقنده ویره‌بیله‌جكمز ایضاحات روایات تاریخیه‌یه مستند اولمیه‌رق صرف مسكوكات موجوده‌نك ارائه ایلدیكی حقایقدن ومذكور حكومتلرك بولندقلری ممالك و مواقع ایله حال و زمانلرندن استنباط اولنه بیلان معلوماتدن عبارتدر . حتی اشبو مسكوكات اوزرینه اوروپا نومیزماتلرینك یازمش اولدقلری اثرلرده كوریلان بعض ایضاحات دخی كذلك استدلالاته منحصردر .

صدد بحثمز اولان اقوام تركمانیه مسكوكاتی همان عمومیتله باقر اولدیغی حالده نه شكلاً ونه‌ده قطراً خلفانك (فلس) تعبیر اولنور باقر سكه‌لرینه تقلید ایدلمیه‌رك بسبتون بشقه برطرز واصولده‌در .

مسكوكات مبحوثه‌نك برروجهنده تصویرلر منقوش ودیكر طرفلرنده توحید وتهلیل مثللو عبارات جلیله ایله عنوان واسملر مسكوك بولندیغی كبی حجم وقطرلری دخی خیلی بیوجك طوتلمشدر .

صدراسلامده خلفای راشدین زمانندن بدأ ایله برمدت شكل كسروی

وروميده صورتلی سكه‌لر قطع وضرب اولنديغی حالده خامس خلفای امويه عبدالملك بن مروانك زمان خلافتنده اويولده مسكوكات ضربی ترك اولنه‌رق يتمش سكز سنهٔ هجريه‌سنده سكهٔ اسلاميه معروف اولان طرز اسلامی‌يه تحويل قلنمش ايدی (*) . او تاريخدن صكره بعض محلرده برمدتجك دها شكل قديمده سكه‌لر كسلمش ايسه‌ده خلفای امويه وعباسيه وفاطميون ودها سائر ملوك و امرای اسلاميه وقت بوقت يالكز عباراتجه بعض تعديلات اجراسيله عبدالملكك اتخاذ ايلديكی اصولده دوام ايلمشلردر . آرادن پك چوق سنه‌لر يعنی درت بچق عصر قدر مدت مرور و اصول اخيره مسكوكات اسلاميه‌ده كاملاً وقطعياً تقرر ايتمش اولديغی حالده ملوك ارتقيه ايله ملوك زنكيه‌نك متروك اولان بر اصوله عودتله بو سكه‌لرك برر طرفنه تصويرلر نقش ايتديرمش اولملری اسبابی اولسه اولسه او عصرلرده بونلره بعض هم حدود اولان فرنك وروم حكومتلری ممالكنده سكه‌لرينك رايج اولمسی و شوصورتله تسهيل اخذ واعطا و تأسيس مناسبات تجاريه‌يه خدمت ايدلمسی ماده‌لری اولملق لازم كلور كه اقوال مؤرخيندن اولديغی اوزره مسكوكات اسلاميه‌نك اوائلده بيزانتين و ساسانی طرزنده‌ضرب و اخراج قلنمسی دخی سبب مشروحه مبنی ايدی .

تسهيل معاملات مقصدی تصويرسز و قيمت حقيقيه‌يی حائز التون وكموش مسكوكات ايله دخی حاصل اوله‌بيله‌جكی مطالعه‌سی خاطرلره كلور

(*) علی ابن ابی طالب رضی الله عنه حضرتلرينك زمان خلافتلرنده وقرق سنهٔ هجريه‌سنده بصره‌ده ضرب اولنمش كموش برسكه صبحی پاشا مرحومك اللرينه كچمش وبناءً عليه سكهٔ اسلاميه‌نك رسم معلوم اوزره قطعی يتمش بش تاريخنده اولميوب او زماندن باشلامش اولديغنی «عيون الاخبار» نام رساله‌لرنده بيان ايتمشلردر . سالف الذكر كموش سكه اليوم پارس مسكوكات قبينه‌سنده اولوب موسيو (لاووآ) نك خلفا مسكوكاتی قتالوغنه درج اولنمشدر. بوسكه اوروپاجه بعض ملاحظات مخصوصه‌يی جلب ايتمشدر .

ايسه‌ده مستغنیٔ ايضاح اولديغی اوزره دولت ارتقيه و اتابكيه‌نك بدايت احوالی عادتا عشيرت حكمنده اولوب مركز حكومتلری هنوز تقرر ايتمامش وملوكی دائما محاربات ايله مشغول بولنمش اولديغنه و بناءً عليه تنظيم واصلاح ادارهٔ مملكته وقتلری اولميه‌رق سيم و زركبی تداركی كلفت وثروته محتاج اولان معادندن سكه ضرب واخراجنده مشكلاته تصادف ايتدكلری دركار بولنمسنه مبنی باقر مسكوكاتی اختيار و بونك الك چوق اقوام خرستيانيه بيننده حصول اعتباری ايچون مسكوكات قديمهٔ خرستيانيه‌يه تقليداً اوزرلرينه برطاقم رسملر نقشنه ابتدار ايتمشلردر . ديكر طرفدن مملكتلری داخلنده خلفا درهملری قيمتنده رايج اولمسنه مجبوريت ويره‌جك صورتده آره صره بعض عباره‌لر دخی درج و علاوه ايلمشلردر .

ملاحظات مسروده دولت ارتقيه وزنكيه‌نك اوائل حالی ايچون شايان قبول اوله‌بيلور ايسه‌ده بالاخره سنه‌لرجه يعنی حكومات مذكوره‌نك تأسيسله برابر بتون مدت دواملرنجه تصويرلی سكه‌لر چيقارلمش اولمسی ترديد افكاری موجب اوله‌رق بوبابده دخی برسؤال وارد اوله‌بيلور. انجق بو حكومتلرك زير تابعيتنده بولنان خلق بيننده مرور زمان ايله مسكوكات مذكوره كسب قيمت واعتبار ايلمش واخذ واعطاده بوكا الفت ايدلمش اولديغندن وملوك ارتقيه واتابكيه‌نك اخلافی دخی جدلرينك اتخاذ ايتدكلری اصولی تغيير ايتميه‌رك آنلره تبعاً واهاليجه اولان مألوفيته بناءً مصور باقر سكه ضربنی مناسب كورمش اولدقلرندن ارتق شو اصول حكومات مذكوره‌جه ادامه قلنمشدر ديه بيلورز . حتی بو مطالعه‌يی مؤيد اولملق اوزره جزيره بلادنده تقرر ايدن اصول مسكوكاتی ميافارقين وحواليسنده حكومت ايدن ملوك ايوبيه دخی محافظه‌يه مجبوريت كوره‌رك سكه‌لرينی تصويرلی اوله‌رق قطع وضرب ايتديرمشلردر .

موضوع بحثمز اولان مسكوكات مصوره خلفای قديمه‌نك رسملی

سكه‌لری مثللو یالکز شکل کسروی ایله رومی‌یه منحصر اولمیوب غیرمسلم اقوام قدیمه مسکوکاتندن بك چوقلرینـه تقلید ایدلمشدر. مثلا: برازی ساسانیان وسلفکیان وبرطاقمی رومن و یونان وبرچوغی بیزانتین سکه‌لری یولنـده تصاویر ایله منقوش اولدیغی کبی بعضاً ایران اصولنـده و بعضاً اشکال نجومیه واساطیریه طرزنده خصوصی انموذجلر دخی قبول اولنمش وحتی بعض سکه‌لرده صـاحبنك تمثالی اولمق احتمالی اولان رسـملرده نقش ایدلمش و شوصورت مسکوکات ایوبیهٔ میافارقینده یاپیلان تصویرلر ایچون اك زیاده احتماله قریب بولنمشدر.

ارتقی سکه‌لرینك بعضلرنده لاتین‌حروفاتیله نادراً اجنبی‌اسم وعباره‌لر بولنمسـندن و دیکر وجهنده عربی عبـاره ایله سکه‌نك صـاحبی اسمی دخی مندرج اولمسندن طولایی بوسکه‌لرك مشترك مسکوکات حکمنده طوتلمق لازم‌کله‌جکنی بعض اوروپا مؤلفلری بیـان ایتمش ایسـه‌لرده بز بو فکرده دکلز. چونکه حروف اجنبیـه ایله محرر اولان اسم و عباره اوسکه‌ده منقوش رسم صاحبنك اسمی اولوب سکهٔ ارتقیه اوزرینه اویله‌جه اخذ و ضرب ایدلمش اولدیغـندن و خصوصیله اکثریا تصویر صاحبلریله معاصر اولمدقلرندن بونلر مشترك سکه عد اولنه‌مز.

ارتق و اتابك سـکه‌لرنده مختلف برطاقم تمغالر دخی واردرکه بونلر او حکومتلره مخصوص اشـارتلر اولوب بوبابده ایجـاب ایدن ایضاحات اشاغیده مسکوکات صره‌سنده کوسترلمشدر.

کموشدن مضروب رسملی سکهٔ ارتقیه شمدی‌یه قدر هیـچ کورلمامش اولدیغـندن اویله سکه کسلمامش اولمسـنه حکم ایدلمکده ایدی. انجق اشبو قولکسیونده مسکوکات ارتقیه‌دن برعدد رسملی کموش سکه موجود اولمسنه کوره نادراً و پك آز اولمق اوزره بونلردن دخی ضرب اولندیغی استدلال اولنمقده‌در.

ارتقیلر ایله اتابکیلرك اواخر حکومتلرنده رسمسز بعض باقر مسکو-

کات چیقـارلمش اولدیغی کبی خلفای عباسـیه و ملوك ایوبیه وسلچوقیه سکه‌لری طرزنده کموش مسکوکات دخی ضرب ایتدیرلمش ویالکز اتابکیلر طرفندن‌صکره‌لری خلفای عباسیه‌نك سنین اخیره دینارلری شکلنده التون سکه‌لر دخی قطع اولنمشدر.

ایشته بورایه قدر (مدخل) عنوانی التنـده ملوك ترکمانیه‌نك احوال تاریخیه‌لریله آثار مسکوکه‌لری حقـنده یازمش اولدیغمز معلومات و ملاحظات صورت عمومیه‌ده اولوب مسکوکات موجوده‌دن استنتاج اولنان بعض معلومات مهمه و مفـیده زیرده هر حکومتك سکه‌لری صره‌سـنده ذیلاً تصریح ایدلمشدر.

اشـبو مدخله بنی ارتق ایله بنی زنکینك آیرو آیرو سلسـله‌نامه‌لری وبونلر ایله اشـبو قتالوقده داخل اولان سائر عائله‌لرك سکه‌لرینه خلفای عباسیه‌دن نام‌لری درج اولنانلرك وحمایتلرینی قبول ایله کذلك اسملرینی سـکه‌لرنده ذکر ایلدکلری ملوك ایوبیه و سلاطین سـلچوقیه و امرای سائره‌نك اسامیسنی تاریخلریله برابر ارائه ایدر بر جدول مخصوص دخی اشبو مدخله علاوه قلنمشدر.

افادهٔ مخصوصه. — اقوام مختلفـهٔ اسـلامیه‌یه عائد مسـکوکات قدیمه‌دن اشبو مسکوکات ترکمانیه قتالوغنك ترتیب وتصنیفی خلفای قدیمه مسکوکاتنك قولکسیون حالنه وضعیله قتالوقلرینك تنظیمی کبی اسـاسلی بروقوف ومعلوماته وعلم مسکوکات قدیمه‌یه جداً منسوبیته محتاج اولمیه‌رق آنلره نسبتله قولایجه کوردیکمدن شو وظیفه‌یی بنه وسع وکفایت عاجزانه‌م فوقنده اوله‌رق مجرد موزهٔ همایون اداره‌سنك آرزوسی اوزرینه درعهده ایتمکه جسارت ایلدم. شـوقدرکه برنجی دفعه اولمق اوزره موزهٔ همایونه مخصوص برمسکوکات قتالوغنك خامهٔ حقیرانه‌مدن نشأت ایتمش اولمسی محرر کمبضاعه ایچون پك بیوك مدارفخر ومباهاتدر. بنم کبی مفقودالاقتدار

اولان ارباب عجزك ولوكه حد ناشناسانه اولسون بوكبی آثار مفیده تألیفنه موفقیتلری محضا عصر معالی حصر حضرت (عبدالحمید خان) غازی افندمز حضرتلرینك مأثر جلیلهٔ معارفپرورانه‌لری برکاتندندر. همان جناب مولای متعال حضرتلری عمر وشوکت همایونلرینی افزون بیورسون آمین.

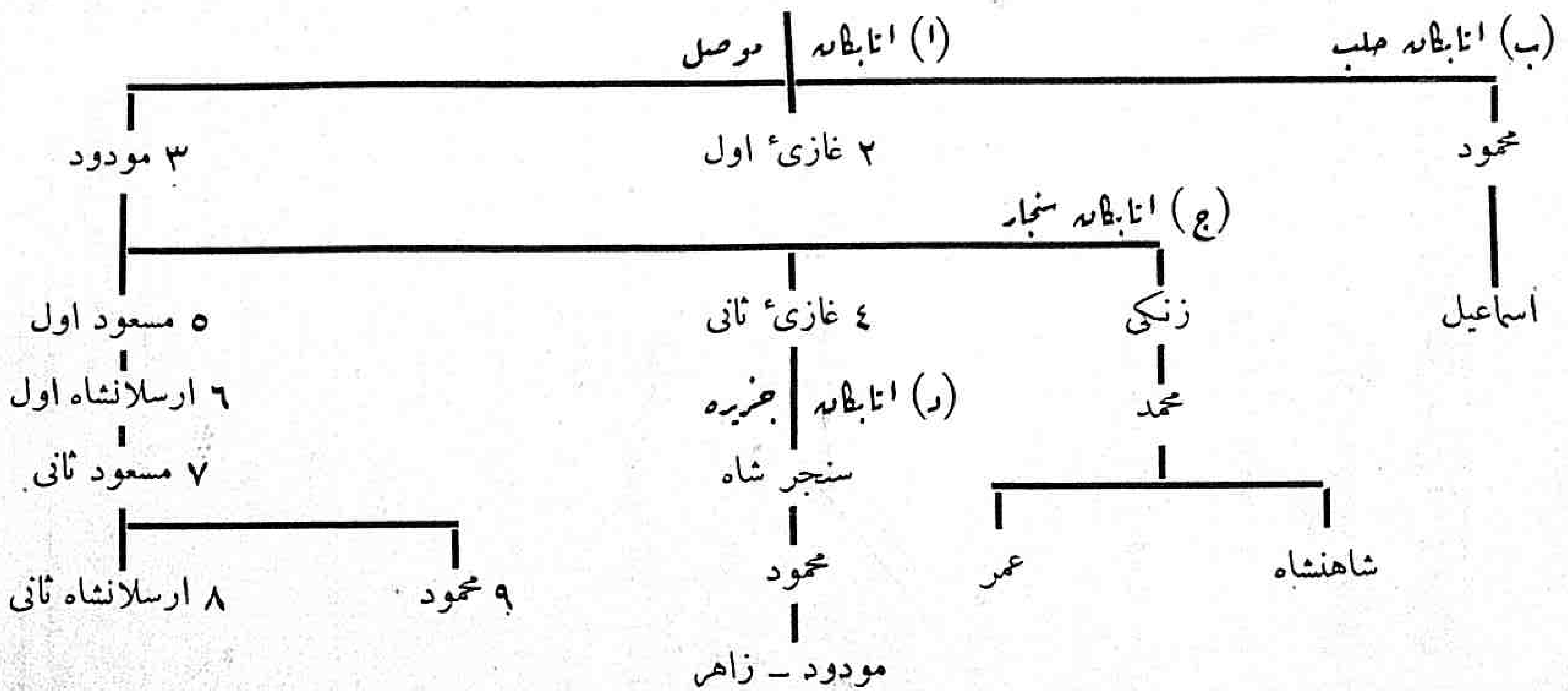
قسطنطینیه فی غرهٔ محرم سنه ۱۳۱۱ — شورای دولت اعضاسندن

اسماعیل غالب

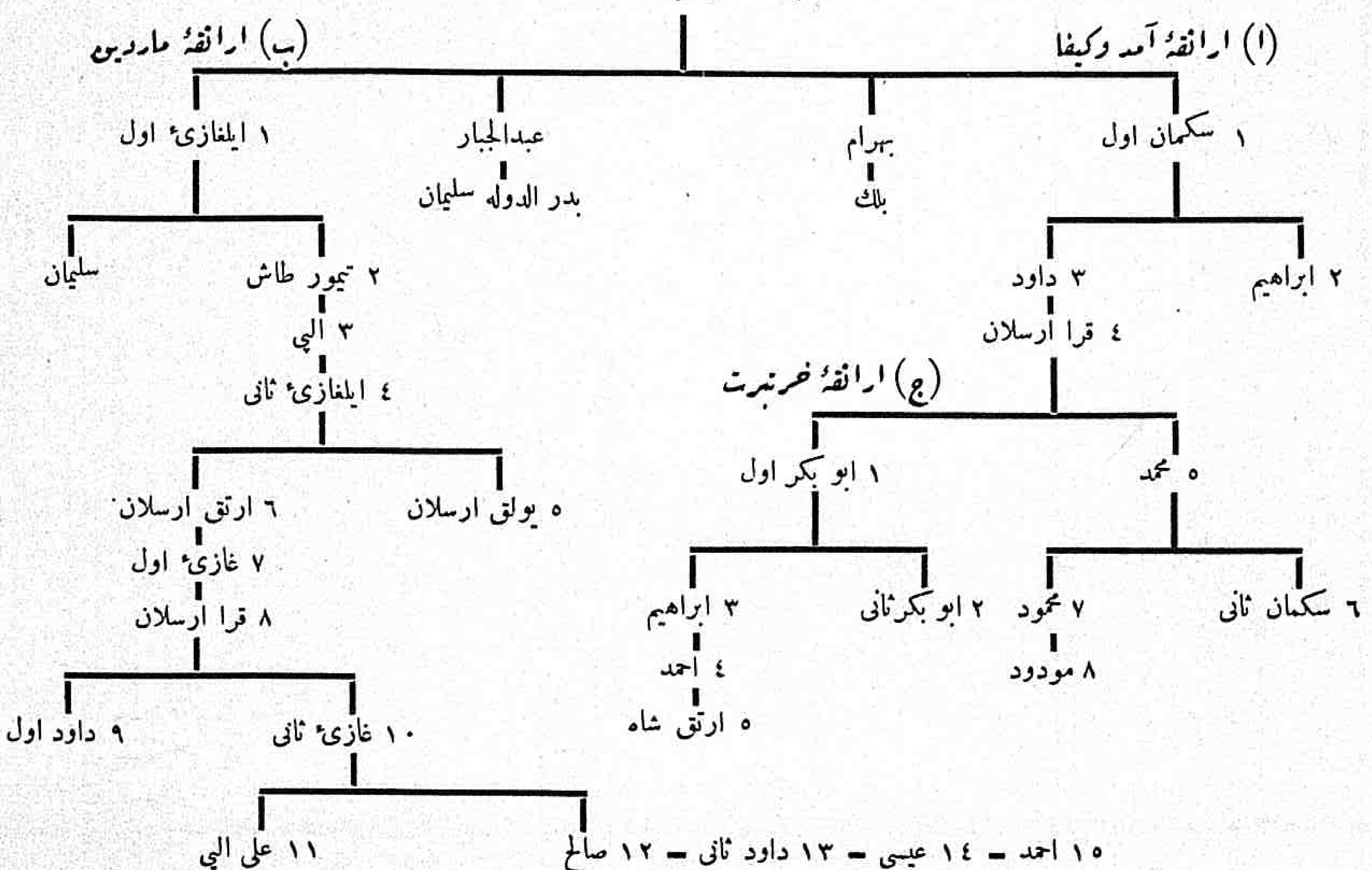
بن ادهم

سلسلۀ زنکیه

سلسلۀ اراتقه

خلفاى عباسيه ايله ملوك ايوبيه وسلاطين سلجوقيه وامراى سائره‌دن نام‌لرى مسكوكات ارتقيه واتابكيه‌يه درج ايدلمش اولنلرك اساميسيله سنه‌لرينى ارائه ايدر.

(ملوك ارتقيه)	(سنه)	(خلفاى عباسيه)	(ملوك ايوبيه)	(سلاطين سلجوقيه) (وسائره)
— سكمانيه —				
قرا ارسلان	٥٦٠	المستنجد بالله		
محمد	٥٧١	المستضى بامرالله		
	٥٧٦	الناصرلدين الله		
سكمان ثانى	٥٨١	الناصرلدين الله	صلاح الدين	
محمود	٦١٠	الناصرلدين الله	العادل	
	٦١٤			كيقباد اول [سلجوق]
	٦١٥		الكامل	
مودود	٦٢١	الناصرلدين الله	الكامل / الاشرف	
— خربوت —				
ابو بكر	٥٩٠	الناصرلدين الله		
— ايلغازيه —				
البى	[٥٥٩]	المستنجد بالله		
	[٥٦٧]	المستضى بامرالله		
ايلغازى ثانى	٥٧٧	الناصرلدين الله		
يولق ارسلان	٥٨١		صلاح الدين	
	٥٨٧	الناصرلدين الله	العادل	
	٥٩٦		الافضل / الظاهر	نورالدين اتابك [اتا بك موصل]

(ملوك ارتقيه)	(سنه)	(خلفاى عباسيه)	(ملوك ايوبيه)	(سلاطين سلجوقيه) (وسائره)
ارتق ارسلان	٥٩٨	الناصرلدين الله	الظاهر	
	٥٩٩		العادل	
	٦٢٠		الكامل	
	٦٢٣	المستنصربالله		كيقباد اول
	٦٣٧			كيخسرو ثانى [سلجوق]
غازى اول	٦٤٨	المستعصم بالله	ايوب	
	٦٥٥		يوسف	
قرا ارسلان	[٦٥٨]			هولاكو [جنكيز]
(ملوك زنكيه)				
— اتابكان موصل —				
غازى ثانى	٥٧٥	المستضى بامرالله		
مسعود اول	٥٧٧	الناصرلدين الله [عدة الدين ابو نصر محمد] (*)	صلاح الدين / العادل	
ارسلانشاه اول	٥٩٤	الناصرلدين الله	العادل	
مسعود ثانى	٦٠٧	الناصرلدين الله	العادل	
محمود	٦٢٠	الناصرلدين الله [عدة الدين ابو نصر محمد] (*)	الكامل / الاشرف	كيقباد اول
	٦٢٧	المستنصر بالله		
لؤلؤ	٦٣١	المستنصر بالله	الكامل / الاشرف	كيخسرو ثانى
	٦٤٢	المستعصم بالله	الكامل	منكو [جنكيز]
			يوسف	

(*) (عدة الدين ابو نصر محمد) خليفه الناصرلدين اللهك مخدوم وخلفى اولان (الظاهر بالله)ك اسم وكنيه‌سى اولوب بعض سكه‌لرده پدرينك اسميله برابر تبركاً ذكر ايدلمشدر.

(ملوك ارتقيه)	(سنه)	(خلفاى عباسيه)	(ملوك ايوبيه)	(سلاطين سلجوقيه (وسائره))
اسماعيل	٦٥٩	المستنصر بالله [خليفهٔ مصر]		بيبرس [مملوك]
— اتابكان حلب، سنجار، جزيره —				
اسماعيل(حلب)	[٥٦٩]	المستضئ بامرالله		
زنكى (سنجار)	٥٧٦	الناصرلدين الله		
محمد «	٥٩٦	الناصرلدين الله	العادل	
سنجرشاه(جزيره)	٥٨٤	الناصرلدين الله	صلاح الدين	
محمود «	٦٠٦ ٦١٨	الناصرلدين الله	العادل {الكامل {الاشرف	
زاهر «	٦٣٩	المستنصربالله		كيخسرو ثانى [سلجوق]
كوكبرى(بكتكينى)	٥٩٠	الناصرلدين الله [عدة الدين ابو نصر]	صلاح الدين الكامل	يولق ارسلان [ارتقيه]
محمود (اتابك)	٦١٠	الناصرلدين الله		ازبك
(ايوبيهٔ ميافارقين)				
ملك صلاح الدين	٥٨٦	الناصرلدين الله		
ملك عادل	٥٩١	الناصرلدين الله		
ملك اوحد	٦٠٥	الناصرلدين الله	ملك عادل	
ملك اشرف	٦١٢	الناصرلدين الله	ملك عادل ملك كامل	
ملك مظفر	٦١٨	الناصرلدين الله	{ملك كامل {ملك اشرف	

«اشبو جدولده محرر اولان خلفا ايله ملوك وسلاطينك اسامیسى مختلف القاب وعنوانلر ايله مذكور اولوب بونلر مسكوكاتده عينيله مندرج اولمغله بوراده تكرار ايدلمامشدر.»

فهرست عمومى

مسکوکات ارتقیه

﴿ بنى ارتق ﴾

[طبقهٔ سكمانيه]

— درحصن كيفا و آمد —

			سنهٔ هجريه
١	امير سكمان بن ارتق بن اكسك	(سكه‌سى يوقدر)	٤٨٣
٢	ابراهيم بن سكمان	(سكه‌سى يوقدر)	٤٩٨
٣	ركن الدين داود بن سكمان	(سكه‌سى يوقدر)	٥٠٢
٤	فخر الدين قرا ارسلان بن داود		٥٤٣
٥	نورالدين محمد بن قرا ارسلان		٥٧٠
٦	قطب الدين سكمان ثانى بن محمد		٥٨١
٧	ناصرالدين محمود بن محمد		٥٩٧
٨	ركن الدين مودود بن محمود		٦١٩
		تم	٦٢٩

{٤} فخر الدين قرا ارسلان

٥٤٣—٥٧٠

نوع ١

باقر

— ١ —

تاريخى ٥٥٦ محل ضربى يوقدر .

وجهى: صاغ الندہ عصا وصول الندہ بركله طوتمش يارى بلنه قدر حكمدار تصويرى.
[بيزانتينـلرك اواخرى مسـكوكاتى طرز وتقليدنده در .]
باشنك صول طرفنـده عموداً (سنه ثنو) يازلمشدركه ابجد حسابيله ٥٥٦ سنه‌سنى ارائه ايدر .

ظهرى : خط كوفى

بن داود
الملك العـا ن.
امـ العـادل
فخر الدين
قرا ارسلان
ارتق

لوحه ١

قطرى ميليمترو ٢٨

— ٢ —

بالاده‌كى سكه‌نك رسم وطرزنده اولوب انجق (سـمه سو) كلمه‌لرينك نقطه‌لرى وضع اولنمامشدر .

قطرى ٢٧

نوع ۲

باقر

— ۳ —

تاریخی ٥٦٠ محل ضربی یوقدر ·

وجهی

بالاسنده : لا اله الا الله

صولنده : محمد رسول الله

صاغنده : المستنجد بالله

اورته ده : (براز صوله متوجه قبارق صاچلی بر انسان قفاسی .)

ظهری

ملك الامرا

قرا ارسلان بن

داود بن سکمان

بن ارتق

لوحه ۱ « یازیلری قنادر . » قطری ۲۸

— ٤ —

بالاده کینك عینی اولوب رسم خطی جزئی فرقلی و سیلکجه‌در.

قطری ۲٦

نوع ۳

باقر

— ٥ —

محل ضربی وتاریخی یوقدر

وجهی

اورته سنده : نشانهٔ غالبیت اوله‌رق قنادلی بر انسان تصویری صاغه متوجه اولوب بر النده V O T / XXX حرفلری محرر بر مربع لوحه و دیکر النده بر دال طوتمش و ایاقلری آلتنده SIS یازلمشدر.

دوره سنده : VICTORIA CONSTANTINI AÜG

[رومن طرزنده و بیوك قسطنطینك بعض سکه‌لری تقلیدنده‌در.]

ظهری

بن داود

الملك العا

لم العادل

فخرالدين

لوحه ۱ قطری ۳۰

نوع ٤

باقر

— ٦ —

محل ضربى يوقدر وتاريخى مشكوكدر.

وجهى

بيزانتينلرك اواخر حكومتى سكه‌لرينه
شبيه بركرسى اوستنده مسيح تصويرى
[ريجى امانوئل قومنه‌نوس سكه‌سى
طرزنده‌در.]

ظهرى

بن داود
الملك العاد.
ام العادل
فخرالدين

لوحه ١ (دليكلى) قطرى ٢٥

اشبو سكه‌نك وجهنده وتصويرك ايكى طرفندن ابجد حسابيله بعض حروفات مندرج اولوب بونلر سكه‌نك تاريخى اولمق لازم كلور ايسه‌ده بريسى سيلك وديكرلرى نقطه‌سز بونلر اولوب نقطه‌لى فرض اولنسه بيله حاصل اولان يكوندن صاحب سكه‌نك مدت حكومتى سنه‌لرى توافق ايده‌ميور.

{٥} نور الدين محمد

٥٧٠ — ٥٨١

نوع ١

باقر

— ٧ —

محل ضربى يوقدر. تاريخى ٥٧١

وجهى

صول قولنك بيلكندن صاغ
اوموزينه برطومار صارلمش
فرشته تصويرى.

ظهرى

الملك الامرا محمد
بن قرا [ا]رسلان بن
داود بن سكما
ن بن ارتق نصير
امير المؤمنين

لوحه ١ قطرى ٢٨

نوع ٢

باقر

— ٨ —

محل ضربی بوقدر . تاريخی ٥٧٦

وجهی: قبه‌لی بر محلده اوطورمش و صاغ النده بر كله طوتمش بر حكمدار تصويری. قبه‌نك ايكی جهتنده غالبيته علامت اوله‌رق برر فرشته رسمی.

سنه ست — وسبعين

ظهری:

الناصر
ملك الامرا محمد
بن قرا ارسلان بن
داود بن سكمان
بن ارتق نصيرا
مير المؤ

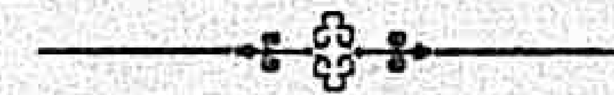
الامام — لدين الله

لوحه ١ — قطری ٢٨

— ٩ —

بالاده كينك مشابهی اولوب يازيلری جزئی فرقليدر .

قطری ٢٨

{٦} قطب الدين سكمان ثانی

٥٨١ — ٥٩٧

نوع ١

باقر

حصن كيفا

— ١٠ —

تاريخی ٥٨١

وجهی: اورته‌سنده : صول طرفه متوجه باشی تاجلی وصقاللی برحكمدار تصويری.
[ساسانيان سكه‌لری تقليدنده در .]

دوره سنده : علی [اسم الله ضر]ب بالحصن سنه احد وثمانين (ايكنجی سطر) وخمس مائه

ظهری:

لدين [الله]
الملك العادل قطب
الدين سكمان بن
محمد بن قرا ارسلان
بن ارتق معين الاما
م الناصر

الملك الناصر صلاح الدين

لوحه ١ (دليكلی) قطری ٢٨

نوع ٢

باقر

— ١١ —

محل ضربى يوقدر . تاريخى ٥٨٤

وجهى بالاسنده : سنه اربع و ثمانين
خمسمائه

آرقه آرقه‌يه ايكى انسان قفاسى (بوست)
[رومن مسكوكاتندن اوغوستوس وآغريپانك
سكه‌لرى طرزينه تقليد ايدلمشدر.]

ظهرى
لدين الله
• الملك العادل [قطب]
• الدين سكمان بن
• محمد بن قرا ارسلان
• بن ارتق معين الاما
م الناصر

قطرى ٢٩

— ١٢ —

بالاده كينك عينى اولوب رسم خطى
براز فرقلى وتاريخى دها اوقوناقليدر .

لوحه ١ قطرى ٢٩

نوع ٣

باقر

— ١٣ —

محل ضربى يوقدر . تاريخى ٥٩٤

وجهى صاغ النده حكمدارلره مخصوص عصاوديكرنده
بركله طوتمش وباشنه صورغوجلى تاج كيمش
يارى بلنه قدر بر انسان تصويرى [بيزانتين
مسكوكاتندن برنجى چوستنيانك سكه لرى
طرز وتقليدنده در.]

باشنك صاغ طرفنده : سنه اربع وتسعين
« صول طرفنده : وخمس مائه

ظهرى
الامام
الملك المسعود
قطب الدين سكمان
بن محمد بن قرا
ارسلان
الناصر امير المؤمنين

لوحه ١ قطرى ٢٧

﴿٧﴾ ناصر الدين محمود

٥٩٧ — ٦١٩

نوع ١

باقر

حصن كيفا

— ١٤ —

تاريخى ٦١٠

وجهى: چفته باشلى وايكى قناد واياقلى قره‌قوش رسمى. صدرى اوزرنده ٧ تمغاسى واردر. [هيئت مجموعه‌سى بر انسان چهره‌سنى آكديرر.]

ظهرى:

الامام
الملك الصالح
محمود بن ارتق
الملك العادل
ابوبكر

قطرى ٢٨

بو سكه‌نك تاريخى ٦١٥ (التى يوز اون بش) كبى قرائت اولنور ايسه‌ده اولولقلر ارقام هنديه‌ده صفر (٠) بش (٥) شكلنده يازلمغله تاريخ ٦١٠ (التى يوز اون) اولمق اقتضا ايدر.

— ١٥ —

بالاده‌كينك عينى اولوب نقشنده جزئى فرقى واردر.

قطرى ٢٧

— ١٦ —

ديكرلرينه مشابه اولوب انجق رسم خطى براز فرقليدر.

لوحه ١

قطرى ٢٥

نوع ٢

باقر

حصن كيفا

— ١٧ —

تاريخى ٦١٥

وجهى: صاغ طرفه متوجه بر ارسلان اوزرنده وصاغ النده خنجر طوتمش سوارى تصويرى. صاغ قولتوغنك آلتنده ٧ تمغاسى واردر.
ناصر

ظهرى: مركزنده:

الملك الصالح
الملك الكامل
محمد

دوره‌سنده وسكز خانه ايچنده: الامام | الناصر | اميرالمؤ | منين | ضرب | بحصن | سنه | ٦١B |

لوحه ٢

قطرى ٢٦

بو سكه‌نك تاريخى ٦١٥ در. بش رقمى عادت قديمه وجهله بو بله (B) يازلمشدر. (١٤) نومرولى سكه‌نك شرحنه مراجعت اولنه.

— ١٨ —

بالاده كنه مشابه اولوب انجق نقشی براز فرقلی و وجهنك اطرافی دانته‌لالی بر دائره ایله مستدیردر . بعض طرفلرنده‌دخی بشقه برسکه یازیلری مضروبدر .

نوع ٣

باقر

آمد

— ١٩ —

تاریخی ٦١٧

وجهی حلزونی چفته‌دائره مرکزنده: ایکی باشلی و ایکی قناد وایاقلی کوچك قره قوش رسمی . قوریغی التنده

حلزونك بوشلقلرنده :

(داخلاً) : الملك | الصالح | ناصر | الدين

(خارجاً): محمود | بن محمد | بن قرا ارسلان | بن ارتق

ظهری مهر سلیمان، مرکزده: الملك الكامل

التی مثلثات ایچنده: ضرب | بامد | سنه | سبع | عشر | ستمائة

زاویهٔ خارجه ایچنده: الامام | الناصر | احمد | ناصر | الدين | محمود

قطری ٢٤

{٨} ركن الدين مودود

٦١٩ — ٦٢٩

نوع ١

باقر

آمد

— ٢٠ —

تاریخی ٦٢١

وجهی

الملك المسعود

ضرب بامد

ایکی باشلی اوفق قره قوش رسمی

ركن الدين

ود بن ارتق

ظهری

لا اله الا الله

الملك

الملك الكامل

محمد رسول الله

لدين الله امير المؤمنين

لوحه ٢

قطری ٢٥

— ٢١ —

بالاده كينك عيني اولوب انجق تاريخي ٦٢١ يرينه عكس اولەرق ١٦٢ صورتنده تحريف اولنمشدر .

قطرى ٢٥

— ٢٢ —

٢١ نومرويه مشابهدر . براز كسيكدر .

قطرى ٢٤

ملوك ارتقيەدن (حصن كيفا وآمد) ده حكومت ايدنلركه — امير سكمان [١] بن ارتق اولادندن اولملريله بو سلسلەيه طبقهٔ سكمانيه دينيلور. — بونلرك عددى سكز نفردن عبارت اولان امراسندن ايلك اوچنك يعنى امير سكمان وابراهيم وداود ناملرينه ضرب اولنمش سكه بولنميوب وحتى ضرب سكه ايتديردكلرينه دائر دخى هيچ بر معلومات اولميوب امراى مذكورەنك الك اسكى وبرنجى سكەسى اولمق اوزره اليوم فخرالدين قرا ارسلانك سكەلرى موجود ومعلومدر ، اندن صكره ايسه ركن الدين مودوده قدر صره ايله جملەسى طرفندن سكه ضرب واخراج ايتديرلمشدر.

---

[١] ابن اثير وابو الفدا كبى مؤرخين مشهوره بواسمى قاف ايله (سقمان) اولەرق يازمشلر ايسەده سكەلرده على العموم كاف ايله (سكمان) يازلمغله املاى صحيحى بويله اولمق طبيعيدر .

مسكوكات مذكوره بالاده آيرو آيرو كوسترلديكى اوزره مختلف نوع وطرزده اولوب برامیرك زمان حكومتنده ضرب اولنان سكەلر متعدد نوعده اولديغى كبى برينك مسكوكاتى اوزرنده بولنان تصاوير ديكر براميرك مسكوكاتى نقوشنه تقليد ايدلمامشدر .

بونلرك نقوش و تصاويرى اولدقجه صنعتكارانه اعمال ايدلمش وكوفى اولان خطوطى دخى متنوع طرزده واكثريتله ظريف بر صورتده يازلمشدر.

قرا ارسلان ايله نور الدين محمد زماننده سكەلرك محل ضربى يازلميوب اندن صكره يعنى سكمان ثانى وناصر الدين محمود ونور الدين مودود مسكوكاتنده دارالضربلرى كوسترلمشدر . اشبو اوچ اميرك سكەلرى يالكز ايكى محلده يعنى (حصن كيفا) ايله (آمد)ده كسيلوب (حصن كيفا) اسمى ايسه سادەجه (بالحصن) يازلمشدر. (آمد) معلوم اولديغى اوزره نفس دياربكرك نام قديمى اولوب (حصن كيفا) ايسه دياربكرك جهت شرقيەسنده قديماً مشهور و مستحكم بر بلده ايدى. بوراسى مرور زمان ايله اليوم اسكى جسامت واهميتنى غائب ايتمشدر .

مسكوكات مبحوثه ايچنده وايلك زمانلرده بعض تاريخسز سكەلر چيقارلمش ايسەده اكثريتله سنهٔ ضربلرى درج و ارائه قلنمشدر . تاريخلر ابتدا ابجد حسابيله وصكرەلرى على الاكثر عبارهٔ عربيه و بعضاً دخى ارقام هنديه ايله يازلمشدر .

ع

ملوك ارتقيه كندولرينه (ملك الامرا) و (ملك العالم العادل) و (معين) و (نصير) كبى متعدد عنوانلر اتخاذ ايلمشلردر . بونلر جداول مخصوصەسنده كوسترلدكله مراجعت اولندقده هربرينك اتخاذ واستعمال ايلديكى القاب و عنوان آيرو آيرو اكلاشيلەبيلور .

بوندن بشقه امرای مذکوره ملوك عربده متخذ اولان اصول وعاداته اتباعاً اکثریا اصل اسملرینه برر مخلص دخی علاوه ایتمشلردر مثلا سکمان ثانی «ملك مسعود» وناصر الدین محمود «ملك صالح» شهرتلریله ملقب اولمشلردر .

ارتقه‌نك خلافت اسلامیه‌یه اولان انقیاد وارتباطلرینه دلیل اولمق اوزره خلفای عباسیه‌دن زمان حکومتلرینه متصادف اولنلرینك نام وعنوانلرینی تبرکاً سکه‌لرینه درج ایلدکلری کبی او عصرلرده دولت ایوبیه‌نك سطوت وقوتی کسب اعتلا ایتمش اولدیغندن تسلطات خارجیه‌یه قارشو لدی الاقتضا مظهر معاونت اولمق مقصدیله تحت حمایه‌لرینه دخالته بر علامت اوله‌رق معاصرلری اولان ملوك ایوبیه‌نك دخی کذلك اسم وشهرتلرینی سکه‌لرینه علاوه ایتمشلردر .

ع

طبقهٔ سکمانیه‌نك مسکوکاتی علی العموم باقر اولوب حجم وقطرلری بیوك ووزنلری اغیر ومختلفدر . عربلرك (فلس) لری یعنی باقر مسکوکاتی وزناً وقطراً دها کوچك اولمسیله بونلرك رایجلری دخی آنلردن یوکسك اولمق اقتضا ایدر . واقعا بوبابده معلومات تاریخیه‌یه دسترس اولنه‌مامش ایسه‌ده اشاغیده کوریله‌جکی وجهله ماردینده حکومت ایدن ارتقه‌نك بعض سکه‌لری اوزرنده (درهم) کلمه‌سی مندرج بولنمسنه نظراً بوباقرلرك خلفانك درهملری قیمت اعتباریه سنده طوتلمش اولمسی احتمالی خاطرلره کله‌بیلور . مع مافیه مسکوکات مذکوره‌یه بر طاقم تصاویر نقش اولنمسندن مقصد اقوام متجاورهٔ خرستیانیه ایله اولان معاملات تجاریه‌نك تسهیلنه خدمتدن عبارت بولندیغی ملحوظ اولمغله آنلر بیننده آیروجه بر قیمتی حائز بولنمارى دخی مستبعد دکلدر .

مسکوکات ارتقیه‌ده جالب نظر دقت بر نوع اشارت موجوددرکه بواشارت کرك حصن کیفا وکرك اشاغیده کوریله‌جکی اوزره ماردین ارتقلرینك سکه‌لرندن اکثریسنه رسم ایدلمشدر . اشبو اشارت شو شکلده اولوب بعضاً ایکی طرفنه چفته چیزکی ویاخود کوچك برچیچك وضع اولنمقده‌در . ظاهر حالدن استدلال اولندیغنه کوره اشارت مبحوثه بنی ارتقه مخصوص برتمغا ویا علامت فارقه اولوب دیکر اقوام ترکمانیه‌نك ومغول وسائر طوائفك دخی مختلف رسملرده بویله تمغا واشارتلری واردر . حتی آتیاً مسکوکات زنکیه اوزرنده کوریله‌جکی وجهله امرای اتابکیه طرفلرندن دخی شکل مخصوصده تمغالر اتخاذ قلنمشدر .

مسکوکات مذکوره‌ده سالف البیان علامت فارقه ویاخود تمغادن بشقه برطاقم چیچك وچیزکیلر دخی نقش اولنمشدرکه بونلر تزییناتدن بشقه برشیء دکلدر .

بنی ارتق

— در خرتبرت — [١]

			سنهٔ هجریه
١	عمادالدین ابوبکر اول بن قرا ارسلان		٥٨١
٢	نظام الدین ابوبکر ثانی بن ابوبکر	(سکه‌سی یوقدر)	٦٠٠
٣	ابراهیم بن ابوبکر اول	«	٦٢٠
٤	احمد بن ابراهیم	«	٦٨٥؟

[١] الیوم (خربوت) دنیلان شهرك نامی قدیماً بویله تحریر وتلفظ اولنور ایدی. (خَرْ تَبِرْتْ) بالاخره تحریف اولنوب (خر پرت) و (خرپورت) نهایت شمدیکی (خرپوتْ) املاسی تقرر ایلمشدر. شهر مذکور قدیم اولوب (حصن الزیاد) نامیله دخی معروف ایدی. «معجم البلدان لیاقوت جلد ١ صحیفه ٤١٧»

{١} عماد الدین ابو بکر

٥٨١ — ٦٠٠

نوع ١

باقر

— ٢٣ —

محل ضربی یوقدر. تاریخی ٥٩٠

وجهی: صول طرفه متوجه وصاچلری آلتندن دیادمله باغلی برانسان قفاسی. [روم سکه‌لری طرزنده‌در.]

ظهری:
ملك الامرا
ابو بكر بن
قرا ارسلان بن
ارتق الامام النا
صر لدين الله

لوحه ٢

— ٢٤ —

تاریخی سیلکدر.

وجهی

بالاده‌کی تصویرك عینی اولوب
فقط بر از بیوکدر.

ظهری

ملـــــك الأمرا
ابو بكـــر بن .
قرا ارســـــلان .
بن ارتق النــــا .
صـــــر لدين الله .
. . .

قطری ٢١

خرپوتده حکومت ایتمش اولان ارانقه طبقهٔ سکمانیه‌دندر . بونلر درت نفردن عبارت اولوب برنجیلری قرا ارسلانك مخدومی عمادالدين ابوبکردر. آندن صکره اوغلی نظام الدين ابوبکرك ٦٢٠ تاریخلرینه قدر حکومت ایلدیکی مضبوط تواریخدر. فقط اقوال مؤرخینده بو ایکیسندن بشقه‌سی حقنده صراحت کافیه یوق ایسه‌ده (التنقيحات) نامیله نی ارتقدن ابو الحارث ملك احمد زماننده و ٦٨٥ سنه‌سی غرهٔ صفرنده یازیلوب مصادف نظرمز اولان علم حسابه دائر بر رساله‌نك مقدمه‌سندن اکلاشلدیغنه کوره امرای مذکوردن ایکی ذات دها کلمشدرکه بریسی مشاراليه ملك احمد ودیکری انك پدری ملك ابراهیمدر . حتی رسالهٔ مذکوره شایان اعتماد برصورتده بونلری شهرت وکنیه‌لریله شویله‌جه

یازمشدر: «مولانا ملك العادل المظفر محی العدل عزالدنیاوالدين ابوالحارث احمد بن ابراهیم بن ابی بکر ابن قرا ارسلان بن داود بن سکمان بن ارتق ناصر امیرالمؤمنين . » بوندن بشقه مشار اليه ملك احمدك علم ومعارفه میلی و محبتی دخی مقدمهٔ مذکوره‌ده بحث اولنمشدر .

خرتبرت ملوکنك سکه‌لری ارانقهٔ سائره مسکوکاتی مثللو مصور اولوب فقط حجملری دها کوچکدر . شمدی‌یه قدر بونلردن یالکز عمادالدين ابوبکر اولك برقاچ نوع مسکوکاتی معلوم اولوب دیکرلرینك سکه‌لری کورلمامشدر.

بالاده ارائه اولندیغی اوزره اشبو سکه‌لرده تاریخ وضع اولنوب محل ضربی یازلمامشدر .

بنی ارتق

[طبقهٔ ایلغازیه]

— در ماردین —

			سنهٔ هجریه
١	نجم‌الدین ایلغازی بن ارتق بن اکسك	(سکه‌سی یوقدر)	٥٠٢
٢	حسام‌الدین تیمور طاش بن ایلغازی		٥١٦
٣	نجم‌الدین الپی بن تیمور طاش		٥٤٧
٤	قطب‌الدین ایلغازیٔ ثانی بن الپی		٥٧٢
٥	حسام‌الدین یولق ارسلان بن ایلغازیٔ ثانی		٥٨٠
٦	ناصرالدین ارتق ارسلان بن ایلغازیٔ ثانی		٥٩٧
٧	نجم‌الدین غازیٔ اول بن ارتق ارسلان		٦٣٧
٨	قرا ارسلان بن غازیٔ اول		٦٥٨
٩	شمس‌الدین داود اول بن قره ارسلان	(سکه‌سی یوقدر)	٦٩١
١٠	نجم‌الدین غازیٔ ثانی بن قره ارسلان		٦٩٣
١١	عمادالدین علی الپی بن غازیٔ ثانی	(سکه‌سی یوقدر)	٧١٢
١٢	شمس‌الدین صالح بن غازیٔ ثانی		٧١٢
١٣	داود ثانی بن صالح	(سکه‌سی یوقدر)	٧٤٠
١٤	عیسی بن داود ثانی	«	٧٧٨
١٥	شهاب‌الدین احمد بن عیسی	«	٨١١
		آخر	٨١٤

{٢} حسام الدین تیمور طاش

٥١٦ — ٥٤٧

نوع ١

باقر

— ٢٥ —

محل ضربی وتاریخی یوقدر

وجهی: صاغ طرفه متوجه وباشی دیاده‌لی انسان قفاسی. [سلغکیاندن یدنجی آنتیوکوسك سکه‌سی تقلیدنده‌در.] تمام کردننك اوزرنده و بر مستطیل ایچنده [نجم الدین] اسمنه بر تمغا ضرب اولنمشدر .

ظهری:
ایل غازی
بن الملك العالم ...
... العادل حسا...
... م الدین ...

قطری ٢٥

لوحه ٢

— ٢٦ —

بالاده کینك عینی رسم ونقشده‌در. (نجم الدین) تمغاسی بونده برونك بر قسمی اوستنه عموداً ضرب اولنمشدر.

قطری ٢٩

اشبو سکه‌لرك وجهلرینه صکره‌دن ضرب ایدلش اولان (نجم الدین) نامنه تمغالر مشارالیه حسام الدین تیمور طاشك مخدوم وخلفی ملك نجم الدین الپی‌نك زمان حکومتنده اورلمش اولمق لازم کلور .

{٣} نجم الدين الپی

٥٤٧ — ٥٧٢

نوع ١

باقر

— ٢٧ —

محل ضربی وتاریخی یوقدر .

وجهی . تیمورطاشك ٢٥ نومرولی سكه‌سنك عینی اوله‌رق (آنتیوكوس) قفاسی منقوشدر. كردننك اوسته‌نده (نجم الدين) محرردر. [١]

ظهری
ایل غازی
ملك الامراء
ابو المظفر
الپی بن

قطری ٣١

[١] بوسكه‌ده‌كی (نجم الدين) اسمی تیمور طاشك سكه‌لرنده‌كی كبی تمغا صورتنده اوله‌رق صكره‌دن اورلیوب تصویر ایله برابر مسكوكدر.

— ٢٨ —

بالاده‌كینك عینی اولوب تصویری براز اشاغی باققده‌در .

قطری ٣٠

— ٢٩ —

٢٧ نومرویه مشابه اولوب یازیلری جزئی فرقلیدر.

قطری ٢٨

— ٣٠ —

٢٧ نومرونك عینی اولوب فقط تمام قولاغندن كوزینك اوزرینه طوغری بر مربع ایچنده ویازیلری آشاغی [نجم الدين / ملك ديار بكر] عباره‌سنی حاوی صكره‌دن بر تمغا اورلمشدر.

قطری ٢٩

لوحه ٢

نوع ٢

كموش

— ٣١ —

محل ضربی، وتاریخی یوقدر

وجهی بالاسنده : (نجم الدين)

صاچلری دیادملی و یوز یوزه منوجه
ایکی انسان قفامی (بوست)
[اسکی روم ایمپراطورلری سکه‌لرینه
تقلید ایدلمشدر .]

زیرنده : (ملك دیاربکر ( )

ظهری بن

ابو المظفر الپی
بوزلری اوك طرفه ناظر قائماً ایکی
انسان تصویری .
[ایکنجی ژان قومنه نوس ایله
(ویرژنی)یی ارائه ایدر بزانتین
سکه لری طرزینه تقلید
ایدلمشدر.]
تمرتاش بن ایل غازی بن
ارتق

وزنی ٥ درهم ١ ١/٤ قیراط . (بیتل) قطری ٣٣

باقر

— ٣٢ —

بالاده‌کی ٣١ نومرولی کموش سکه‌نك
عینی رسم ونقشنده‌در .

لوحه ٢ قطری ٣٥

— ٣٣ —

یوقاریکی سکه‌یه مشابه اولوب
وجهنك رسملری جزئی فرقلیدر .

قطری ٣٥

نوع ٣

باقر

— ٣٤ —

محل ضربی بوقه . تاریخی ٥٥٨

وجهی اورته‌ده : براز صوله منوجه و صاچلری دیادملی کوکسنه
قدر برانسان تصویری.)

دوره‌سنده : الملك العالم العادل نجم الدين ملك دياربكر

ظهری اورته‌ده : باشنه اوچ چتال برتاج کیمش کوکسنه قدر
بر حکمدار تصویری (بوست)
[بیزانتین اصولنده تزیین اولنمشدر.]

دوره‌سنده : ابوالمظفر الپی بن تمرتاش بن ایل غازی بن ارتق

داخلاً : ثمان خمسین | وخمسمائه

لوحه ٢ قطری ٣٢

نوع ٤

باقر

— ٣٥ —

محل ضربی وتاریخی یوقدر.

وجهی بالاسنده: لااله الاالله (زیرنده : محمد رسول الله
صاغنده: المستنجد بالله (صولنده : امیر المؤمنین
اورته‌ده: یان یانه ایکی انسان قفاسی
ایکیسنك دخی یوزی براز
طیش طرفه متوجه
[بیزانتین سکه‌لری اصولنده‌در.]

ظهری بالاسنده: نجم الدین (زیرنده : الپی بن ایل غازی
صاغنده: ابن ارتق (صولنده : ملك دیار بکر
اورته‌ده: صاچلری قباریق ودوکلی بر آدم
قفاسی «اطرافی نقطه لی ونا تمام
بر دائره ایله مستدیردر.»

قطری ٣٢

— ٣٦ —

بالاده‌کینك عینی اولوب براز سیلکدر.

قطری ٣٠

— ٣٧ —

٣٥ نومرولی سکه‌نك عینی نقش وعباره‌یی حاوی اولوب انجق یازیلری وصورت اعمالی قباجه‌در

قطری ٣٣

— ٣٨ —

کذلك ٣٥ نومرونك عینی نقشده اولوب انجق خلفای عباسیه‌دن (المستضی بامر اللهك) زمان خلافتنده ضرب اولنمش اولدیغندن «المستنجد بالله. امیر المؤمنین» یرینه بوسکه‌نك وجهنده صولده (المستضی) وصاغده (بامر الله) تحریر وضرب اولنمشدر.

قطری ٣٢ لوحه ٢

«دردنجی نوع سکه‌لرك تاریخلری یوق ایسه‌ده یوندن ٣٧،٣٦،٣٥ نومرولی سکه‌لر خلیفه مستنجد بالله زماننده یعنی ٥٥٥ دن ٥٦٦ سنه‌لری ایچنده، و ٣٨ نومرولی سکه دخی خلیفه مستضی بامرالله وقتنده یعنی ٥٦٦ دن ٥٧٥ سالری میاننده ضرب اولنمش اولمق لازم کلوب بناءً علیه اشبو سکه‌لرك بالاده‌کی ٣٤ نومرولی و٥٥٨ تاریخلی اوچنجی نوع سکه‌دن دها صکره قطع واخراج اولندقلری اکلاشیلور.

{٤} قطب الدين ايل غازئ ثانى

٥٨٠ — ٥٧٢

نوع ١

باقر

— ٣٩ —

محل ضربى . وتاريخى يوقدر

وجهى

بن الپى بن

نجم ي ب

صاغ طرفه متوجه وباشى ديادملى
بر انسان قفاسى [اسكى روم
ايمپرا طورلرندن بر نجى
قسطنطينك سكه لرى طرز
وتقليدنده‌در .]

ايل غازى

تمرتاش بن

ظهرى

ايل غازى

لمولانا المالك العالم
العادل قطب الدين
ملك الامرا شاه
ديار بكر

لوحه ٢

قطرى ٣١

— ٤٠ —

بالاده‌كينك عينى اولوب ظهرنده بولنان كلماتك بوسكه‌ده نقطه‌لرى واردر .

قطرى ٣٠

— ٤١ —

٣٩ نومرولى سكه‌نك طرزنده اولوب انجق وجهنده‌كى تصويرك باشى سمايه طوغرى باقمقده‌در .

ظهرينك رسم خطى دها كوزل كوفيدر .

قطرى ٢٩

— ٤٢ —

بالاده‌كينه مشابه اولوب براز سيلكدر .

قطرى ٢٩

نوع ٢

باقر

— ٤٣ —

محل ضربی یوقدر. تاریخی ٥٧٧

وجهی بالاسنده : سبع سبعين خمس
مائه

اومــوزلری اورتولی ودیادملی بری
بیوك دیكری كوچـك ایكی انســان
تصویری (بوست)

[بیزانتینلردن برنجی هراقلیوسك اوغلی
ایله برابر اولان سكه‌سی تقلیدنده‌در.]

ظهری
قطب الدين بن
الناصر لـــدين
امـير المؤ منـــين
هـــذا الدر هم
ملعون من ∨/
يغيره

(حاشيه‌ده: حسام الدين … [illegible])

قطری ٣٥ .

— ٤٤ —

بالاده‌كینـك عینی طرزده اولوب
نقش وخطنده جزئی فرق واردر .

(دلیكلی) قطری ٣٢

— ٤٥ —

تاریخی ٥٧٩

بالاده‌كینه مشابه اولوب تاریخی
(تسع سبعين خمس | مائه) یازلمشدر.

لوحه ٢ قطری ٣٣

« اشبو سكه‌لرده خلیفه‌نك اسمی اولان (الناصرلدين الله) ده (لدين) كلمه‌سی
سهوه مبنی ایكی لام ایله (للدين) یازلمشدر. »

﴿٥﴾ حسام الدين يولق ارسلان

٥٨٠—٥٩٧

نوع ١

باقر

٤٦

محل ضربی وتاریخی یوقدر.

وجهی صاغ طرفه متوجه بر انسان
تصویری. (بوست)
[رومن سکه‌لری طرزنده‌در]

صاغ طرفنده : AVGV . . .

صول طرفنده : . . . NIV .

دوره‌سنده : . . . رسا . . . .

ظهری مرکزنده : صلاح الد
[نیاو] الدین یوسف
الملك العادل

دوره‌سنده : . . . العادل حسام الدین یو . . .

قطری ٢٤

اشبو سکه‌دن اوچ عدد موجود اولوب جمله‌سی بوزق حالده بولندقلرندن عباراتی تماميله قرائت ممکن اوله‌میور . تصویرلرك بری صقاللی ایکیسی صقالسز اولوب شکلاً یکدیکرندن جزئی فرقلیدرلر. بونلرك برعینی قدیم بور ژیاوم موزه‌سی مسکوکات قتالوغنك برنجی جزئنده XXXV نومرویله کوسترلمش ایسه‌ده اودخی فنا حالده اولدیغندن قرائت ایده‌مامشلردر.

نوع ٢

باقر

— ٤٧ —

محل ضربی وتاریخی یوقدر.

وجهی بالاسنده: (حسام الدین ملك دیاربکر)

بریسی صول طرفه متوجه وباشی دیاده‌لی بیوك، دیکری اوکه ناظر باشی تاجلی کوچك ایکی انسان تصویری (بوست)
[بیوکی رومنلردن (نه رون)ك سکه‌سنه تقلید اولمق احتمال اولوب کوچکی ایسه بیزانتین طرزنده‌در . شوحالده ایکی طرز ایله مشترکدر .]

ظهری ٧

الملك الناصر
صلاح الدين
محيي دولـه
امير المؤمنين

لوحه ٣ قطری ٣٠

— ٤٨ —

تصویرلر بالاده کچندن بر از فرقلیدر وظهرینك یازیلری اوزرنده‌کی (٧) اشارتی یوقدر.

قطری ٣٠

— ٤٩ —

٤٨ نومرولی سکه‌یه مشابه ایسه‌ده وجهنك بالاسنده (دیاربکر) یازلمیوب یالکز (حسام الدین ملك) محروردر.

قطری ٣٢

— ٥٠ —

٤٩ نومرونك عینیدر. انجق ظهرینك یازیلری بالاسنده شویله (.:.) اوچ نقطه موضوعدر.

قطری ٣٣

— ٥١ —

٤٨ نومرونك عینی ایسه‌ده ظهرنده‌کی (یوسف) کلمه‌سی صوله و (بن ایوب) دخی صاغه یازلمش یعنی دیکرلرینك عکسی وضعیتده بولنمشدر.

قطری ٢٩

— ٥٢ —

بالاده‌کی ٥١ نومرویه مشابه اولوب فقط وجهنك بالاسنده‌کی (دیار بکر) اسمندن (بکر) کلمه‌سی نقصاندر.

قطری ٣٠

نوع ٣

باقر

— ٥٣ —

محل ضربی بوقه . تاریخی ٥٨١

وجهی: [illegible] حسام
بر اغر دیاده‌لی وصاغ الی کوکسنده
یاری بلنه قدر بر انسان تصویری.
[بیزانتین طرزنده اولوب
(آرتاوست) ایله (نیسه‌فور) ك
سکه‌لرینه تقلید ایدلمش اوراق
احتمالدر.]
[illegible] غازى

ظهری: مهر سلیمان طرزنده التی کوشه‌لی برخانه ایچنده:

ایوب
الملك النـاصر
صلاح الدنیا
والدین یوسف
بن

زاویه‌لرك خارجنده:

ضرب | سنه | احد | ثمانین | خمس | مائه

لوحه ٣ — قطری ٣٢

— ٥٤ —

بالاده كينك طرزنده اولوب انجق
وجهنده‌كی تصويرك چهره سی بر از
بيوجك اولديغی كبی ايكی طرفنده
بولنان عباره (حسام الدين | يولق
ارسلان) يولنده تحويل وتحرير
اولنمشدر .

قطری ٣٢

— ٥٥ —

تاريخی ٥٨٤

٥٤ نومرونك عينی اولوب يالكز سنه‌سی :
ضرب | سنه | اربع | ثمانين | خمس | مائه
يازلمشدر .

قطری ٢٩

نوع ٤

باقر

— ٥٦ —

محل ضربی يوقدر. تاريخی ٥٨٧

وجهی درت انسان تصويری: بريسی اورته‌ده محزونانه اوطورمش ، ديكری آنك آرقه‌سنده و اياقده صول طرفه متوجه‌وصاغ اليله برشیٔ كوسترمكده، اوچنجيسی صاغده اياقده قوللرينی اشاغی صارقتمش، دردنجيسی صولده كذلك اياقده و ايكی النی يوقاری قالديرمشدر.

[روم قيارته نقشلری طرزنده‌در.]

ظهری برچنبركيله مستدير مركزده :

الملك العادل
الامام النـا
صر لـدين
امير المؤمنين
سيف الدين

دوره‌سنده: حسام الدين ملك دياربكر يولق ارسلان بن ايل غازی بن ارتق سنه سبع وثمانين وخمسمائه

قطری ٢٩

— ٥٧ —

تاریخی ٥٨٩

وجهی ٥٦ نومرونك عینیدر.

ظهری مرکزنده : الامام النـــا
صر لـــدین
امیر المؤمنـین

دوره‌سی : ٥٦ نومرونك عینی اولوب تاریخنده
(سبع) یرینه (تسع) یازیلیدر.

لوحه ٣ قطری ٢٩

— ٥٨ —

٥٧ نومرویه مشـابه اولوب انجـق
یازیلری قبادر وظهرینك مرکزی
اوزرنده بر (.) نقطه موضوعـدر.

قطری ٢٩

«اشبو سکه‌لرده دخی خلیفه (الناصر لدین‌الله) اسمنده (لدین) کلمه‌سی (لادین) یازلمشدر.»

نوع ٥

باقر

— ٥٩ —

محل ضربی یوقدر. تاریخی سیلکمدر.

وجهی باغـداش قورمش وزرهلی باشـلق
وکوملك کیمش برانسـان تصویری.
صاغ النده وباشنك ارقه طرفنـدن
افقی اوله‌رق بر قلیج وصـول النـده
دخی کسیك برانسان کله‌سنی برچندن
طوتمشـدر. صاغ قولتوغنك آلتنده
بر چیچك دالی کورنمکده‌در.
[طرز ایرانیه مشابهدر.]

ظهری بردائره ایچنده : النـا صرلدین
الامـه امیر
المؤ منـــین

دوره‌سنده (داخلاً) : الملك الافضل علی و الملك الظاهر
غازی بن الملك الناصر

«خط عربی» (خارجاً) : حسام الدین یواق ارسـلان ملك
دیاربکر بن ایل غازی بن . . . .

قطری ٣٠

— ٦٠ —

تاريخى ٥٩٦

وجهى رسمى ٥٩ نومرونك تماميله عينى اولوب انجق صاغ قولتوغنك التنده چيچك يرينه افقى اوله‌رق نور الدين اتا بك يازلمشدر.
ديزلرى التنه بر نقش ياپلمشدر.

ظهرى بالاده كينك عينى اولوب دورهٔ خارجيه‌سنده بن ايل غازيدن صكره: (بن ارتق ضرب سنه ست وتسعين وخمسمائه) اوقونمقده‌در.

قطرى ٣١

— ٦١ —

وجهى ٦٠ نومرونك عينى اولوب يالكز زيرنده‌كى نقش بشقه درلودر.

ظهرى دورهٔ داخليه‌سنده (الناصر) كلمه‌سندن (صر) يازلميوب يالكز (النا) محرردر.

لوحه ٣

قطرى ٢٩

— ٦٢ —

تاريخى ٥٩٧

وجهى ٦٠ نومرويه اولدقجه مشابهدر.

ظهرى يازيلرك شكلى بشقه اولوب مركزينك بالا سنده بر (٧) اشارتى واردر.

دورهٔ داخليه‌سى: الملك الافضل على والظاهر بن الملك

دورهٔ خارجيه‌سى: حسام الدين يولق ارسلان بن ايل غازى بن ارتق سنه سبع و تسع و خما

قطرى ٣٠

{٦} ناصر الدين ارتق ارسلان

٥٩٧ — ٦٣٧

نوع ١

باقر

— ٦٣ —

محل ضربی یوقدر. تاریخی ٥٩٨

وجهی اوموزلری اورتولی بر انسان تصویری
(بوست) کردننك ایکی طرفنده برر
وااردر. ❊
[بزانتین سکه‌لری تقلیدنده‌در.]

ظهری التی زاویه‌لی چیزکیلر داخلنده :

الله
الامام الناصر
لدین امیر المؤ
منین

خارجاً التی زاویه ایچنده : ضرب | سنه | ثمان | تسعین | خمس | مائه

قطری ٢٩

— ٦٤ —

تاریخی ٥٩٩

وجهی ٦٣ نومرولی سکه‌نك عینی رسمده
اولوب انجق (ارتق) کلمه‌سنك صاغده
بولنان (الفی) صوله یازلمشدر.

ظهری التی زاویه‌لی چیزکیلر داخلنده :

الله
الامام النـــاصر
لدین امیر المؤمنین
الملك الظـــاهر
غازی

خارجاً التی زاویه ایچنده: ضرب | سنه | تسع . | تسعین | وخمس | مائه

لوحه ٣

قطری ٢٩

— ٦٥ —

بالاده‌کینه مشابه اولوب فقط تصویری
براز بیوك ورسم خطی جزئی
فرقلیدر.

قطری ٣٠

نوع ٢

— باقر —

ماردين

— ٦٦ —

تاريخى ٥٩٩

وجهى (سنطور) تعبير اولنور بلندن يوقاريسى انسان اشاغيسى حيوان هيئتنده بر تصوير. كويده‌سى صوله وباشى اوكه متوجه اولوب كيرويه طوغرى الندهكى ياى ايله اوق آتمقده‌در. حيوانك قويروغى كوچك بر اژدر شكلنده‌در.

تصويرك اطرافنده جابجا: بماردين | سنة | تسع و | تسعين و | خمس | مائه

ظهرى
بن ايوب
الناصر لدين الله امير
المومنين الملك
العادل ابو بكر
ملك ديار بكر نا
سلان

(كنارلرى مكرر مضروب) قطرى ٣٥

— ٦٧ —

وجهى ٦٦ نومرونك عينيدر.

ظهرى
بن ايوب
الناصرلدين الله امير
المومنين الملك
العادل ابو بكر
ملك ديار بكر
سلان

قطرى ٣١

— ٦٨ —

وجهى ٦٦ نومرونك مشابهى اولوب انجق (سنطور) براز كوچك واطرافنده‌كى يازيلرك وضعيتى شويله‌در:
بما | ردين | سنة | تسع وتسعين | و | خمسمائه

ظهرى
بن ايوب
الناصر لدين الله
امير المؤمنين
الملك العادل
ابوبكر ملك د
نق ارسلان

لوحه ٣

قطرى ٢٨

نوع ٣

باقر

ماردين

— ٦٩ —

تاريخى ٥٩٩

وجهى: ٦٦ نومرولى سكه‌نك وجهنده‌كى (سنطور) تصويرينك عينى اولوب فقط وضعيتى انك عكسنه يعنى صاغ طرفه متوجه رسم اولنمشدر.

اطرافنده : بماردين سنة | تسع وتسع | ين و | خمس | مائة

ظهرى:

الدين
الناصر لدين الله
امير المؤمنين
الملك العادل
ابو بكر بن ايوب
ملك ديار بكر
ارسلان

قطرى ٢٧

— ٧٠ —

وجهى: ٦٩ نومرونك عينيدر.

بن ايوب
الناصر لدين الله
امير المؤمنين
الملك العادل
ابو بكر ملك د
تق ارسلان
محى الدين ار

قطرى ٢٩

— ٧١ —

وجهى: بالاده كينه‌ك عينى اولوب انجق (تسع) كلمه‌سى (تسعين و) كلمه‌سندن صكره محرر و (خمسمائه) حيوانك بجاقلرى آره‌سنه موضوعدر.

ظهرى:

بن ايوب
الناصر لدين الامام
المؤمنين الملك
العادل ابو بكر
ملك ديار بكر
رسلان
بن ارتق ا

قطرى ٢٨

— ٧٢ —

وجهى وظهرى ٧١ نومرونك عينى اولوب انجق رسم خطى بشقه طرزده در .

قطرى ٢٧

— ٧٣ —

وجهی ٦٩ نومرویه مشابهدر .

ظهری

بن ايوب
الناصر لدين الله اميه
المؤمنين الملك
العادل ابو بكر
ملك ديار بكر
سلان

(کناری مکرر مضروب) قطری ٣٢

نوع ٤

باقر

ماردين

— ٧٤ —

تاریخی ٦٠٦

وجهی مرکزده : صول طرفه متوجه برارسلانه
راکب اولمش واللرینی یوقاری
قالدیروب کویا ارسلانی
قوشدیرمقده بولنان برسواری
تصویری.

دورهسنده : الملك العالم العادل ناصر الدين ارتق
ارسلان ملك ديار بكر

ظهری مرکزنده : وست
الامام الناصر
لدين الله امير
المؤمنين

دورهسنده : الملك العادل سيف الدين ابو بكر ابن ايوب
ضرب بماردين سنه

قطری ٢٩

— ٧٥ —

بالاده كينك عينى اولوب انجق
رسم خطى بشقه‌در.

لوحه ٣ — قطرى ٢٨

— ٧٦ —

كذلك بالاده كينه مشابه اولوب
ظهرنده (المومنين) كلمه‌سنك اوستنده
بر (ـــ) نقش واردر.

قطرى ٢٩

— ٧٧ —

٧٦ نومرونك عينى اولوب يازيلرنده
جزئى فرق واردر.

(وجهنك كنارى مكرر مضروب) قطرى ٣٢

نوع ٥

باقر

— ٧٨ —

محل ضربى يوقدر. تاريخى ٦١١

وجهى مركزده: براز صوله دونمش وصاچلرينك
اوزرى دفنه يپراقلريله تتويج اولنمش
بر انسان قفاسى.
[بيزانتين سكه‌لرى طرزنده‌در.]

اطرافنده: ناصر الدنيا والدين ارتق ارسلان ملك ديار
«بكر» يازلمامشدر.

ظهرى
* *
ابو العباس احمد
الناصر لدين الله
امير المؤمنين
الملك العادل ابو
بكر ايوب

قطرى ٢٣

— ٧٩ —

بالاده‌كينك عينى اولوب وجهنك اطرافنده‌كى عباره‌ده (ديار بكر) تمام يازلمشدر.

لوحه ٣

قطرى ٢٤

— ٨٠ —

٧٩ نومرولى سكه‌نك عينى اولوب يازيلرى بشقه رسمده‌در.

قطرى ٢٤

— ٨١ —

عينى رسم ونقشده اولوب فقط وجهنك اطرافنده‌كى عباره‌ده (ارسلان) كلمه‌سنك (نونى) وضع اولنمامشدر. ظهرينك صول طرفى كسيكدر.

قطرى ٢٤

نوع ٦

(١)

باقر

— ٨٢ —

محل ضربى يوقدر. تاريخى ٦٢٠

وجهى

براز صاغه دونمش وباشى دفنه
يابراقلريله تتويج اولنمش كوكسه
قدر انسان تصويرى (بوست)
[بيزانتين سكه‌لرى طرزنده‌در.]

ظهرى

[الا] مام
الملك الكامل
محمد بن ايوب
الملك المنصور
ناصر الدين ارتق
ارسلان

قطرى ٢٦

— ٨٣ —

بالاده‌كينك عينى اولوب اطرافى كسيكدر.

قطرى ١٩

(ب)

— ٨٤ —

وجهى ٨٢ نومرونك عينى اولوب فقط تصويرك چهرەسى عكسى طرفه يعنى صوله متوجهدر. وتاريخى كسيكدر.

ظهرى
الملك الكامل
محمد بن ايوب
الملك المنصور
ناصرالدين ارتق

(اطرافى كسيكچەدر) قطرى ١٨

نوع ٧

باقر

— ٨٥ —

محل ضربى يوقدر. تاريخى ٦٢٠

وجهى اورتەده : صاغه متوجه بر انسان قفاسى،
[رومنلردن قلود يوسك سكەسى تقليدندەدر.]

اطرافنده: الملك المنصور ناصر الدنيا والدين ارتق ارسلان

ظهرى
عشرين
الناصر لدين الله
امير المؤمنين
الملك الكامل
ناصر الدين محمد
بن ايوب

لوحه ٤ قطرى ٣٠

— ٨٦ —

بالادەكينك عينيدر.

قطرى ٢٩

— ٨٧ —

تصويرك چهرەسى براز فرقليدر .

(كنارى چاتلاق) قطرى ٣٠

— ٨٨ —

بونده‌ده تصویرك چهره‌سی
فرقلیجه‌در. یازیلرك نقشی دخی
براز بشقه‌در.

قطری ٢٨

نوع ٨

باقر

— ٨٩ —

محل ضربی یوقدر. تاریخی ٦٢٣

وجهی اورته‌ده: صاچلری خلقه‌لر ایله باغلانمش
بر انسان تصویری (بوست)
اطرافنده: السلطان الاعظم علاء الدین کیقباد بن کی
خسرو = { حسـ (رسمك كردننك صاغنده
رو (« « صولنده

ظهری

و عشرين
الامام المستنصر بالله
[illegible] امير المؤمنين [illegible]
الملك المنصور
ارتق

قطری ٣٠

نوع ٩

باقر

— ٩٠ —

محل ضربی یوقدر. تاریخی ٦٢٥

وجهی سکز زاویه‌لی چیزکی داخلنده :

.
الناصر لدين الله
. امير المؤمنين الملك .
الكامل محمد
.

خارجاً سکز زاویه دروننده: لا | اله | الا | الله | [محمد] |
[رسو] | ل | الله

ظهری سکز زاویه‌لی چیزکی داخلنده:

.
الملك المنصور ناصر
. الدنيا و الدين .
ارتق ارسلان
.

خارجاً سکز زاویه دروننده: ضر | ب | سنة | خمس |
عشر | ين | [ست] | [مائه] |

قطری ٢٣

نوع ١٠

كموش

دنيسر

— ٩١ —

خط عربی. تاریخی ٦٢٥

وجهی
بالله
الامام المستنصر
* * ارتق *
الملك المنصور
[illegible]

ظهری
بدنیسر سنه
السلطان المعظم
كيقباد بن كيخسرو
[illegible]

لوحه ٣ وزنی ١٤ ½ ط. قطری ٢٦

«سلاجقهٔ روم سكه‌لری طرزنده‌در. برمثلی (تقویم مسكوكات سلجوقیه) ده كوسترلشدر. انك تاریخی ٦٢٦در. صحیفه ٣٦ نومرو ٥٧» .

نوع ١١

كموش

حصن كيفا

— ٩٢ —

تاریخی ٦٢٨

وجهی مهر سلیمان شكلنده التی زاویه‌لی چیزكیلر داخلنده:

الامام
المستنصر
بالله امير المؤ
منين

خارجاً التی زاویه درونده: | لا اله | الا | الله | محمد | رسول | الله

ظهری وجهنك عینی شكلده:

محمد
الملك الكامل
الملك المنصور
ارتق

اطرافنده: ضرب | بكيف | سنه | ثمان و | وعشرين | ستمائه

لوحه ٣ وزنی ١٣ ط. ° قطری ٢٠

— ٩٣ —

تاريخى ٦٣١

٩٢ نومرولى سكه‌نك عينى رسم
وشكلنده‌در. يالكز تاريخى: ضرب |
بكيف | احد و | ثنتين | ستمائه |
| يازيليدر .

وزنى ١٣ ط. قطرى ٢٠

— ٩٤ —

بالاده‌كيلرك عينى شكلده اولوب فقط
رسم خطى بشقه واطرافلرى
سيلكجه‌در .

وزنى ١٢½ ط. (دليكلى) قطرى ١٩

«اشبواوچ قطعه كموش سكه‌لر مسكوكات ايوبيه طرز ورسمنده‌درلر .»

نوع ١٢

باقر

— ٩٥ —

محل ضربى بوقدر. تاريخى ٦٢٨

وجهى

(المنصور) برمربع ايچنده باغداش قورمش وصول
اليله كوكسى اوستنده بركاسه طوتمش
حكمدار تصويرى . باشى مربعك
خارجنده اولوب ايكى طرفنده برر ٭
وزيرنده (ارتق ارسلان)

|| V ||

ظهرى

بالله
(ضرب سنة ثمان) الامام المستنصر
امير المؤمنين
الملك الكامل (وعشرين وستمائة)
محمد

لوحه ٤ قطرى ٢٩

— ٩٦ —

بالاده كينك عينى اولوب انجق
تصويرى ويازيلرى دها اوفاقدر .

قطرى ٢٧

— ٩٧ —

٩٦ نومرولی سکه‌یه مشابه اولوب
انجق وجهنده‌کی یازیلر عکسنه یعنی
(ارتق ارسلان) صاغه و (ناصرالدين
صوله یازلمشدر .

قطری ٢٧

— ٩٨ —

٩٧ نومرونك عينيدر .

قطری ٢٦

نوع ١٣

باقر

ماردين

—٩٩—

تاریخی ٦٣٤

وجهی اورته‌ده: صاچلری باغلی واوکه متوجه بر
انسان تصویری . (بوست)
[روم سکه لری تقلیدنده‌در.]
اطرافنده: السلطان المعظم علاء الدنيا [والدين كيقباد] قسيم
امير المؤمنين

ظهری
ضرب بماردين
الامام
المستنصر بالله
* * *
امير المؤمنين
الملك المنصور
سنة
ارتق

(كوش يالديزلی) قطری ٢٦

— ١٠٠ —

بالاده‌کينك عينی اولوب وجهی براز
سيلكدر. ظهرينك تاريخی شويله‌در :
صاغده (سنه اربع و) صولده
(ثلثين وستمائه)

قطری ٢٨ لوحه ٤

نوع ١٤

باقر

ماردين

— ١٠١ —

تاريخى ٦٣٧

وجهى اورته ده : باغداش قورمش وصول الیه كوكسنده بر كله طوتمش اسرير اوزرنده بر حكمدار تصويرى . [طرز ايرانيده در .]

اطرافنده : السلطان المعظم غياث الدنيا والدين كيخسرو قسيم امير المؤمنين

ظهرى

ضرب بماردين
الامام
المستنصر بالله
امير المؤمنين
الملك المنصور
ارتق

لوحه ٤ قطرى ٣٣

{٧} نجم الدين غازئ اول

٦٣٧-٦٥٨

نوع ١

كموش

ماردين

— ١٠٢ —

تاريخى ٦٨٤

وجهى مهر سليمان شكلنده التى زاويه‌لى چيزكيلر داخلنده:

الامام
المستعصم
بالله امير المؤ
منين

خارجاً التى عدد زاويه درونده: | لا اله | الا | الله | محمد | رسول | الله

ظهرى وجهنك عينى شكلده :

ب
ابو
الملك الصالح
الملك السعيد
غازى

خارجنده : ضرب | بماردين | سنه | ثمان | واربعين | وستمائه

لوحه ٤

وزنى ١٤ ¼ ط. قطرى ٢٠

— ١٠٣ —

بالاده كينك عينيدر. براز سيلكدر.

وزنی ½ ١٤ ط. قطری ١٩

— ١٠٤ —

تاريخی ٦٥٥

وجهی ١٠٢ نومرولی سكه‌نك عينی شكل وعباره‌ده‌در.

ظهری مركزده: يوسف
الملك الناصر
الملك السعيد
غازی

خارجنده: ضرب | بماردين | سنه | خمس | وخمسين | وستمائه

وزنی ١٢ ط. قطری ٢٠

— ١٠٥ —

تاريخی ٦٥٦

١٠٤ نومرونك عينی اولوب تاريخی
(سنه | خمس) يرينه (سنه | ست)
وضع اولنمشدر.

وزنی ¾ ١٠ ط. قطری ١٩

« اشبو كوش سكه‌لر مسكوكات ايوبيه طرزنده‌درلر. »

نوع ٢

باقر

ماردين

— ١٠٦ —

تاريخی ٦٥٥

وجهی

وحده لاشر

لا اله الا

* بالله *
الامام المستعصم
امير المؤمنين
* ٢ *

يك له محمد

رسول الله

ظهری

ملك نجم الدين

ضرب بماردين

* يوسف *
الملك الناصر
الملك السعيد
* غازی *

سنة خمس و

خمسين وستمائة

لوحه ٤ (بيشل) قطری ٢٤

نوع ٣

باقر

ماردین

— ١٠٧ —

تاریخی کسیکدر .

وجهی اورته‌ده : . بالله .
الامام المستعصم
امیر المؤ منین

دوره‌سنده : لا اله الا الله [محمد رسول الله] وحده [لاشریکله]

ظهری اورته‌ده : الملك الصالح
نجم الدین ایوب الملك
السعید غازی
بن ارتق

دوره‌سنده : ضرب بماردین سنه . . . . مائه

قطری ٢٠

— ١٠٨ —

بالاده کینک عینی رسم و عباره‌ده
اولوب کذلك تاریخی قرائت
اولنه‌میور .

قطری ٢٢

نوع ٤

باقر

— ١٠٩ —

محل ضربی و تاریخی کسیکدر .

*

وجهی التی زاویه‌لی چیزکی داخلنده : الامام المستعصم
بالله امیر المومنین

*

اطرافنده : لا اله | الا | الله | محمد | رسول | الله

*

ظهری التی زاویه‌لی چیزکی داخلنده : الملك السعید
نجم الدین غازی

*

اطرافنده : ضرب | .. | سنه | ... | .. | ...

لوحه ٤ (بیثل) قطری ١٩

نوع ٥

باقر

— ١١٠ —

محل ضربی وتاریخی کسیکدر.

وجهی اورته‌ده : اوکه متوجه بر انسان
تصویری. (بوست)

قسماً اطرافنده: الامام المستعصم بالله امیر المؤمنین

ظهری

. یوسف .
الملك الناصر
الملك السعید
. غازی .

قطری ٢٣

{٨} قره ارسلان

٦٥٨ — ٦٩١

نوع ١

باقر

— ١١١ —

محل ضربی وتاریخی یوقدر.

وجهی مرکزده : هولاکو
المعظم
« دوره‌سی قرائت اولنه‌میور . »

ظهری مرکزده : الملك
المظفر
قرا ارسلان
« دوره‌سی قرائت اولنه‌میور . »

قطری ٢٠

{۱۰} نجم الدين غازئ ثانی

٦٩٣ — ٧١٢

نوع ۱

باقر

— ۱۱۲ —

محل ضربی یوقدر. تاریخی ٦٩٨

وجهی دوره‌سنده : لا اله الا الله وحده لا شریکله محمد رسول الله صلی

مرکزنده : (بریسی نقطه‌لی دیکری دوز دائره ایچنده بر انسان چهره‌سی .)

ظهری خط عربی

غازی
السلطان الاعظم
ظل الله فی العالم
الملك المنصور نجم
الدين ابی الفتح
بنصره

لوحه ٤

(بیشل) قطری ۲۸

— ۱۱۳ —

بالاده کینده قرائت اولنه‌میان کلمات بونده اوقونمشدر .

قطری ۲۰

{۱۲} شمس الدين صالح

٧١٢ — ٧٤٠

نوع ۱

کموش

حصن کیفا

— ۱۱٤ —

تاریخی ٧٤٠

وجهی چفته دائره ایچنده : لا اله الا الله

اطرافنده: محمد | رسول | الله | وحده

ظهری

السلطان . . .
الملك الصالح
خلد الله ملکه

سنة اربعين

لوحه ٤

(بیشل) وزنی ٦ ط. قطری ۱۷

نوع ٢

كموش

ماردين

— ١١٥ —

تاريخى --٧ ؟

وجهى مركزده :

ضرب
فى دولة السلطا
ن الملك الصالح
خلد الله ملكه
ماردين

اطرافنده : فى * سنه * . . . * سبع * مائه

ظهرى مركزده:

ابو بكر
لا اله الا
على الله محمـــد عمر
رسول الله
عثمان

اطرافنده : . . . * . . * س * امير * المو

(بيضى) وزنى ٦ ط . قطرى ١٦

نوع ٢

باقر

— ١١٦ —

محل ضربى وتاريخى كسيكدر .

وجهى اورته‌ده : (شير وخورشيد تصويرى)

دوره‌سنده: ضرب . . . .

ظهرى اورته‌ده : ا. . . . .

الملك الصالح
خلد الله ملكه

دوره‌سنده : لا اله الا الله محمد رسو . . . . .

(بيضى) قطرى ١٨

ماردينده حكومت ارتقيه‌يى تأسيس ايتمش اولان ذات ايلغازى [١] بن ارتق اولمسيله آنك عائله‌سنه دخى (طبقهٔ ايلغازيه) وياخود (اراتقهٔ ماردين) اطلاق اولنوركه عددلرى اون بش نفردن عبارتدر .

ماردين حواليسنك قديماً (ديار بكر) قطعه‌سندن معدود اولمسى حسبيله ملوك مذكوره‌دن اكثريسى كندولرينه (ملك ديار بكر) عنوانى

[١] تركجه‌ده (ايل) اكثر مملكت معناسنده مستعمل اولمغله (ايلغازى) مملكت غازيسى يعنى فاتحى معناسنى افاده ايدر براسمدر. بعض قوله كوره بو اسم آقجه‌لقدن كنايه اوله‌رق (را) ايله (ايلغارى) ظن اولنمش ايسه‌ده طوغرى دكلدر .

ويرمشلردر. حالبوكه سكه‌لرينه بوعنوانى درج ايدن امرا زمانلرنده نفس ديار بكرده يعنى (آمد) ده هنوز اجراى حكومت ايدنلر اولجـه خامه كذار بيان اولديغى اوزره سكمانيه طبقه‌سندن بولنان امرا ايدى. بنـاءً عليه ماردين ارتقلرينك ملك ويا شـاه ديار بكر عنوانلرى بونلرك نفس ديار بكره حاكم اولدقلرينه دلالت ايتميوب زير اداره‌لرنده بولنان ممالكك بر وجه محرر ديار بكر قطعه‌سندن معدود اولمسندن طولايى اتخاذ اولنمش برالقاب ايدوكى بديهيدر .

امراى مذكوره‌نك برنجيلرى اولان نجم الدين ايلغازى ايله سنين اخيره‌ده‌كى ملوكدن بشـنك سكه‌لرى اولميوب ضرب ايتديردكلرى دخى هنوز نا معلومدر. بونلردن اك اول حسام الدين تيمور طاشك واندن صكره بالاده صره‌سيله كوستردلديكى اوزره ديكر سكز اميرك مختلف نوع وطرزده مسكوكاتى موجوددر .

سكه‌لرك اوزرينه نقش اولنان تصاويرك يكديكرينه بكزه‌دلمامك اصولى بونلرده دخى جارى اولوب يالكز (ابو المظفر) ناميله ملقب اولان نجم ـ الدين الپى [۱] ايلك سـكه‌لرينى پدرى تيمور طاشك مسكوكاتنـه تقليد ايتمش وحتى بالاده محللرنده ارائه او لنـديغى اوزره پدر ينـك سكه‌لرى وجهنه مؤخراً كندو نامنى تمغا صورتنده ضرب ايتديرمشدر. اونوعدن اولان بالذات كندو سكه‌لرندن بعضيلرينه دخى كذلك تمغا حالنده وفقط (ملك ديار بكر) عنوانتك علاوه سـيله اسمنى باصـديرديغى كورلمكده بولنمشدر .

جداول مخصوصـه‌لرنده كوسـترلديكى وجهله ملوك مذكوره دخى كلمهٔ توحيد واثنيه كبى عبارات وكلماتدن بشقه حصن كيفا و آمد ارتقلرى مثللو كندولرينه برطاقم القاب وعنوان وشهرت اتخاذ ايدرك سكه‌لرينه درج ايتديرمشلردر .

[۱] (الب) شجيع وقهرمان معناسنه اولوب (الپى) قهرمانلره منسوب ديمكدر .

ارانقهٔ ماردين بدايةً خلفاى عباسيه نامنى سكه‌لرنده يازمامش ايسه‌لرده ۵۵۸ تاريخندن صكره نجم الدين الپى امثالى مسكوكات اسلاميه‌ده اولديغى مثللو معاصرلرى اولان خليفه‌نك اسمنى ذكر ايتمك عادتنى وضع ايدرك اخلافى دخى اكا اتباع ايتمشلردر .

حسام الدين يولق ارسلان [۱] عصرينه دكين ارانقهٔ ماردينك هيچ برحكومته ارتباطى اولمديغى حالده ۵۸۱ تاريخلرنده صلاح الدين ايوبينك اوراله قدر وقوعبولان عزيمتى اثناسنده [۲] حسام الدين يولق ارسلان مشاراليهك زير حمايه سنه كيرمش وسكه‌لرده نامنك ذكرينى اصول اتخاذ ايدوب او تاريخـدن صكره مسـكوكات ارتقيه‌ده ملوك ايوبيه شعبـاتندن هرقنغيسيله كسب ارتباط ايتمشلر ايسه انك اسمنى درج وتحرير ايلمشلردر.

شو بيان اولنان اصول ۵۹۹ سنه‌سنده وقوعات آتيه ايله دخى تأيد ايتمشـدر. شويله‌كه: ناصر الدين ارتق ارسلانك زمان حكومتنده شامده حكومت ايدن ملوك ايوبيه‌دن ملك العادل ابوبكر موصل وماردينه قدر كلديكى اثناده مشاراليهك برادر زاده‌سى اولوب حلب ملكى بولنان ملك الظاهر غازينك توسطيله عقد مصالحه اولنه‌رق مسكوكات ارتقيه اوزرينه اسمى يازلمق شرط اتخـاذ قلنمش و ارتق ارسـلاندن بهرى اون بر قيراطدن يوز اللى بيك دينـار تضمينات دخى اخذيله بونك يكرمى بيك عددى ملك ظاهره اعطا اولنمشـدر . [۳] ايشته بو وقعه‌دن اول ارتق ارسـلانك سـكه‌لرنده ملك ظـاهرك اسمى محرر ايكن ۵۹۹ سنه‌سـندن

[۱] تركجـه‌ده (يولق) بولنمش ديمـك اولوب انجق موصـوفيله برابر (بولق) و(بولك) علم اوله‌رق دخى استعمال قلنور . (قره بولوك كبى لهجهٔ عثمانى جلد ۱ صحيفه ۸۵۱)

[۲] تاريخ ابى الفدا جلد ۳ صحيفه ۷۳

[۳] تاريخ كامل لابن اثير جلد ۱۲ صحيفه ۶۹ «بنى ارتق مسكوكاتنده التون اولمامسيله بوبيان اولنان دينارلر خلفا دينارلرندن اوله‌جق ايسه‌ده بهر دينار برمثقال وزننده اولديغندن بونلرك نصف دينار اولمسى لازم كلور.»

صكره ٦٦ و آنی تعقيب ايدن نومرولی سكه‌لرده كورلديكی اوزره مشاراليه ملك عادلك نامی يازلمشدر .

مع هذا حكومات متجاورۀ سائره‌نك قوت و سطوتنه كوره رأس حكومتلرنده بولنان ملوك و امرايه دخی بعضاً عرض انقياد ايلدكلرندن يولق ارسلان ٦٠، ٦١ و ٦٢ نومرولريله ارائه اولنان سكه‌لرنده محرر اولديغی اوزره بنو زنكيدن موصل اتابكی «نور الدين»ك اسمنی وملك المنصور ناصر الدين ارتق ارسلان دخی بعض سكه‌لرنده «علاء الدين كيقباد» ايله «غياث الدين كيخسرو» سلجوقينك وملك المظفر قرا ارسلان ايسه «هولاكو» نك نام‌لرينی علاوه ايلمشلردر .

§

مسكوكات موجوده‌ده ارتق ارسلان زماننه قدر محل ضرب كوسترلميوب انجق مشاراليهك برقسم مسكوكاتنده دار الضربلر يازلمغه باشلامشدر. بونلرك اكثريسی (ماردين) وبر نوعی (دُنَيْسِر) وبر نوعی دخی (كيف) [١] ده ضرب اولنمشدر .

كيفده يعنی حصن كيفاده كسيلان سكه‌لر ٦٢٨ — ٦٣١ سنه‌لرينه مصادف اولوب او تاريخلرده ايسه سكمانيه طبقه‌سندن اولان حصن كيفا وآمد ارتقلری او طرفلرده قالمامسيله برارالق زير حكومتلرنده‌كی ممالك برقسمی ايلغازيه عائله‌سنه انتقال ايلمشيدی .

مسكوكات مبحوثه‌نك سنۀ ضربلرينه كلنجه حسام الدين تيمور طاشك سكه‌لرنده هيچ تاريخ وضع اولنميوب اوچنجی ملك اولان نجم الدين الپی زمانندن بدأ ايله سكه‌لرك اكثر يسنه سنۀ ضربلری يازلمش وبعض سكه‌لر مستثنا اوله‌رق تاريخسز براقلمشدر .

---

[١] (حصن كيفا) يالكزجه (حصن) يازلديغی كبی (كيفا) و (كيف) دخی يازلمقده‌در. حتی غلط مشهور اوله‌رق (حسنكيف) دخی يازيورلركه شو صورتده زبانزد اولمسنه دائر حاجی خليفه بعض روايتده بولنه‌يور .

§

ارتقيۀ ماردين مسكوكاتی علی الاكثر باقردر . فقط نجم الدين الپی ايلك دفعه اوله‌رق ايكی وجهی تصويرلی كموش برسكه دخی ضرب ايتديرمشدركه ٣١ نومروده ارائه ايلدك . بو كموشك اوزرنده‌كی عينی تصاويری حاوی اولمق اوزره باقرلری دخی واردر .

ذكر اولنان كموش سكه مقدما ديار بكر حواليسندن كلمش اولان بر ذات طرفندن بولنوب بزه كتورلمشدر . ملوك ارتقيه‌نك باقرلری مثللو تصويرلی كموش سكه‌لر كسديروب كسديرمدكلری مسئله‌سی ارباب مسكوكاتجه اوته‌دنبرو موجب تردد ايدی . واقعا رسملی باقر سكه‌لرك بعضاً بياض يالديز اوريله‌رق كموشه تقليد ايدلمش جنسلری كورلمكده وحتی اشبو طبقه‌ده آنلردن بر قاچ دانه‌سی بولنمقده ايسه‌ده بونلرك باقر اولديغی پك چابق اكلاشيلوب شو سكه ايسه فی الاصل سيم خالص اولدقدن بشقه حال و طرزينه نظراً ساخته اولمديغنده دخی اصلا شبهه يوقدر. بناءً عليه بنو ارتقك باقرلر مثللو بيوك قطعه‌ده وتصويرلی كموش سكه دخی ضرب ايتديردكلری وفقط پك آز چيقاريلوب نادر بولنديغی شو سكه‌دن استدلال اولنور .

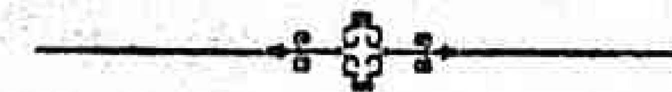
ناصر الدين ارتق ارسلان ايله ملك صالح دخی كموش مسكوكات قطع وضرب ايتديرمش ايسه‌لرده بونلرده اتخاذ اولنان طرز واصول باقر مسكوكات مثللو برصورت خصوصيه‌ده ورسملی اولميوب تماميله ملوك ايوبيه وسلاجقۀ روم وجنكيزيه درهملرينك عينيدر .

§

مصور باقر سكه‌لرك رايجلری حقنده خاطرلره كلان مطالعاته كوره بونلرك خصوصيت دائره‌سنده يعنی (درهم) اعتبارنده طوتلمش اولمسی

احتمالاتی بالاده ارائقهٔ کیما مسکرکانی شرحنده برنبذه بحث اولوب شو ظنی مؤید اولەرق مثلا قطب الدين ايلغازئ ثانينك ٤٣ نومرولی و آنی تعقیب ایدن سکەلرنده «هذا الدرهم ملعون من يعيره» عبارەسی یازلمشدرکه بوندن مقصد باقر مسکوکاتك (درهم) ایله هم قیمت اولدیغنی وعیارلرینی تدقیق ایدنلره لعنت ایله قیمت اعتباریەلرینك تغییری منع ایدلدیکنی خلقه بیلدیرمکدن عبارت اولدیغنده شبهه یوقدر .

مع هذا مؤرخين قديمه اقوالنده بوبابده برکونه صراحت اولمامسیله بیان ایلدیکمز مطالعات احتمالات درجەسندەدر. حتی مغول قومی وسائر ترکمان طوائفی بیننده (درهم) کلمەسنك اکثریتله نقد مقامنده استعمال اولندیغی مروی وبو کلمه انلرك سکەلرندەده مرئی اولمسیله مسکوکات ارتقیەده «ملعون من يعيره» عبارەسی مندرج اولمامش اولسه ایدی ملاحظات مسرودەیه هیچ محل قالمز ایدی .

مسکوکات زنکیه

و

فروع اتابکیه

بنى زنكى

— اتابكان موصل —

			سنهٔ هجريه
١	عماد الدين اتابك زنكى بن اقسنقر	(سكه‌سى يوقدر)	٥٢١
٢	سيف الدين غازئ اول بن زنكى	(سكه‌سى يوقدر)	٥٤١
٣	قطب الدين مودود بن زنكى		٥٤٤
٤	سيف الدين غازئ ثانى بن مودود		٥٦٥
٥	عزالدين مسعود اول بن مودود		٥٧٦
٦	نورالدين ارسلانشاه اول بن مسعود اول		٥٨٩
٧	عزالدين مسعود ثانى بن ارسلانشاه اول		٦٠٧
٨	نورالدين ارسلانشاه ثانى بن مسعود ثانى	(سكه‌سى يوقدر)	٦١٥
٩	ناصر الدين محمود بن مسعود ثانى		٦١٦

— اتابكان موصل فروعندن —

١	بدر الدين لؤلؤ		٦٣١
٢	ركن الدين اسماعيل بن لؤلؤ		٦٥٧
٣	اسحق بن لؤلؤ	(سكه‌سى يوقدر)	٦٥٩
٤	على بن لؤلؤ	(سكه‌سى يوقدر)	٦٦٠

{٣} قطب الدين مودود

٥٤٤ — ٥٦٥

نوع ١

باقر

— ١١٧ —

محل ضربى يوقدر. تاريخى ٥٥٥

وجهى براز صوله متوجه برانسان تصويرى (بوست)
باشنك ايكى طرفنده غالبيته علامت اولان برر
فرشته رسمى.

(صاغنده: خمس وخمسين. (صولنده: وخمسمائه.

ظهرى
بن زنكى
الملك العادل
العالم ملك امرا
الشرق والغرب
طغرلتكين اتابك
بن اق سنقر

فطرى ٢٧

— ۱۱۸ —

تاريخى ٥٥٦

۱۱۷ نومرويه مشابه رسمده‌در. يالكز
فرشته‌لرك وضعيتى براز فرقليدر .
تاريخى شويله‌در :
(صولده: ستة وخمسين . (صاغده: وخمسمائة.

لوحه ٥ — قطرى ۲۷

— ۱۱۹ —

تاريخى ٥٥٧

بالاده كينك عينى رسمده اولوب
تاريخى شويله‌در :
(صولده : سبع وخمسين. (صاغده: وخمسمائة.

قطرى ۲۷

{٤} سيف الدين غازئ ثانى

٥٦٥ — ٥٧٦

نوع ۱

باقر

— ۱۲۰ —

محل ضربى بوقره. تاريخى ٥٦٦

وجهى: قطب الدين مودودك ــ يعنى پدرينك ــ بالاده ۱۱۷ نومرولى سكه‌سنك رسم وطرزنده‌در. سنه‌سى شويله‌در :
(صولده : ستة وستين . (صاغده : وخمسمائة.

ظهرى:
غازى بن
الملك العادل
العالم ملك امرا
الشرق والغرب
طغرلتكين اتابك

قطرى ۳۰

— ۱۲۱ —

تاریخی ٥٦٧

بالاده کینك عینی رسمده اولوب سنه‌سی شویله‌در :
(صولده : سبع وستین. (صاغده : وخمسمائه .
ظهرینك صولنده یالکز (مودود) وصاغنده
(بن زنکی) یازیلوب (بن اق سنقر)
طی اولنمشدر .

لوحه ٥ — قطری ۳۰

— ۱۲۲ —

تاریخی ٥٦٩

۱۲۱ نومرونك طرزنده اولوب تاریخی شویله‌در:
(صولده: تسع وستین . (صاغده : وخمسمائه.
رسمی ویازیلری براز قباجه‌در.

قطری ۲۸

— ۱۲۳ —

تاریخی ٥٧٠

۱۲۱ نومرونك عینی اولوب تاریخی شویله‌در :
(صولده : سنه سبعین . (صاغده و خمسمائه

قطری ۲۹

نوع ۲

باقر

الجزیره

— ۱۲٤ —

تاریخی ٥٧٥

وجهی — اطرافنده قسماً: لا | اله | الا الله محمد رسول الله
اورته‌ده : باشنده زرهلی بر سرپوش وصول طرفه متوجه
بر انسان قفاسی.
[روم مسکوکاتی تقلیدنده‌در.]

ظهری — نقطه‌لی بردائره ایچنده : مر الله
المستضی با
اتا بك غاز
ی

دوره‌سنده: بسم الله ضرب بالجزیره سنه خمس وسبعین وخمسمائه

لوحه ٥ — قطری ۲۹

— ۱۲٥ —

وجهی — بالاده‌کی ۱۲٤ نومرولی سکه‌نك عینیدر .

ظهری — نقطه‌لی بردائره ایچنده : مر الله
المستضی با
غازی بن
مودود

دوره‌سنك عباره‌سی ۱۲٤ نومرونك عینیدر .

(دلبکلی) — قطری ۳۰

— ١٢٦ —

١٢٥ نومرو كبى اولوب رسمى
ويازيلرى براز كوچكدر.

قطرى ٢٨

— ١٢٧ —

وجهى ١٢٤ نومرويه مشابهدر.

ظهرى نقطه‌لى بردائره ايچنده : ملك الامر
ا غازى بن
مودود

دوره‌سى ١٢٤ نومرونك عينيدر.

قطرى ٢٩

— ١٢٨ —

١٢٧ نومرونك مشابهى اولوب
يالكز وجهنده كلمهٔ توحيدك تقسيماتى
شويله‌در: لا اله | الا | الله (الخ)

قطرى ٣٠

{٥} عز الدين مسعود اول

٥٧٦ — ٥٨٩

نوع ١

الجزيره

باقر

— ١٢٩ —

تاريخى ٥٧٧

وجهى سيف الدين غازئ ثانينك ١٢٤ نومرولى
سكه‌سنك تصوير وعباره‌سنك عينيدر.

ظهرى نقطه‌لى بردائره ايچنده : امير المؤمنين
الناصر لدين الله
عز الدنيا والد
ين مسعود

دوره‌سنده: بسم الله ضرب بالجزيره سنه سبع وسبعين وخمسمائه.

قطرى ٢٩

نوع ۲

باقر

موصل

— ۱۳۰ —

تاریخی ۵۸۵

وجهی

باغداش قورمش بر حکمدار تصویری، ایکی الیله صدرینك اوزرندن اوجلری یوقاری طوغری بریارم آی طوتوب باشی بوایك ایچندن کورنمکده در.

صاغنده: ضرب بالموصل ... | ... وثمانین وخمسمائه: صولنده

ظهری

زنکی

مسعود بن مودود

لا اله الا الله محمد
رسول الله الناصر
لدین الله امیر المؤ
منین عدة الدنیا
والدین ابو نصر محمد

. . .

لوحه ۵ — قطری ۲۰

{٦} نور الدین ارسلانشاه اول

۵۸۹ — ٦۰۷

نوع ۱

باقر

نصیبین

— ۱۳۱ —

تاریخی ۵۹٤

وجهی

سنه اربع و

ضرب بنصیبین

کوکسنه قدر یاپلمش واوکه متوجه انسان تصویری. (بوست) [بیزانتین سکه‌لری طرزنده‌در.]

تسعین وخمسمائه

ظهری

بن مسعود
الناصر لدین الله
امیر المؤمنین
الملك العادل
نورالدنیا والدین

ارسلانشاه بن مودود

لوحه ۵ — قطری ۲۹

{٧} عز الدين مسعود ثانى

٦٠٧ — ٦١٥

نوع ١

باقر

الموصل

— ١٣٢ —

تاريخى ٦٠٧

وجهى اورته‌ده: صول طرفه متوجه باشى ديادملى
انسان تصويرى، (بوست)
[سلفكيان سكه‌لرى تقليدنده‌در.]

اطرافنده قسماً: بسم الله ضرب بالموصل سنه سبع وستمائه.

ظهرى

رسول [الله]
لا اله الا الله [محمد]
الناصر لدين الله
امير المؤمنين
عز الدنيا والدين
اتابك مسعود بن
ابوبكر

(صاغ كنارده: الملك العادل — صول كنارده: [ارسلانشاه])

لوحه ٥ قطرى ٢٧

{٩} ناصر الدين محمود

٦١٦ — ٦٣١

نوع ١

آلتون

الموصل

— ١٣٣ —

تاريخى ٦٢٠ (تصويرسز)

وجهى اورته‌ده: كيقباد بن
لا اله الا الله
وحده لاشريك له
الناصر لدين الله
امير المؤمنين
([illegible] — [illegible])

دوره‌سنده (داخلاً: بسم الله ضرب هذا الدينار بالموصل سنه عشرين وستمائه.

(خارجاً: لله الامر من قبل ومن بعد ويومئذ يفرح المؤمنون.

ظهرى اورته‌ده: الكامل
محمد رسول الله
صلى الله عليه
ناصر الدين
اتابك محمود
([illegible] — [illegible])
الملك

دوره‌سنده: محمد رسول الله ارسله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ولوكره المشركون.

(بيشل) آلتون، وزنى ١ م ١٤ ½ ط قطرى ٢٩

— ١٣٤ —

تاریخی ٦٢١

وجهی ١٣٣ نومرونك عینی اولوب انجق اورته‌ده‌کی عباره‌نك بالا سنده (السلطان المعظم) صاغنده (علاء الدین) صولنده (کیقباد) یازلمشدر. تاریخی: (سنه احد وعشرین وستمائه)

ظهری کذلك ١٣٣ نومرونك عینی اولوب فقط مرکزده‌کی عباره‌ده (ناصر الدین) یرینه (ناصر الدنیا والدین) یازیلیدر.

لوحه ٥ (بیشل) التون وزنی ١ م ١١ ط. (دلبکلی) قطری ٢٨

— ١٣٥ —

تاریخی ٦٢٩

وجهی ١٣٣ نومرویه مشابه اولوب اورته‌ده‌کی عباره‌نك بالاسنده (الامام) صاغنده (الملك) صولنده (الاشرف) یازیلیدر. تاریخی: (سنه تسع وعشرین وستمائه.)

ظهری نقطه‌لی دائره ایچنده: بن مسعود

محمد رسول الله
صلی الله علیه
ناصر الدنیا
و الدین اتابک

الملك الكامل

دوره‌سنده: محمد رسول الله ارسله بالهدا (الخ)

(بیشل) التون، وزنی ٢ م ٣½ ط. (دلبکلی) ٢٨

نوع ٢

باقر

الموصل

— ١٣٦ —

تاریخی ٦٢٠

وجهی براز صوله متوجه انسان قفاسی، باشنك ایکی طرفنده علامت غالبیت اوله‌رق بر فرشته رسمی. [قطب الدین مودودك ١١٧ نومرولی سکه سنه مشابهدر.]

صاغنده: ضرب بالموصل. (صولنده: عشرین وستمائه

ظهری اتابك محمود

لا اله الا الله محمد
رسول الله الناصر
لدین الله امیر المؤ
منین عدة الدنیا و
الدین ابو نصر محمد
الملك الاشرف

الملك الكامل

لوحه ٥ قطری ٣١

نوع ٣

باقر

— ١٣٧ —

تاريخى ٦٢٠ محل ضربى يوقدر.

وجهى اورته‌ده: صاغ طرفه متوجه انسان قفاسى،
[سلفكيان سكه‌لرى تقليدنده‌در.]

قسماً اطرافنده: ناصر الدنيا والدين انا [بك محمود]

ظهرى
عشرين
الناصر لدين الله
امير المؤمنين
الملك الكامل
. . الد . . . .

لوحه ٥ (بيضى) قطرى ٢٧

نوع ٤

باقر

الموصل

— ١٣٨ —

تاريخى ٦٢٧

وجهى باغداش قورمش برحكمدار تصويرى، ايكى اليله صدرى اوزرنده برياريم آى طوتمشدر.
[عزالدين مسعود اولك ١٣٠ نومرولى سكه‌سنه مشابهدر.]

صاغنده: ضرب بالموصل | عشرين وستمائه :صولنده

ظهرى اورته‌ده: الامام
لا اله الا الله
محمد رسول الله
المستنصر بالله
امير المؤمنين

دوره‌سنده: ناصر الدنيا والدين اتابك محمود الملك الكامل الملك الاشرف

قطرى ٢٥

— ١٣٩ —

بالاده كينك عينى اولوب فقط ظهرنده سطرلر آره‌سنده بعض تزيينات واردر.

لوحه ٥ قطرى ٢٦

— اتابكان موصل فروعندن —

{١} بدر الدين لؤلؤ

٦٣١ — ٦٥٧

نوع ١

التون

— الموصل —

— ١٤٠ —

تاریخی ٦٣٥ (تصویرسز)

وجهی اورته‌ده: الامام

لا اله الا الله

وحده لا شریك له

المستنصر بالله

امیر المؤمنین

دوره‌سنده (داخلاً: بسم الله ضرب هذا الدینار بالموصل سنه خمس وثلثین وستمائه .

» (خارجاً: لله الامر من قبل (الخ)

ظهری نقطه‌لی دائره ایچنده: لولو

محمد رسول الله

علی صلی الله علیه الكامل

بدر الدنیا محمد

والدین اتابك

دوره‌سنده: محمد رسول الله ارسله بالهدا (الخ) .

التون، وزنی ١م ½ ٩ ط. قطری ٢٩

— ١٤١ —

تاریخی ٦٣٩

وجهی اورته‌ده: الامام

لا اله الا الله

وحده لاشریك له

محمد رسول الله

المستنصر بالله

امیر المؤمنین

دوره‌سنده (داخلاً: بسم الله ضرب هذا الدینار بالموصل سنه تسع وثلثین وستمائه .

» (خارجاً: لله الامر من قبل (الخ)

ظهری نقطه‌لی دائره ایچنده: لولو

السلطان غیاث

الدنیا والدین

کیخسرو

بدر الدنیا

والدین اتابك

دوره‌سنده: محمد رسول الله ارسله بالهدا (الخ)

لوحه ٦ التون، وزنی ٢ م ¼ ١٥ ط. قطری ٢٧

— ١٤٢ —

تاريخى ٦٤٢ (مثلوم)

وجهى اورته‌ده: الامام
لا اله الا الله
وحده لا شريك له
المستعصم بالله
امير المؤمنين

دوره‌سنده (داخلاً : بسم الله الرحمن الرحيم ضرب هذا الدينار بالموصل سنه اثنين و اربعين وستمائه .

» (خارجاً : لله الامر من قبل (الخ)

ظهرى نقطه‌لى دائره ايچنده: لولو
محمد رسول الله
صلى الله عليه
بدر الدنيا
والدين اتابك
السلطان الكيخسرو

دوره‌سنده: محمد رسول الله ارسله بالهدا (الخ)

التون، وزنى ¾ ١٤ ط. (يازيلرى اينجه وقطعه‌سى كوچكدر.) قطرى ٢٥

— ١٤٣ —

تاريخى كسيكدر .

١٤٢ نومرونك عينى عباره‌يى شامل ايسه‌ده انك ظهرينك يمين ويسارنده يازيلى اولان (السلطان) (كيخسرو) بونك عكس طرفنده يعنى وجهنده محرردر .

رسم خطى بشقه وده‌ها قاليندر . مثلوم دكلدر.

التون، وزنى ١ م ٨ ط. قطرى ٢٧

(مثلوم) ناميله بالاده ١٤٢ نومروده كوستريلان التونك كنارلرى ايكى محلندن اون بشر ميليمترو قدر منتظماً قطع اولنمشدر. بومثللو كسلمش التونلره قديمده (مثلوم) تعبير اولنور ايدى. ابن خلكان ديورككه: «مثلوم شول التونه ديرلركه آندن بر كوچك پارچه‌سنى قطع ايدرلر. عصر سابقده عراق واطرافنده اولان بلادده بونك كبى قطع اولنمش التون ميان ناسده متداول اولوب كوچك پارچه‌لرينه (قراضه) ديرلر ايدى. اول دخى مثلوم كبى معامله‌لرنده رايج وجارى ايدى.»
ترجمهٔ وفيات الاعيان جلد ٢ صحيفه ٩٠

— ١٤٤ —

تاريخى ٦٤٦

وجهى اورته‌ده: الامام

لا اله الا الله

وحده لاشريك له

المستعصم بالله

امير المؤمنين

دوره‌سنده (داخلاً : بسم الله ضرب هذا الدينار بالموصل سنه ستة واربعين وستمائه .

» (خارجاً : لله الامر من قبل (الخ)

ظهرى نقطه‌لى دائره ايچنده: لولو

محمد رسول الله

صلى الله عليه

بدر الدنيا

والدين اتابك

يوسف

الناصر

الملك

التون، وزنى ١ م ٥ ط. قطرى ٢٦

— ١٤٥ —

تاريخى ٦٥٤

١٤٤ نومرويه مشابهدر. تاريخى شويله‌در: سنه اربع وخمسين وستمائه. ظهرنده (الملك الناصر) صاغده . و (يوسف) صولده يازلمشدر . زيرنده برشئ يوقدر.

التون، وزنى ١ م $\frac{3}{4}$ ٣ ط. قطرى ٢٦

نوع ٢

باقر

المو صل

— ١٤٦ —

تاريخى ٦٣١

وجهى

صل سنه

ضرب بالموصل

صوك طرفه متوجه

ديادملى انسان قفاسى ،

چكه سنك التنده بر *

[سلفكيان سكه‌لرى طرزنده‌در]

احد وثلثين

وستمائه

ظهرى اورته‌ده: الامام

المستنصر

بالله امير

المؤمنين

دوره‌سنده: بدر الدنيا والدين لولو الملك الكامل الملك الاشرف

لوحه ٦ قطرى ٢٧

— ١٤٧ —

بالاده كينك عينى اولوب تصويرك صاچلرى براز فرقليدر .

قطرى ٢٤

— ١٤٨ —

١٤٦ نومرويه مشابه اولوب يالكز
تصويرك چهره‌سى براز اشاغى‌يه
ناظردر.

قطرى ٢٤

— ١٤٩ —

١٤٨ نومرويه مشابه اوله‌رق تصويرك
چهره‌سى براز بيوكدر وسطرلرى اره‌سنده
بعض تزيينات واردر.

قطرى ٢٣

— ١٥٠ —

وجهى ١٤٦ نومرويه مشابه اولوب تاريخنك
قسم اولى بوزقدر.

ظهرى اورته‌ده: قاآن
الاعظم
لولو المعظم
اتابك ؟

دوره‌سنده: لا اله الا الله محمد رسول الله وحده لاشريك له

قطرى ٢٥ (يشل)

نوع ٣

باقر

الجزيره

— ١٥١ —

تاريخى ٦٤٧ (تصويرسز)

وجهى اورته‌ده: الامام
لا اله الا الله
المستعصم بالله
امير المؤمنين

دوره‌سنده: ضرب هذا الفلس بالجزيره سنه سبع واربعين وستمائه.

ظهرى اورته‌ده: لولو
الملك الناصر يوسف
محمد رسول الله
بدر الدنيا
والدين اتابك

دوره‌سنده: بسم الله الرحمن الرحيم نصر من الله و فتح قريب وبشر المؤمنين.

لوحه ٦ قطرى ٢٦

— ١٥٢ —

تاريخى ٦٤٩

بالاده كينك عينى عباراتى شامل
اولوب رسم خطى فرقليدر.

قطرى ٢٧

نوع ٤

باقر

— ١٥٣ —

محل ضربی و تاریخی کسیکدر.   (تصویرسز)

وجهی اورته‌ده: لولو
محمد رسول الله
صلی الله علیه
الملك الرحيم

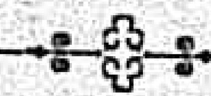
دوره‌سنده: لا اله الا الله وحده لا . . . .

ظهری اورته‌ده: منكو
قاآن اعظم
خداوند عالم
پادشاه روی
. . .

دوره‌سنده: ضرب هذا الدرهم . . . . .

«یازیلری اینجه قطعه‌سی کوچکدر.»   قطری ١٨

«هولاکونك زماننده ضرب ایدیلوب (منکو) و (قاآن) انك عنوانلریدر. ١٥٠ نومرولی سکه‌ده دخی واردر.»

{٢} ركن الدين اسماعيل

٦٥٧ — ٦٥٩

نوع ١

التون

المو‌صل

— ١٥٤ —

تاریخی ٦٥٩   (تصویرسز)

وجهی اورته‌ده: الامام
لا اله الا الله
وحده لاشريك له
المستنصر بالله
امير المؤمنين
السلطان الاعظم
الملك الظاهر بيبرس

دوره‌سنده (داخلاً): بسم الله ضرب هذا الدينار بالموصل سنه تسع وخمسين وستمائة.

« (خارجاً): لله الامر من قبل (الخ)

ظهری نقطه‌لی دائره ایچنده: اسماعيل
محمد رسول الله
صلی الله علیه
الملك الصالح
ركن الدنيا
والدين

دوره‌سنده: محمد رسول الله ارسله بالهدا (الخ)

لوحه ٦   (بیثل) النون، وزنی ٢ م ١٠ ¼ ط.   قطری ٢٥

موصلده حكومت ايدن ملوك اتابكيه طوغريدن طوغري‌يه سلالۀ زنكيه‌دن اولمق اوزره طقوز ذاته بالغ اولوب آنلردن صكره ينه موصلده اتابك نامنی الەرق حكومت ايليان بدر الدين لؤلؤ [١] عائله‌سی دخی درت اميردن عبارتدر.

بنی زنكيدن ايلك ايكيسيله سكزنجيلرينك ولؤلؤ اولادندن صوك ايكيسنك سكه‌لری شمدی‌يه قدر كوريله‌ميوب ديكرلرينك مسكوكاتی معلوم وبالاده صره سيله كوسترلديكی اوزره اشبو قولكسيونده دخی موجوددر .

مسكوكات زنكيه‌نك طرز واصولی بنو ارتق سكه‌لرينه تقليد قلنمشدر، يعنی باقردن بيوك قطعه‌ده وتصويرلی اولوب يازيلری دخی خط كوفی ايله نقش وتحرير ايدلمشدر. مع هذا مسكوكات ارتقيه‌ده رسم ايديلان تصاويرك عينی بونلرده ياپلميوب بشقه رسملر نقش اولنمش وفقط نوعلری او قدر مختلف اولمديغی كبی اكثر اتابكلرك سكه‌لری يكديكرينه مشابه بولنمشدر .

موصلده‌كی بنو زنكيدن طقوزنجی اتا بك ناصر الدين محمود زماننده واكا اتباعاً بدرالدين لؤلو ومخدومی ملك صالح اسماعيل عصرنده آلتون مسكوكات دخی ضرب واخراج قلنمش وبونلر خلفای عباسيه‌نك ايام اخيره‌سی دينارلرينه مشابه رسم وطرزده وآنلره يقين وزن وقطرده بولنمشدر .

اتابكان موصل — جدول مخصوصنده كوسترلديكی اوزره —

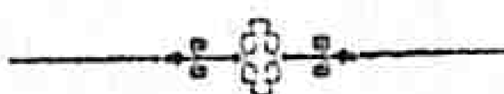
[١] بدر الدين لؤلؤ بنو زنكيدن اولميوب چوق مدت ناصر الدين محمودك خدمتنده بولنمش وانك وفاتی اوزرينه ٦٣١ سنه‌سنده اتابك عنوانيله موصل ملكی نصب اولنه‌رق طرف خلافتدن منشور دخی كوندرلمشدر. بوبابده بعض مؤرخين اختلاف ايتمشلر ايسه‌ده ابو الفرجك «تاريخ مختصر الدول صحيفه ٤٧٥» روايتی الك طوغری اولوب سكه‌لرك تاريخی دخی آنی تأييد ايتمكده‌در .

كندولرينه بر طاقم القاب وعنوان اتخاذ ايتمش اولدقلری كبی بالخاصه قطب الدين مودود ايله سيف الدين غازیٔ ثانی سكه‌لرينه (طغرلتكين) [١] عنوان مخصوصنی دخی درج ايتديرمشلردر .

مسكوكات مذكوره‌ده بعضاً آيات كريمه وكلمۀ توحيد وبسمله وتصليه مندرج بولنديغی مثللو — پك آز مستثنياتی اولمق اوزره — معاصرلری اولان خلفای عباسيه ناملری وعقد اولنان روابط ومناسباته كوره ملوك ايوبيه وكاه سلاطين سلجوقيه‌نك وصكره‌لری هولاكو ومصر مملوكلرندن بيبرسك اسملری دخی ذكر وتحرير قلنمشدر .

سكه‌لرك جمله سنده سنۀ ضربلری عبارۀ عربيه ايله ارائه اولنوب دارالضربلر ايسه قطب الدين مودوددن صكره همان هرسكه‌ده يازلمشدر. الك زياده (موصل) و — جزيره اتابكلرينك ظهورندن اول وصكره — براز مدت (جزيره) و (نصيبين)ده ضرب سكه اولنوب زير حكومتلرنده اولان بشقه محللرده كسلمش سكه‌لری يوقدر .

موصل اتابكلری سكه‌لرنده علامت فارقه اوله‌رق بركونه تمغا واشارت وضع ايتمامشلردر. سكه‌لرك كوفی اولان يازيلری دقتلی وكوزل نقش وتحرير اولنمش ايسه‌ده تصاويری پك اوقدر ايو ياپلمامشدر. رسمسز باقرلری دخی واردر .

[١] طغرلتكين تركان قومی بيننده اسم اوله‌رق دخی مستعمل ايديسه‌ده طغرل (شاهين) وتكين (مبارز) معناسنه اولمغله (طغرلتكين) بوراده جنكاورلكدن كنايه اولمق اوزره عنوان مقامنده قوللانلمشدر .

بنی زنکی

— اتابکان حلب —

		سنهٔ هجریه
١	نور الدین محمود بن اتابك زنکی	٥٤١
٢	الصالح اسماعیل بن محمود	٥٦٩
	تم	٥٧٧

{١} نور الدین محمود

٥٤١ — ٥٦٩

نوع ١

باقر

— ١٥٥ —

محل ضربی و تاریخی کسیکدر .

وجهی اورته‌ده: الملك العادل

دوره‌سنده : ضرب هذ . . . . د . . . . . س . .

ظهری اورته‌ده: محمود ابن زنکی

دوره‌سنده: العمر الناصر العز الدائم . . .

لوحه ٦ قطری ٢٤

— ١٥٦ —

بالاده کینك عینی اولوب دوره‌لرینك عباراتی کذلك قرائت اولنه میور . نقشی براز فرقلیدر.

قطری ٢٣

— ١٥٧ —

كذلك دوره‌لری كسيك وبوزقدر. رسم خط ونقوش عربيه‌سی بشقه اولوب وجهنده درت عدد * * * * واردر.

ظهرنده (ابن) كلمه‌سی الفسزدر.

قطری ٢٥

— ١٥٨ —

كذلك دوره‌لری سيلك اولوب نقوشی ديكر طرزده‌در.

قطری ٢٤

«اشبو درت عدد سكه‌نك ايكی وجهلرنده‌كی اسم و القاب يكديكرينك عينی اولوب انجق نقشلری ورسم خطلری بشقه‌در. جمله‌سنك دوره‌لری بوزق وكسيك اولديغندن محل ضربلريله سنه‌لرينی اوقومق قابل اوله‌ميور ايسه‌ده ١٥٦ نومرولی سكه‌نك بعض طرفلرندن استدلال اولنديغنه كوره (دمشق)ده ضرب اولنمش اولملری احتمالدر.»

(٢) الصالح اسماعيل

٥٦٩ — ٥٧٧

نوع ١

باقر

— ١٥٩ —

محل ضربی وتاريخی كسيكدر.

وجهی نقطه‌لی دائره ايچنده:

المستضی
امير المومنين

دوره‌سنده: [ضرب هذا] الفلس ....

ظهری نقطه‌لی دائره ايچنده:

الملك
الصالح

دوره‌سنده: .... بسم الله ...

لوحه ٦ (بيثل) قطری ٢٠

نوع ٢

باقر

دمشق

— ١٦٠ —

تاريخى كسيكدر.

وجهى نقطه‌لى دائره ايچنده : الملك الصالح
اسماعيل
* *

دوره‌سنده : . . . ملك المظفر . . . .

ظهرى نقطه‌لى دائره ايچنده : ابن الملك
العادل محمود

دوره‌سنده : ضرب هذا الفلس بدمشق سنه . . .

لوحه ٦ قطرى ٢٢

— ١٦١ —

بالاده‌كينك عينى اولوب رسم خطى بر از فرقليدر دوره‌لرى تماميله قرائت اولنه‌ميور.

قطرى ٢٢

موصلده دولت اتابكيه‌نك مؤسسى اولان عمادالدين اتابك زنكينك وفاتنده يعنى ٥٤١ سالنده ترك ايتمش اولديغى مخاديمندن سيف الدين غازئ اول پدرينك يرينه موصل ملكى اولديغى كبى نورالدين محمود دخى حلبه كله‌رك اوراده جالس سرير اتابكى اولمشدر.

مشار اليه يكرمى سكز سنه قدر حكومت ايدوب ٥٤٤ سنه‌سنده سنجارى و ٥٤٩ ده دمشقى توابعيله خوضهٔ حكومتنه ادخال ايله توسيع ممالك ايتمش و فرنكلر ايله پك چوق محاربانى وقوعبولمش مشاهير ملوك زنكيه‌دندر. اولوقت بغدادده مقام خلافت عباسيه‌ده بولنان مستنجدبالله طرفندن توجيه ممالك متعدده‌يى متضمن كندوسنه منشور دخى اصدار قلنديغى مسطور تواريخدر.

مشاراليه ٥٦٩ تاريخنده وفات ايدوب اوغلى الملك الصالح اسماعيل جانشين اولدى. سكز سنه حكومتدنصكره يعنى ٥٧٧ سالنده مشاراليه ملك صالح دخى وفات ايتمكله حلب اتابكلكى موصل و آز برمدت صكره سنجار حكومتنه ربط والحاق قلندى.

*
* *

حلب اتابكلرينك سكه‌سى مسكوكات زنكيه‌نك اك اسكيسى اولمق لازم كلور. چونكه نور الدين محمودك پدرى اتابك زنكى ايله برادرى سيف الدين غازىناملرينه ضرب اولنمش سكه اليوم كورلميوب موصلده ابتدا مشار اليهك كوچك برادرى قطب الدين مودود زماننده و ٥٥٥ سنه‌سنده سكه كسلمشدر كه بو تاريخ بدر الدين محمودك اواسط حكومتنه متصادفدر.

حلب اتابكلرينك اشبو طاقمده موجود اولان سكه‌لرى پك ساده و تصاويردن آزاده اولوب بسبتون خصوصى بر طرز وانموزجه‌در.

بونلرك جمله‌سی باقر وحجم قطرلری خلفـا (فلس) لرینه یقیندر [١] .

نور الدین محمودك بالاده ارائه اولنـان یالکز بر نوع مسـکوکاتی اوزونده خلفادن وملوك ایوبیه‌دن هیچ برینك اسمی ذکر ایدلمامش وفقط بر طرفنـه مخلصی اولان (الملك العـادل) ودیکر طرفنه‌ده کندینك وپدرینك اسمی ودوره‌لرینه بعض اثنیه ایله محل ضرب وتاریخلری یازلمشدر.

اوزرلرنده بولنان نقوش عربیه مختلف رسم وشکلده اولدیغی کبی برصورت مطبوعه‌ده اولان کوفی یازیلری دخی یکدیکرندن فرقلیدر.

مشارالیه اتابك محمود تمغا ویاخود علامت فارقه اوله‌رق شو (∞) شکلده بر اشـارت اتخاذ ایدوب بعض سکه‌لرینه بونی رسم ایتدرمشدر. آتیـده کوریله‌جکی اوزره اتابکان سائره‌دن بعضیلریده بواشـارتی قبول ایتمشلردر .

§

ملك صـالح اسماعیلك بو قولکسـیونده موجود اولان ایکی نوع سکه‌لرندن برنجی نوعنـده خلیفه مستضیٔ بامر اللهـك اسمی یازلمش وکندی نامی ایچون یالکز ملك صالح مخلصیله اکتفا قلنمشدر. ایکنجی نوعنده خلیفه نامی وضع اولنمیوب اسماعیل اسمیله مخلصی وپدری دخی لقبیله برابر یعنی (الملك العادل محمود) دیو ذکر ایدلمشدر.

اشبو سکه‌لر دخی پك ساده و کوچك نقشلی اولوب علامت فارقه‌لری یوقدر .

[١] انکلتره موزه‌سنك قتالوقلرنده کوسترلدیکنه نظراً نور الدین محمودك ایکی وجهی رسملی اوله‌رق (بزانتین) و مخدومی صالح اسماعیلك دخی (رومن) مسـکوکاتی تقلیدنده تصویرلی سکه‌لری دخی واردر.
Catalogue of oriental coins. Vol. III. p. 211 214.

ـــ بنی زنکی ـــ

ـــ اتابکان سنجار ـــ

			سنهٔ هجریه
١	عماد الدین زنکی بن قطب الدین مودود		٥٦٦
٢	قطب الدین محمد بن عماد الدین زنکی		٥٩٤
٣	عماد الدین شاهنشاه بن محمد	(سکه‌سی یوقدر)	٦١٦
٤	جلال الدین عمر بن محمد	(سکه‌سی یوقدر)	٦١٦
			تم ٦١٧

{١} عماد الدين زنكى

٥٦٦ — ٥٩٤

نوع ١

كموشله مخلوط

— ١٦٢ —

محل ضربى وتاريخى كسيكدر.

وجهى:

محمد
[الدين] رسول الله زنكى
صلى الله عليه
بن مودود

ظهرى مركزنده:

اتابك
ناصر لدين
الله امير
[المومنين]

دورەسندە: الملك . . . . (كسيلك)

(اينجه يازيلى كوچك قطعەدە) قطرى ١٤

نوع ٢

باقر

— ١٦٣ —

محل ضربى كسيكدر. تاريخى ٥٧٦.

وجهى نقطه‌لى دائره ايچنده: الامام النا
صر للدين ا
مير المؤمنين

دورەسندە: . . . . . سنه ستة وسبعين وخمسمائه.

ظهرى:

بن زنكى
ابن الملك العالم بن مودود
العادل عماد
الدين زنكى
سنقر

قطرى ٢٥

— ١٦٤ —

محل ضربى كسيكدر تاريخى ٥٧٧.

وجهى نقطه‌لى چفته دائره ايچنده: الامام
الناصر
الدين امير
المؤ منين

دورەسندە: . . . . . سنه سبع وسبعين وخمس (مائه).

ظهری

الملك العالم
العادل عما
دالدين زنكی
بن مودود

سنقر

. . .

لوحه ٦ قطری ٢٥

«اشبو ایکی سکه‌ده (لدين) دیکر بعض امثالی مسکوکات زنکیه‌ده اولدیغی کبی (للدين) یازلمشدر.»

نوع ٣

باقر

سنجار

— ١٦٥ —

تاریخی ؟--٥

وجهی اورته‌ده: ایکی باشلی قره قوش رسمی.
صدرینك اوزرنده: [الامام]
احمد

دوره‌سنده: ضرب بسنجار سنه . . . . خمسمائه.

ظهری

بن زنكی
الملك العالم
العادل عماد
الدنيا و الدين
زنكی بن
مودود

قطری ٢٢

{٢} قطب الدين محمد

٥٩٤ — ٦١٦

نوع ١

باقر

سنجار

— ١٦٦ —

تاریخی ٥٩٦

وجهی اورته‌ده: صول طرفه متوجه وصاغ الیله اوموزنده برکورز طوتمش انسان تصویری، برونی حذاسنده ∞ اشارتی واردر. [روم ایمپراطورلری سکه‌لری تقلیدنده‌در.]

اطرافنده قسماً: ضرب بسنجار سنه ستة وتسعين وخمسمائه.

ظهری

بن زنكی
الامام الناصر
لدين الله
الملك المنصور
قطب الدنيا والدين
∞

(کنارده: بن مودود)

لوحه ٧ قطری ٢٤

— ١٦٧ —

بالاده کینك عینی اولوب تصویرك چهره‌سی براز بشقه‌در. ظهرینك صوك سطرنده (والدين) کلمه‌سنك (و) و(ين) حرفلری یازلمیوب یالکز (الد) محرردر.

قطری ٢٥

— ١٦٨ —

تاریخی ٥٩٧

١٦٧ نومرونك عینی اولوب تاریخی شویله‌در :
(ضرب بسنجار سنه سبعة وتسعین وخمسمائه

قطری ٢٣

— ١٦٩ —

تاریخی ٥٩٨

١٦٧ نومرویه مشابه اولوب تاریخی شویله‌در:
(ضرب بسنجار سنه ثمانیة و تسعین و خمسمائه
تصویرك برونی حذا سنده‌کی ∞ اشارتی یوقدر.

قطری ٢٥

— ١٧٠ —

١٦٩ نومرونك عینی اولوب انجق
تاریخنده (ثمانیة) شویله (ثمان)
یازلمشدر .

قطری ٢٦

سنجار [١] حکومت اتابکیه‌سنك مؤسسی عماد الدین زنکی موصلده اوچنجی اتابك اولان قطب الدین مودودك کوچك اوغلیدر. مشار الیه مودودك وفاتنده بیوك مخدومی سیف الدین غازیٔ ثانی موصلده پدرینك یرینه اتابك اولدیغی کبی عماد الدین زنکی دخی برسنه صکره یعنی ٥٦٦ سنه‌سنده (سنجار) حاکمی اولمش و ٥٧٧ سالنده حلب اتابکی ملك صالح اسماعیلك وفاتیله برابر حلب وتوابعنی دخی حکومتنه الحاق ایلمشدر.

اشبو عائله‌دن درت اتابك کلوب ٦١٧ تاریخلرینه قدر حکومت ایلدکلرینی مؤرخین بیان وروایت ایتمکده ایسه‌لرده میا فارقین ملوك ایوبیه سندن ملك اشرفك زیرده ارائه اولنان ١٩٨ ـ ٢٠٠ نومرولی سکه‌لری ٦١٥ و ٦١٧ سنه‌لرنده سنجارده ضرب ایتدیرلمش اولمسنه نظراً روایت واقعه‌ده هرنه سببه مبنی ایسه بریا کلشلق اولدیغی تظاهر ایتمکده‌در. حتی اتابکان مشارالیهمدن عماد الدین زنکی ایله مخدومی قطب‌الدین محمدك سکه‌لری موجود اولوب دیکر ایکیسنك مسکوکاتی بولنمامسی دخی ظنمزی مؤیددر.

*
* *

عماد الدینك مسکوکاتی اوچ نوعدر. اوزرنده قره قوش رسمی بولنان اوچنجی نوعنك سنجارده ضرب اولندیغی کوریلیور ایسه‌ده دیکرلرینك دار الضربلری قرائت اولنه‌میور . مع مافیه ایکنجی نوعی اولان تصویرسز سکه‌لرك بعض قتالوقلرده کوریلان امثالی — پك محقق دکل ایسه‌ده — (نصیبین)ده ضرب اولنمش اولمق اوزره قرائت ایدلمشدر. واقعا (نصیبین) سنجار حکومتنك زیر اداره‌سنده بولنمش اولمسیله اوراده سکه کسلمسی دخی محتملدر .

---

[١] (سنجار) الجزیره یعنی بین‌النهرین قطعه سنك بلاد مشهوره‌سندن برشهر قدیمدر.

قطب الدين محمدك تصويرلى وبعضاً يكديكرندن جزئى فرقلى يالكز بر نوع سكه‌سى موجوددر . بونلرك محل ضرب وتاريخلرى موضوع اولديغى كبى خط وتصويرلرى بر صورت مطبوعه‌ده نقش و اعمال قلنمشدر .

سنجار اتابكلرينك مسكوكاتنده خليفهٔ عباسيه نامى ذكر ايدلمش ايسه‌ده ملوك سائره‌دن هيچ كيمسه‌نك اسمى درج اولنمامشدر. كندولرينك ديكر اتابكان مثللو القاب مخصوصلرى اولوب اسم ومخلصلريله برابر سكه‌لرينه يازديرمشلردر .

مسكوكات مذكوره‌نك اكثريسنده اتابكان حلبك اتخاذ ايلديكى تمغا مثللو شو (∞) اشارتى وضع ايتديرمشلردر. اشبو سكه‌لر باقر اولوب قطعه‌لرى موصل مسكوكاتندن دها كوچكدر .

بنى زنكى

— اتابكان جزيره —

		سنهٔ هجريه
١	معزالدين سنجر شاه بن غازى ثانى	٥٧٦
٢	معزالدين محمود بن سنجر شاه	٦٠٥
٣	قطب الدين مودود بن سنجر شاه (سكه‌سى يوقدر)	٦١٨ – ٦٢٤
٤	الملك الزاهر	٦٣٩

{۱} معز الدین سنجر شاه

۵۷۶ — ۶۰۵

نوع ۱

باقر

— ۱۷۱ —

محل ضربی یوقدر. تاریخی ۵۸۴

وجهی اورته‌ده : اوکه متوجه وصاچلری دفنه یابراقلریله تتویج اولنمش انسان قفاسی.

اطرافنده قسماً : الملك المظفر سنجر شاه بن غازی

ظهری

سنه اربع

و ثمانین

الناصر لدین الله

امیر المؤمنین

الملك الناصر

یوسف بن ایوب

و خمسمائة

لوحه ۷ — قطری ۲۹

— ۱۷۲ —

بالاده کینك عینی اولوب وجهنك برکناری مکرر ضربدر. ظهرینك زیرنده باشسز واوزون قیوریق قویروقلی بر حیوان رسمی واوکنده (الاالله) موجود درکه بونلر صکره‌دن ضرب اولنمشدر.

قطری ۳۰

نوع ۲

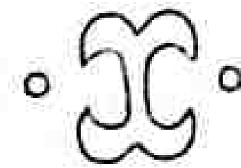
باقر

الجزیره

— ۱۷۳ —

تاریخی ۶۰۰

وجهی مرکزده بری دوز ودیکری حلزونی ایکی دائره ایچنده :

دوره‌سنده : الملك المظفر سنج[ر شاه] بن غازی الناصری.

ظهری

بالجزیره

الامام الاعظم

الناصر لدین الله

امیر المؤمنین

سنه ستمائة

. . .

لوحه ۷ (حجمی بیوك ویازیلری قالین کوفیدر.) قطری ۳۶

{٢} معز الدين محمود

٦٠٥ — ٦١٨

نوع ١

باقر

الجزيره

— ١٧٤ —

تاريخى ٦٠٦

وجهى مركزده: ايكى اوجى يكديكرينه ربط اولنمش بر يارم آى ايچنده الارينى يوقارى قالديرمش يارى بلنه قدر انسان تصويرى.

دوره‌سنده: الملك المعظم محمود [بن سنجر شاه] الناصرى.

ظهرى

سنه‌ست

(ضرب بالجزيره) الامام الاعظم

النـاصر لدين الله (ستمائة)

امير المؤمنين ملك

العادل ابو بكر

بن ايوب

قطرى ٢٨

— ١٧٥ —

تاريخى كسيكدر.

وجهى بالاده‌كينك عينى اولوب دوره‌سنده بوزق اولان كلمات بونده موجوددر.

ظهرى سنه . . .

الامام الا . . .

(ضرب بالجزيره) الناصر لدين . . .

امير المؤمنين . . .

الملك العادل .

بكر بن ايوب

لوحه ٧ «بالجزيره‌نك (بر) حرفلرى يازلمامشدر.» قطرى ٢٩

— ١٧٦ —

تاريخى ٦١٨

وجهى ١٧٤ نومروك عينى اولوب تصويرى براز قبادر.

ظهرى سنه ثمانية

(ضرب بالجزيره) الامام الناصر لدين

الله امير المؤمنين (عشر وست[مائة])

الملك الكامل محمد

الملك الاشرف

موسى

قطرى ٢٨

{٤} الملك الزاهر

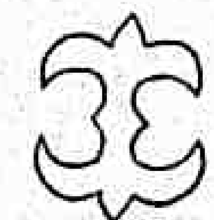
٦٣٩

باقر

الجزيره

— ١٧٧ —

تاريخى ٦٣٩

وجهى نقطه‌لى بردائره مركزنده :

دوره‌سنده : الملك المعظم . . . عهده الملك الزاهر

ظهرى . سنه تسع
الامام المستنصر
بالله السلطان الا
عظم كيخسرو
ضرب
وثلثين
خلفه
بن

لوحه ٧ — قطرى ٢٥

— ١٧٨ —

بالاده‌كى سكه‌نك مشابهى اولوب رسم خطى براز فرقلى و آنده قرائت اولنه‌ميان بعض كلمات بونده دها اوقوناقليدر.

قطرى ٢٣

جزيره اتابكلرى بين‌النهرين عموم جزيره قطعه‌سنك حاكمى ديمك اولميوب (جزيرة ابن عمر) [١] ياخود (جزيرهٔ عمريه) ناميله معروف اولان وموصل ايله ماردين اره‌سنده بولنان بلده‌نك مع ملحقات اميرى ايديلر.

جزيرة ابن عمر اولجه موصل اتابكلرينك زير حكومتنده بولنديغى حالده ٥٧٦ سنه سنده بنى زنكيدن سيف الدين غازىٔ ثانينك وفاتيله برابر بيوك مخدومى عز الدين مسعود اول موصله اتابك اولديغى كبى كوچك اوغلى معز الدين سنجر شاه دخى قلاع ونواحيسيله برابر جزيرة ابن عمرى موصلدن بالتفريق اوراده برحكومت اتابكيه تأسيس ايلمشدر.

اقوال مؤرخينه نظراً جزيره اتابكلرى اوچ ذاتدن عبارت اولوب مؤسسلرى اولان معز الدين سنجر شاهك ٥٧٦ سالندن ٦٠٥ سنه‌سنه قدر حكومت ايلديكى واندن صكره بيوك مخدومى معز الدين محمودك وبعده براز مدت قطب الدين مودودك رأس حكومته كله‌رك ٦٢٤ تاريخلرينه قدر دوام ايتدكلرى اكلاشيله‌يور ايسه‌ده بو ايكيسنك مدت حكومتلرى حقنده صراحت اولمديغى كبى بو عائله‌دن جزيره‌ده حكومت ايدن بشقه براميردن دخى بحث اولنمامشدر.

مسكوكات موجوده‌دن بزم استنباط ايلديكمز معلوماته كوره سنجر شاهك مدت حكومتى ٦٠٥ سنه‌سنه دكين دوام ايدوب مخدومى ملك المعظم محمود ٦٠٦ تاريخندن ٦١٨ سالنه قدر حكومت مذكوره‌ده

[١] جزيره شهرينك بانيسى حقنده روايت تاريخيه مختلف اولوب الك طوغرى اولمق اوزره كاتب چلبى بنى اميه‌دن سكزنجى خليفه عمر ابن عبدالعزيزك بناسى اولديغنى واسمى مشاراليه نسبت ايدلديكنى بيان ايده‌يور. «جهان نما صحيفه ٤٣٩» جزيرة ابن عمر دجله ساحلنده اولوب وقتيله مستحكم سورينك اطرافى نهرك صولريله محيط ايدوكندن جزيره اطلاق دخى آندن نشأت ايتمشدر. بوراسى اليوم موجود وجسيم برقريه حكمنده‌در.

بولنمشدركه بونى سنين مذكوره‌ده مضروب اولان بالاده‌كى ١٧٤ و ١٧٦ نومرولى سكه‌لرى اثبات ايدر. مع مافيه تاريخ مذكوردن صكره دها برمدت حكومت ايتمش اولمسى محتملدر. محمودك برادرى قطب الدين مودوده كلنجه بونك سكه‌سى هنوز معلوم وهيچ برمسكوكات قتالوغنده موجود اولميوب بناءً عليه مؤرخينك افاداتى وجهله يك جزؤى برمدت حكومت ايلمش اولديغى دركاردر.

قطب الدين مودوددن صكره بوعائله‌يه منسوب ملك الزاهر اسمنده برذات دها صفت نيابتله حكومت ايلمشدركه تاريخچه بو بابده هيچ بركونه معلوماته تصادف ايده‌مدك. بوذات ١٧٧ و ١٧٨ نومرولى سكه‌لردن تظاهر ايتديكى اوزره ملك المعظم طرفندن بالوكاله ٦٣٩ تاريخلرنده جزيره‌ده حاكم بولنمشدر. (ملك المعظم) معز الدين محمود بن معز الدين سنجر شاهك لقبى اولديغى كندى سكه‌لرنده دخى محرر اولمسندن آكلاشلمغله ملك الزاهر مشاراليه معز الدين محمودك مخدومى وياخود وزيرى اولمق اقتضا ايدر.

ملك الزاهرك برنوعدن عبارت اولان مذكور سكه‌لرى اوزرنده سنجر شاهك ١٧٣ نومرولى سكه سنه وضع اولنان تمغايه مشابه تمغالر منقوش اولمسيله هرحالده كنديسنك او عائله‌يه منسوب اولديغنه بوده دلالت ايدر احوالدندر.

جزيره اتابكلرينك مسكوكاتى ديكر ملوك اتابكيه‌ده اتخاذ اولنان طرز واصولده اولوب فقط تصويرلرى وبعضيلرينك اوزرنده‌كى تمغالرى بشقه وقطرلرى دخى مختلفدر.

بكتكينى

— اتابكان اربل —

			سنهٔ هجريه
١	زين الدين على بن بكتكين	(سكه‌سى يوقدر)	٥٣٩
٢	زين الدين يوسف بن على	(سكه‌سى يوقدر)	٥٦٣
٣	مظفر الدين كوكبرى بن على		٥٨٦
		تمه	٦٣٠

{٣} مظفر الدين كوكبرى

٦٣٠ — ٥٨٦

نوع ١

باقر

اربل

— ١٧٩ —

تاريخى ٥٩٠

وجهى

برارسلانه راكب اولەرق ايكى قوللرينى
آچوب كويا قوشدير مقده اولان سوارى
تصويرى.

صاغنده : سنه تسعين
صولنده : وخمسمائه
زيرنده : ضرب باربل

ظهرى

لا اله الا
الناصر لدين الله
امير المؤمنين عزة
الدنيا والدين
ابو نصر مظفر
الدين كوكبرى

بن على

قطرى ٢٥

— ١٨٠ —

وجهى

ارسلانك رسمى بالادەكندن دها بيوجكدر.
تاريخنده يالكز (خمس مائه) وزيرنده
(ضرب باربل) اوقونيور.

ظهرى

الله محمد
الناصر لدين الله
امير المؤمنين
ملك الامرا
مظفر الدنيا
والدين كوكبرى
رسول الله

. . .

قطرى ٢٤

— ١٨١ —

١٨٠ نومرويه مشابه اولوب (خمسمائه)
بريرده يازلمشدر.

لوحه ٧

قطرى ٢١

— ١٨٢ —

تاريخى ٦٠٩

١٨٠ نومرونك شبيهى اولوب تاريخى سوارينك صاغنده : سنه تسع. صولنده : وستمائه يازلمشدر. زيرنده ضرب باربل سيلكدر .

قطرى ٢١

— ١٨٣ —

تاریخی ؟

وجهی ١٨٠ نومرونك عینی اولوب تاریخی قسمی کسیکدر انجق (ضرب باربل) ایو کورنمکده‌در.

ظهری

. . .

[النا] صر لدین الله
[امیر] المؤ منین
مظفر الدنیا
ملك الامرا
و الدین کوکبری

رسول الله

بن علی

قطری ٢٣

نوع ٢

باقر

— ١٨٤ —

محل ضربی وتاریخی یوقدر.

وجهی

ایل غازی

حسام الدین یولق بن

برکرسی اوستنده اوطورمش
وصول الندە برکله
طوتمش زرهلی بر
حکمدار تصویری

ارتق بن اکسب

ظهری

[illegible]

المؤمنین

الملك الناصر
صلاح الدنیا و
الدین یوسف

محیی

بن ایوب

لوحه ٧ قطری ٣٠

ترکمان نسلندن اولان بکتکین عائله‌سی اوچ ذاتدن عبارت اولوب بونلر اتابکان موصل فروعندن معدوددرلر.

بکتکین نام ذاتك اوغلی اولوب عمادالدین اتابك زنکینك خدمتنده بولنان زین‌الدین علی مشارالیه نزدنده کسب تمیز ایدوب اك اول موصله سوق ایلدیکی عسکرك سردارلق وظیفه‌سنی دخی بوکا احاله ایلمشیدی.

اتابك زنکینك اوغلی سیف الدین غازیٔ اول موصل اتابکی اولدیغی زمان زین الدین علی نائب نصب اولنمش و ٥٦٣ سنه سنه قدر کرك مشارالیه غازیٔ اولك وکرك صکره برادری مودودك معیتلرنده بولنمشدر.

مومی الیه سنهٔ مذکوره‌ده وفات ایدوب بیوك مخدومی زین الدین یوسف طرف اتابکیدن قلاع ملحقه‌نك تحکیمنه و دها صکره اربیل حکومتی نیابتنه مأمور ایدلمشدر.

مؤرخین زین‌الدین علی‌یی (کوچك) لقبیله یاد ایلدکلری کبی یوسفك مخلصنی بعض (نور الدین) اولمق اوزره یازمشلر ایسه‌ده طوغریسی پدری مثللو زین الدیندر.

٥٨٦ تاریخنده زین الدین یوسفك وقوع وفاتی اوزرینه برادری

مظفر الدين كوكبری [١] ذاتاً صلاح الدين ايوبينك اكثر محاربانندن معيتنده بولنه‌رق توجهنی قزانمش اولديغندن مشار اليه طرفندن ملحقاتيله برابر بالفعل اربيله اتابك نصب اولنمشدر . ابی الفدا وسائر مؤرخينك روايتلری اوزره مشاراليه فضائل اخلاق وشجاعتله شهرتشعار اولوب قرق بش سنه قدر مسند اتابكيده بولنمش وحين وفاتنده زير اداره‌سنده بولنان بلادی خليفهٔ عباسی مستنصر بالله‌ه انتقال ايتمك اوزره وصيت ايلمشدر. وفاتی ٦٣٠ سالنده‌در .

زالدين علی كوچك ايله زين الدين يوسف طبيعی سكه ضرب ايتديرمامشلردر. عائلهٔ مذكوره‌دن يالكز مظفرالدين كوكبرينك سكه‌لری موجود اولوب بونلر مسكوكات زنكيه تقليدنده وفقط بشقه رسمده ايكی نوع اوله‌رق باقر وتصاويری شاملدر .

مسكوكات مذكوره‌ده كنديسنه مخصوص بعض القاب وعنوان درج اولنمش اولديغی كبی بر نوعنده كلمهٔ توحيد وخليفهٔ عباسيه اسمی وديكر نوعنده صلاح الدين ايوبی ايله ملوك ارتقيه‌دن حسام الدين يولق ارسلان بن ايلغازی ناملری ذكر ايدلمشدر. كذلك برنجی نوعنده دارالضربلری اولان (اربل) شهريله تاريخ ضربلری يازلمش وايكنجی نوعده بونلرك هيچ بری كوسترلمامشدر.

انكلتره موزه‌سنك شرق مسكوكاتی قتالوقلرينك ١٨٨٩ سنه‌سنده نشر اولنان علاوه سنده مظفر الدين كوكبرينك برقاچ درلو آلتون مسكوكاتی دخی بولنديغی كوسترلمش ايسه‌ده بونلردن اشبو طاقمده هنوز موجود سكه يوقدر .

[١] (بری) ياخود (بوری) تركمان وترك لسانلرنده (قورد) معناسنه اولوب (كوك) ايسه سمادن بشقه (ماوی) معناسنی دخی افاده ايلديكندن (كوكبری) ياخود (كوكبوری) ماوی قورد ديمك اولور ايسه‌ده علم اوله‌رق مستعمل اولمشدر.

— فروع اتابكيه‌دن —

نصرة الدين محمود

نوع ١

باقر

— ١٨٥ —

محل ضربی بلی دكلدر. تاريخی ٦١٠

وجهی

سنه عشر
لا اله الا الله
محمد رسول الله
صلی الله عليه
الناصر لدين الله
امير المؤمنين

ظهری

. . .
اتابك الاعظم
ازبك بن محمد
ملك الامرا
نصرة الدين محمود
بن تنشكين بن
محمد

لوحه ٧ قطری ٢٩

— ١٨٦ —

بالاده‌کینه مشابه اولوب انجق وجهنده (سنه عشر) سیلك اولدیغی کبی ظهرینك زیرنده (محمد) اسمی صوك سطرده محرردر. کنارلری کذلك تماميله قرائت اولنه‌میور.

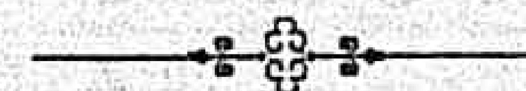
قطری ٢٨

— ١٨٧ —

بالاده‌کینه مشابه اولوب ظهرینك بالاسنده (نصیر امیر) وصولنده (المؤمنین) اوقونیور. صاغده‌کی اشارتی کورنمیور.

قطری ٢٧

بالاده‌کی سکه‌لرك صاحبی حقنده معلومات کافیه‌یه دسترس اولنه‌مامغله بوبابده اعطا اولنه‌جق ایضاحات آزچوق نقصاندن سالم اوله‌مز. متفرقین تعبیر اولنان و آقسنغر اتابکی سلاله‌سندن اولان اتابکلردن ازبك ونصرة الدین اسملرنده ذاتلر واردرکه اشبو سکه‌لر شبهه‌سز آنلر طرفندن مشترکاً ضرب ایتدیرلمش اولملیدر. انجق محل ضربلری قرائت اولنه‌مامسندن طولایی اشبو اتابکلرك مذکور سکه‌لری نره‌لرده ضرب ایتدیردکلری و ٦١٠ تاریخلرنده نه طرفلرده حکومت ایلدکلری اکلاشیله‌مامشدر.

مسکوکات ایوبیهٔ میافارقین

ملوك ايوبيه

— در ميافارقين —

		تاريخ حكومت
١	الملك الناصر صلاح الدين يوسف ابن ايوب	٥٨٦
٢	الملك العادل سيف الدين ابو بكر ابن ايوب	٥٩١
٣	الملك الاوحد نجم الدين ايوب ابن العادل	٥٩٧
٤	الملك الاشرف مظفرالدين موسى ابن العادل	٦٠٧
٥	الملك المظفر شهاب الدين غازى ابن العادل	٦٢٨
٦	الملك الكامل محمد ابن غازى (سكه‌سى يوقدر)	٦٤٢
	تم	٦٥٨

{١} الناصر صلاح الدين

نوع ١

باقر

— ١٨٨ —

محل ضربى يوقدر. تاريخى ٥٨٦

وجهى اورته‌ده: بر كرسى اوزرنده باغـداش قـورمش وصول اليله كوكسـنده بر كاه طوتمش و صـاغ الى ديزى اوسـتنه قويمش حكمدار تصـويرى . [طبقهٔ ايلغازيه‌دن ارتق ارسلانك ٩٥ و ١٠١ نومرولى سكه‌لرى بو طرزه تقليد ايدلمشـدر.]

اطرافنده: الملك الناصر صلاح الدنيا والدين يوسف بن ايوب

ظهرى

ضرب هذا

الامـــام النـا

صر لدين اللـه

امير المؤمنـــين

لوحه ٨ قطرى ٢٩

— ١٨٩ —

١٨٨ نومرويه مشـابه اولوب رسم خطى بشقه وبراز سيلكدر.

قطرى ٢٩

نوع ۲

باقر

— ۱۹۰ —

محل ضربی یوقدر. تاریخی ؟--۵

وجهی باقداش قورمش وایکی الیله کوکسی اوزرندن اوجلری باشی حذا سنده بریارم آی طوتمش انسان تصویری. [موصل اتابکلرندن ناصر الدین محمودك ۱۳۸ و ۱۳۹ نومرولی سکه‌لری بو تصویرك تقلیدنده‌در.]

ظهری

. . . .

الملك الناصر
صلاح الدين
يوسف بن ايوب

سنة

. . . .

(یشیل) سیلکیجه‌در. قطری ۲۳

{۲} العادل سیف الدین

نوع ۱

باقر

میافارقین

— ۱۹۱ —

(مافرقین) تاریخی [۵]۹۱

وجهی اورته‌ده: باشی تاجلی وقولاقلری اوزرندن اوزون زلفلی واوموزلری برحرمانی ایله اورتولی حکمدار تصویری (بوست)

باشنك صاغنده: ضرب سنه (صولنده: احد تسعین

اطرافنده: الملك العادل سيف الدين ابو بكر بن ايوب

ظهری بری دوز دیکری نقطه‌لی ایکی دائره ایچنده:

الفلس
لا اله الا الله
وحده لا شر
يك له الامام
الناصر لدين
الله امير المؤ
منين

لوحه ۸ قطری ۲۸

«اشبو سکه‌نك تاریخنده (خمسمائه) یازلیوب (احد تسعین) ایله اکتفا اولنمشدر.»

نوع ٢

باقر

ميافارقين

— ١٩٢ —

(ميافرقين) تاريخى ٥٩١

وجهى

تصويرى بالاده‌كى ١٩١ نومرونك طرزنده
ايسه‌ده زلفلريله اوموزلرنده‌كى اورتونك
شكل و ضعيتى بشقه يولده‌در .

باشنك صاغنده : وتسعين. (صولنده: وخمسمائه
اطرافنده : ضرب هذا الدرهم بميافرقين سنه احد

ظهرى

سيف الدين
لا اله الا الله
محمد رسول
الله الامام
الناصر لدين
الله امير
المؤمنين

(صاغ طرفنده:) الملك العادل
(صول طرفنده:) ابو بكر بن ايوب

لوحه ٨ قطرى ٢٨؟

نوع ٣

باقر

حران

— ١٩٣ —

تاريخى ٥٩٨ (تصويرمز)

وجهى

وتسعين
الملك العادل
·:· ٢ ·:·
وخمسمائه

ظهرى

ضرب بحران
ابو بكر بن ايوب
سنه ثمان

لوحه ٨ (بيتل) قطرى ٢٢

{٣} الاوحد نجم الدين

٥٩٧ — ٦٠٧

نوع ١

باقر

— ١٩٤ —

[١] محل ضربي يوقدر. تاريخي ٦٠٥

وجهى اورته‌ده : باشنه بعى برتاج كيش وايكى طرفنـده تزيناته
منعلق شـيلر تعليق ايدلمش واوموزلرى قالين
برحرمانيله اورتولى حكمدار تصويرى. (بوست)

باشنك صاغنده: سنه خمسة. (صولنده: وسة مائه.

دوره‌سنده: الملك الاوحد نجم الدنيا والدين شاه ارمن ايوب
ابن الملك العا[دل]

ظهرى مهر سليمان، اورته‌سنده: لا اله
الا اللـــه
محمـــد رسو
ل ا الله

التى مثلث ايچنده : الاما | النا | لد | الله | امير | المؤ

التى زاويه خارجنده : الملك | العـا دل | سيف | الدين |
ابو بكر | بن ايوب

لوحه ٨ قطرى ٢٨

---

[١] ملك مشاراليهك (ميافارقين) ده و ٥٩٩ ، ٦٠٠ ، ٦٠١ تاريخلرنده ضرب اولنمش سكه‌لرى دخى بعض قتالوقلرده كور لمشـدر . مسكوكات مذكوره‌نك طرز وتصـويرى ملك عادلك ١٩١ نومرولى سكه‌سـنك عينى اولوب انجق باشنك ايكى طرفنـده (الملك الاوحد | نجم الدين) يازيلبدر . بالاده‌كى سكه‌نك دخى ميافارقينـده ضرب اولنمش اولمسى محتملدر.

{٤} الاشرف مظفر الدين

٦٠٧ — ٦٢٨

نوع ١

باقر

ميافارقين

— ١٩٥ —

(مافارقين) تاريخى ٦١٢

وجهى اورته‌ده: صول ديزينك اوستنه اوطوروب صـاغ
ديزنى يوقارى قالديرمش وصـاغ اليله
كوكسى اوزرنده بركله طـوتمش باشى
تاجلى برحكمدار تصويرى.

اوموزلرينك صاغنده : سنه ثنا عشر (صوانده: وستمائه.

اطرافنده : الملك الاشرف مظفر الدين ابو الفتح موسى
ضرب مافارقين

ظهرى ضلعلرى مقوس بر مثلث ايچنده :

منين
الامام النـاصر
لـدين اللــه
ا المؤ
مير

ضلعلرى اوزرنده : الملك العـاد | ل سيف الدين | ابو بكر
بن ايوب

قطرى ٣٠

— ١٩٦ —

محل ضربی یوقدر. تاریخی ٦١٢

وجهی اورته‌ده: تصویری و سنه‌سی ١٩٥ نومرونك عینیدر.
اطرافنده: الملك الاشرف مظفر الدين شاه ارمن ابوالفتح موسى

ظهری ١٩٥ نومرونك عینی شکل وعباره‌ده‌در.

لوحه ٨ قطری ٢٩

— ١٩٧ —

١٩٦ نومرونك عینی طرزده اولوب انجق تصویرك باشی براز کوچکدر.

قطری ٣٠

نوع ٢

باقر

سنجار

— ١٩٨ —

تاریخی ٦١٥

وجهی اورته‌ده: ایکی دیزلری اوستنه اوطورمش وصاغ النی کوکسی اوزرینه قویوب صول الیله دیزینك اوستنده برقلیج طوتمش حکمدار تصویری. باشنك اطرافنده شعاع شمسه علامت اوله‌رق بردائره واردر.
صاغنده: سنجار سنه. (صولنده: خمسعشر ستما.
دوره‌سنده: الملك الاشرف شاه ارمن موسى بن ابى بكر

ظهری

[لا اله]
الامام الناصر
لدين الله
امير المؤمنين
الملك الكامل

محمد

(یازیلری قباجه‌در) قطری ٢٤

— ١٩٩ —

١٩٨ نومرونك عینی اولوب انده قرائت اولنه‌میان بعض کلماتی اکمال ایدر. انجق ظهرینك زیریله صاغنده‌کی عباره شویله‌در: زیرنده (محمد رسو) صاغنده (ل الله)

قطری ٢٥

— ٢٠٠ —

تاریخی ٦١٧

١٩٨ نومرولی سکه‌نك طرزنده‌در. انجق تصویرك صول الی کوکسنده وصاغ الی دیزنده اولوب قیاج یوقدر.

محل ضرب وتاریخی شویله‌در: صاغده: سنجار سبع / صولده: عشر وستمائه

دوره سیله ظهرینك عباره‌لری ١٩٩ نومرونك عینیدر.

لوحه ٨ قطری ٢٦

{٥} المظفر شهاب الدين غازى

٦٢٨ — ٦٤٢

نوع ١

باقر

میافارقین

— ٢٠١ —

تاريخى ٦٢٨ (تصويرسز)

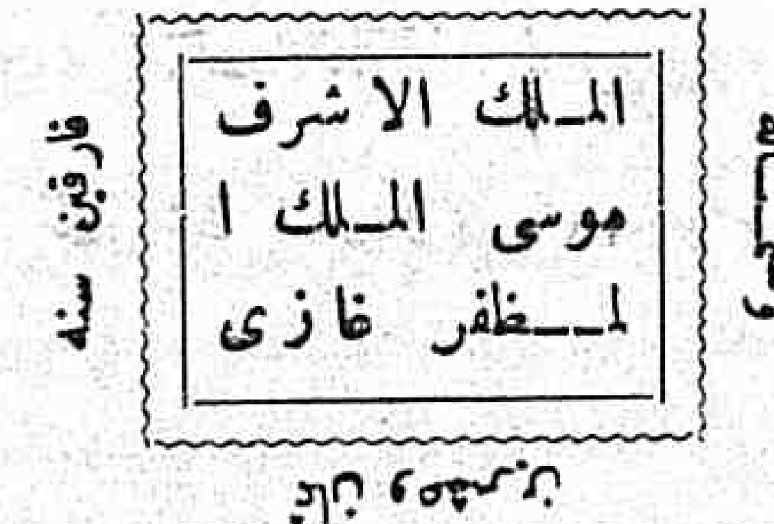
وجهى

لا اله الا الله

ظهرى

ضرب ميا

لوحه ٨ — قطرى ٣١

— ٢٠٢ —

بالاده كى ٢٠١ نومرونك مشـابهى اولوب انجق وجهنك كنارنده كى عباره شويله تقسيم اولنمشدر:

لا اله الا الله | وحده لا شريك | له محمد | رسول الله

ظهرنده (ثمـان) نك (نونى) يوقـدر.

قطرى ٢٨

— ٢٠٣ —

٢٠١ نومرويه مشـابه اولوب فقط كنارنده كى عباره‌لر عكسنه يعنى كلمهٔ توحيد ظهرينه ومحل ضرب وتاريخى وجهنه يازلمش وتقسيماتى دخى تبديل قلنمشدر.

قطرى ٢٥

— ٢٠٤ —

٢٠١ نومرونك عينيدر. لكن يازيلرى كوفى اولميوب خط عربى اوله‌رق نقش ايدلمشدر. كنارلرى سيلكدر.

قطرى ٢٤

مقدمه‌مزده بيـان قلنديغى وجهله جزيرهٔ مابين النهرين بلاده‌نده حكومت ايدن ملوك ايوبيـه مختلف بلده‌لرده سكه ضرب ايتـديرمش ايسـه‌لرده (ميافارقين [١]) شهرينى اصله مركز حكومت اتخـاذ ايلمش

[١] ميافارقين اليوم دياربكره تابع سلوان قضاسنك مقر حكومتيدر. بوراسى قديماً جسيم ومشهور برشهر ايدى. ميافارقين نامى مسكوكات اوزرنده مختلف املا ايله يعنى (مافرقين)، (مياهارقين)، (مافارقين) و(ميافارقين) صورتلرنده يازلمشدر. اليوم (مفارقين) يازلقده ايسـه‌ده ياقوت حمويه كوره املاى صحيحى (مَيّافَارِقِين) اولوب اسم مركبدر. معجم البلدانده ايضاح قلنمشدر. جلد ٤ صحيفه ٧٠٣

اولدقلرندن ملك عادلدن صکره اورالرده حکمفرما اولان ملوکه شعبهٔ ایوبیهٔ میافارقین دینلدیکی کبی اکثری سکه‌لری دخی بلدهٔ مذکوره‌ده ضرب اولنمشدر.

جزیره بلادنده کسیلان مسکوکات ایوبیه بنو ارتق وبنو زنکی سکه‌لری مثللو مصور اولوب فقط انلر کبی مسکوکات خرستیانیه تصاویرینه تقلید ایدلمامشدر. بونلرده‌کی رسملر خصوصی بر طرز وانموزجده اولوب احتمالکه بالذات کندی تصویرلری ویاخود مخیل بر حکمدار تمثالی اولمق اوزره نقش وترسیم قلنمشدر.

مسکوکات مذکوره کذلك مسکوکات ترکمانیه کبی باقر اولوب حجم وقطرلری دخی انلره تقلید ایدلمش وبعضاً ایچلرنده تصویرسز سکه‌لر دخی بولنوب بونلرده ترکمان سکه‌لرینك رسمسزلری طرزنده ضرب اولنمشدر.

صلاح الدین ایوبینك سکه‌لرنده محل ضربی یازلمامش ایسه‌ده تاریخی میافارقینی ضبط ایلدیکی زمانلردن صکره‌یه تصادف ایلدیکندن واسلافی دخی سکه‌لرینی اکثریتله اکا توفیق ایتدکلرندن مشار الیهك سکه‌لری دخی اوراده ضرب اولنمش اولمق اقوای ملحوظدر.

مسکوکاتك تاریخلرندن استنباط اولندیغنه کوره مشارالیه صلاح الدین یوسف ۵۸۶ سنه‌لرینه قدر اورالرده بولنوب برادری ملك عادل ایسه ۵۹۱ تاریخنده میافارقین و۵۹۸ سالنده (حران) ده سکه کسدیرمسیله دمشقه عودتی تاریخ مذکوردن صکره وقوعبولمشدر.

اصل میافارقین ملوکی اولان ملك اوحد ایله ملك اشرف وملك فائزینك زمان حکومتلرنده برحیات اولان پدر وبعضاً عمیلریله برادرلرینك اسملری سکه‌لرنده ذکر اولنمش وبالاده صره‌سیله کورلدیکی اوزره مشارالیهمك مدت حکومتلری مسکوکاتلری تاریخلرندن اکلاشلمقده بولنمشدر.

مؤرخین بونلرك تسلسل وتعاقب حکومتلریله مدت دواملری حقنده برطاقم اختلافاتده بولنمش ایسه‌لرده تصحیح روایات ایچون مسکوکات موجوده‌نك ارائه ایلدیکی حقیقتدن دها ایو مأخذ اوله‌مز.

علاوه

— ملوك ارتقیه دن —

فخر الدین قرا ارسلان

صحیفه ۶ — نوع ٤ — نومرو ۶ (ب)

باقر

محل ضربی یوقدر. تاریخی مشکوکدر.

وجهی
تصویری وایکی طرفنده‌کی عنوانی ۶ نومرونك عینیدر.
باشی حذاسنده‌کی حروفات برینه :
صاغده : ـ ۷ ۳۵ (صولده: ۱۳ ۱۸ رقملری ،
تصویرك صول طرفنده وبجاغی اتصالنده درونی چیچکلی مدور برلوحه منقوشدر.

ظهری
مذکور ۶ نومرولی سکه‌نك حاوی اولدیغی عینی عباره‌یی شاملدر.

قطری ۲۸ (دلیکلی)

«اشبو سکه‌نك وجهنده‌کی رقملر صاحبنك مدت حکومتی سنه‌لرینه توافق ایتمامکله سبب تحریری اکلاشیله‌میور.»

ناصر الدين محمود

صحيفه ١٣ — نوع ٢ (آ) — نومرو ١٦ (ب)

آمد

باقر

تاريخى ٦١٤

وجهى نقطه‌لى دائره ايچنده: چفته باشلى قره قوش رسمى ، ايكى طرفنده‌كى قنادلر ينك جهت عليالرى برر كوچك و يارم انسان چهره سندن تركيب اولنمشدر . سنه ٦١٤

دوره‌سنده: الملك الصالح ناصر الدنيا والدين محمود بن محمد بن ارتق

ظهرى

الامام النا
السلطان الغا
لب عز الدنيا والد
ين كيكاوس بن كيخسرو
بن قليج ارسلان
. . .

قطرى ٣٠

فخر الدين قرا ارسلان

صحيفه ٣ — نوع ١ (ب) — نومرو ٢ (ب)

باقر

محل ضربى بوقدر. تاريخى ٥٩٩

وجهى

صقاللى بر حكمدار
تصويرى (بوست)
[بزانتين سكه لرى
تقليدنده‌در.]

ظهرى اورته‌ده : براز صوله متوجه
صقالسز بر انسان
تصويرى (بوست)

دوره‌سنده : الملك العادل فخر الدين قرا ارسلان
بن داود بن ارتق.

قطرى ٢٧

حسام الدين يولق ارسلان

صحيفه ٤٣ — نوع ٥ — نومرو ٥٩ (ب)

باقر

محل ضربی يوقدر. تاريخی ٥٩٦

وجهی تصويری ٥٩ نومرويه مشابه اولوب ديزلری التنده برنقش عربی واردر.

ظهری برداٸره ایچنده :

النـا صر*
لـدين الله
اميرالمؤمنين

دوره‌سنده (داخلاً) : الملك الافضل علی والملك الظاهر غازی [بن] الملك الناصر يوسف

« (خارجاً) : حسام الدين يولق ارسلان ملك ديار بكر بن ايل غازی بن ارتق ضرب سنه ست تسعين خماه.

قطری ٣٢

— نومرو ٥٩ (ج) —

وجهی بالاده‌كی ٥٩ (ب) نومرونك عينيدر .

ظهری برداٸره ایچنده:

الله
الامـام النـا
صـر لـدين
امير المؤمنـين

دوره‌لری بالاده‌كی سكه‌نك عينی اولوب (الظاهر غازی) دن صكره نقصان اولان (بن) كلمه‌سی بونده محرردر .

(دليكلی) قطری ٣٤

— اتابكان موصلدن —

نور الدين ارسلانشاه اول

صحيفه ٩٥ — نوع ١ (أ) — نومرو ١٣١ (أ)

الموصل

التون

تاريخى ٦٠٧

وجهى اورته‌ده: الامام
لا اله الا الله
وحده لاشريكله
الناصر لدين الله
امير المؤمنين
(العادل)

دوره‌سنده (داخلاً: بسم الله [ضرب هذا الدينار] بالموصل
سنه سبع وستمائه

» (خارجاً: لله الامر (الخ) بنصر الله

ظهرى نقطه‌لى دائره ايچنده: بن مودود
محمد رسول الله
صلى الله عليه
نور الدنيا والدين
اتابك ارسلا نشاه

دوره‌سنده: محمد رسول الله ارسله بالهدى (الخ)

(بيضى) التون، وزنى ١ م ١٣ ط قطرى ٢٩

ناصر الدين محمود

صحيفه ٩٨ — نوع ١ — نومرو ١٣٥ (ب)

الموصل

التون

تاريخى ٦٣١

١٣٥ نومرونك عينى اولوب وجهنك اورته‌سنده كذلك (المستنصر بالله) يازيلى اولديغى كبى صاغنده (الملك الكامل) وصولنده (الملك الاشرف) محرردر: تاريخى (سنه احد وثلثين وستمائه).

(بيضى) التون، وزنى ١ م ٤ ط. قطرى ٢٧

— اتابكان سنجاردن —

قطب الدين محمد

صحيفه ١٢٦ — نوع ١ — نومرو ١٧٠ (ب)

سنجار

باقر

تاريخى ٥٩٩

١٦٩ نومرونك عينى اولوب تاريخى شويله‌در: (ضرب بسنجار سنه تسع و تسعين و خمسمائه.

قطرى ٢٧

صحيفه ۱۲٦ — نومرو ۱۷۰ (ج)

نوع ۲

سنجار

باقر

تاريخى ٦۰۱

وجهى اورته‌ده: صاغ طرفه متوجه اوموزلرينه قدر بر انسان تصويرى (بوست) [روم مسكوكاتى تقليدنده وباشنده‌كى سرپوش (پالاس) طرزنده‌در.]

اطرافنده: الملك المنصور قطب الدين محمد بن زنكى . . عهد سنجار

تصويرك برونى حذاسنده: شاه نوح

ظهرى

سنه احد

الامام الناصر

لدين الله امير

المؤمنين الملك

العادل سيف الد

ين ابو بكر بن ايوب

قطرى ۲۸

— اتابك اربل —

مظفر الدين كوكبرى

صحيفه ۱۳۸ — نوع ۱ (۱) — نومرو ۱۷۹ (۱)

اربل

التون

تاريخى ٦۱۸

وجهى اورته‌ده:

ابن على

لا اله الا الله

وحده لاشريك له

الناصر لدين الله

امير المؤمنين

دوره‌سنده (داخلاً: بسم الله ضرب هذا الدينار باربل سنه ثمان عشره وستمائه.

» (خارجاً: لله الامر (الخ) بنصر الله

ظهرى ايكى دائره ايچنده:

الكامل

محمد رسول الله

صلى الله عليه

وسلم ملك

الامرا كوكبرى

دوره‌سنده: محمد رسول الله ارسله بالهدى (الخ)

(بيثل) التون، وزنى ۱ م قطرى ۲۸

— تصحیح سهو و نقصان —

صحیفه

٤٥ ٦٢ نومرولی سکه‌نك دورهٔ داخلیه‌سنده: (والظاهر بن) یرینه (والظاهر غازی بن) اوله‌جقدر.

٦٠ سکزنجی نوعده (٨٩) نومرولی سکه طقوزنجی نوعده (٩٠) نومرولی اوله‌جق.

٦١ طقوزنجی نوعده (٩٠) نومرولی سکه سکزنجی نوعده (٨٩) نومرویه کچه‌جك وتاریخی (؟-٦٢) وزیرنده (خمس) یرینه (...) بولنه‌جقدر.

٦٢ ٩١ و٩٢ نومرولی سکه‌لرده (لوحه ٣) یرینه (لوحه ٤) اوله‌جق.

٦٩ ١٠٢ نومرولی سکه‌نك (تاریخی ٦٨٤) یرینه (تاریخی ٦٤٨)

٧٩ (نوع ٢) یرینه (نوع ٣) اوله‌جق.

٩٤ ١٣٠ نومروده (عدة الدنیا) یرینه (عزة الدنیا) اوقونه‌جق.

٩٨ ١٣٥ نومرولی التونك تعریفنده (اورته‌ده‌کی) کلمه‌سندن صکره (عباره‌ده الناصر لدین الله یرینه المستنصر بالله و) جمله‌سی نقصان ترتیب قلنمشدر.

١٠٠ ١٣٧ و١٣٨ نومرولرده (لوحه ٥) یرینه (لوحه ٦) اوله‌جق.

١٠٦ ١٤٤ نومرولی سکه‌نك ظهری [دوره‌سنده: محمد رسول الله ارسله بالهدی (الخ) اوله‌جقدر.

١٢٤ ١٦٤ نومرولی سکه‌نك ظهرنده‌کی مربعك اوزرنده (ابن زنکی) اوله‌جق.

١٥٦ ملك مظفر غازینك مبدأ حکومتی ٦١٨ یرینه ٦٢٨ دیلملکه ٢٠١ نومرولی سکه‌نك (تاریخی ٦١٨) وظهرنده (عشرین) یرینه (عشر) اوله‌جقدر.

١ فهرست تواریخ مسکوکات

سنهٔ ضرب	نوع	دار الضرب	اسامی حکومت	ملوك	سکه نومروسی	صحیفه
٥٥٥	باقر	—	بنی زنکی، اتابك موصل	مودود	١١٧	٨٧
٥٥٦	»	—	» »	»	١١٨	٨٨
٥٥٦	»	—	بنی ارتق، سکمانیه	قرا ارسلان	١ـ٢	٣
٥٥٧	»	—	زنکی، اتابك موصل	مودود	١١٩	٨٨
٥٥٨	»	—	ارتق، ایلغازیه	الپی	٣٤	٢٩
٥٥٩	»	—	» سکمانیه	قرا ارسلان	٢ (ب)	١٦١
٥٦٠	»	—	» »	»	٣ـ٤	٤
٥٦٦	»	—	زنکی، اتابك موصل	غازی ثانی	١٢٠	٨٩
٥٦٧	»	—	» »	»	١٢١	٩٠
٥٦٩	»	—	» »	»	١٢٢	٩٠
٥٧٠	»	—	» »	»	١٢٣	٩٠
٥٧١	»	—	ارتق، سکمانیه	محمد	٧	٧
٥٧٥	»	بالجزیره	زنکی، اتابك موصل	غازی ثانی	١٢٤ـ٨	٩١ـ٢
٥٧٦	»	—	ارتق، سکمانیه	محمد	٨ـ٩	٨
٥٧٦	»	—	زنکی، اتابك سنجار	زنکی	١٦٣	١٢٣
٥٧٧	»	—	» »	»	١٦٤	١٢٣
٥؟ـ	»	بسنجار	» »	»	١٦٥	١٢٤
٥٧٧	»	—	ارتق، ایلغازیه	ایلغازی ثانی	٤٣ـ٤	٣٤ـ٥
٥٧٧	»	بالجزیره	زنکی، اتابك موصل	مسعود اول	١٢٩	٩٣
٥٧٩	»	—	ارتق، ایلغازیه	ایلغازی ثانی	٤٥	٣٥
٥٨١	»	بالحصن	» سکمانیه	سکمان ثانی	١٠	٩
٥٨١	»	—	» ایلغازیه	بولق ارسلان	٥٣ـ٤	٣٩ـ٤٠
٥٨٤	»	—	» »	»	٥٥	٤٠
٥٨٤	»	—	» سکمانیه	سکمان ثانی	١١ـ٢	١٠
٥٨٤	»	—	زنکی، اتابك جزیره	سنجر شاه	١٧١ـ٢	١٣٠
٥٨٥	»	بالموصل	» اتابك موصل	مسعود اول	١٣٠	٩٤
٥٨٦	»	—	ایوبی	صلاح الدین	١٨٨ـ٩	١٤٧
٥؟ـ	»	—	»	»	١٩٠	١٤٨
٥٨٧	»	—	ارتق، ایلغازیه	بولق ارسلان	٥٦	٤١
٥٨٩	»	—	» »	»	٥٧ـ٨	٤٢
٥٩٠	»	—	» خرتبرت	ابوبکر اول	٢٣	٢١

سنهٔ ضرب	نوع	دار الضرب	اسامئ حکومت	ملوك	سکه نومروسی	صحیفه
٥٩٠	باقر	باربل	اتابك اربل	کوکبری	١٧٩_٨١	١٣٨_٩
٥٩١	»	بمافرقین	ایوبی	العادل	١٩١_٢	١٤٩.٥٠
٥٩٤	»	—	ارتق، سکمانیه	سکمان ثانی	١٣	١١
٥٩٤	»	نصیبین	زنکی، اتابك موصل	ارسلانشاه	١٣١	٩٥
٥٩٦	»	—	ارتق، ایلغازیه	یولق ارسلان	٥٩ (ب) (ج)	١٦٢_٣
٥٩٦	»	—	» »	»	٦٠_١	٤٤
٥٩٦	»	بسنجار	زنکی، اتابك سنجار	محمد	١٦٦_٧	١٢٥
٥٩٧	»	»	» »	»	١٦٨	١٢٦
٥٩٧	»	—	ارتق، ایلغازیه	یولق ارسلان	٦٢	٤٥
٥٩٨	»	—	» »	»	٦٣	٤٦
٥٩٨	»	بسنجار	زنکی، اتابك سنجار	محمد	١٦٩_٧٠	١٢٦
٥٩٨	»	بحران	ایوبی	العادل	١٩٣	١٥١
٥٩٩	»	بسنجار	زنکی، اتابك سنجار	محمد	١٧٠ (ب)	١٦٥
٥٩٩	»	—	ارتق، ایلغازیه	یولق ارسلان	٦٤_٥	٤٧
٥٩٩	»	بماردین	» »	»	٦٦_٨	٤٨_٩
٥٩٩	»	»	» »	»	٦٩_٧٣	٥٠_٢
٦٠٠	»	بالجزیره	زنکی، اتابك جزیره	سنجر شاه	١٧٣	١٣١
٦٠١	»	بسنجار	» اتابك سنجار	محمد	١٧٠ (ج)	١٦٦
٦٠٥	»	—	ایوبی	الاوحد	١٩٤	١٥٢
٦٠٦	»	بالجزیره	زنکی، اتابك جزیره	محمود	١٧٤	١٣٢
٦٠٦	»	بماردین	ارتق، ایلغازیه	ارتق ارسلان	٧٤_٧	٥٣_٤
٦٠٧	النون	بالموصل	زنکی، اتابك موصل	ارسلانشاه	١٣١ (١)	١٦٤
٦٠٧	باقر	»	» »	مسعود ثانی	١٣٢	٩٦
٦٠٩	»	باربل	اتابك اربل	کوکبری	١٨٢	١٣٩
٦١٠	»	بالحصن	ارتق، سکمانیه	محمود	١٤_٦	١٢_٣
٦١٠	»	—	فروع اتابکیه	نصرة الدین	١٨٥_٧	١٤٣_٤
٦١١	»	—	ارتق، ایلغازیه	ارتق ارسلان	٧٨_٨١	٥٥_٦
٦١٢	»	مافارقین	ایوبی	الاشرف	١٩٥	١٥٣
٦١٢	»	—	»	»	١٩٦_٧	١٥٤
٦١٤	»	بامد	ارتق، سکمانیه	محمود	١٦ (ب)	١٦٠
٦١٥	»	بحصن	» »	»	١٧_٨	١٣_٤
٦١٥	»	سنجار	ایوبی	الاشرف	١٩٨_٩	١٥٤_٥
٦١٧	»	»	»	»	٢٠٠	١٥٥
٦١٧	»	بامد	ارتق، سکمانیه	محمود	١٩	١٤
٦١٨	»	بالجزیره	زنکی، اتابك جزیره	»	١٧٦	١٣٣
٦١٨	النون	باربل	اتابك اربل	کوکبری	١٧٩ (١)	١٦٧
٦١٨	باقر	میافارقین	ایوبی	المظفر غازی	٢٠١_٤	١٥٦_٧

سنهٔ ضرب	نوع	دار الضرب	اسامئ حکومت	ملوك	سکه نومروسی	صحیفه
٦٢٠	باقر	—	ارتق، ایلغازیه	ارتق ارسلان	٨٢_٣	٥٧
٦٢٠	»	—	» »	»	٨٥_٨	٥٩_٦٠
٦٢_؟	»	—	» »	»	٩٠	٦١(سهو)
٦٢٠	النون	بالموصل	زنکی، اتابك موصل	محمود	١٣٣	١٧
٦٢٠	باقر	»	» »	»	١٣٦	٩٩
٦٢٠	»	—	» »	»	١٣٧	١٠٠
٦٢١	النون	بالموصل	» »	»	١٣٤	٩٨
٦٢١	باقر	بامد	ارتق، سکمانیه	مودود	٢٠_٢	١٥_٦
٦٢٣	»	—	» ایلغازیه	ارتق ارسلان	٨٩	٦٠(سهو)
٦٢٥	کوش	بدنیسر	» »	»	٩١	٦٢
٦٢٧	باقر	بالموصل	زنکی، اتابك موصل	محمود	١٣٨_٩	١٠١
٦٢٨	کوش	بکیف	ارتق، ایلغازیه	ارتق ارسلان	٩٢	٦٣
٦٢٨	باقر	—	» »	»	٩٥_٨	٦٥_٦
٦٢٩	النون	بالموصل	زنکی، اتابك موصل	محمود	١٣٥	٩٨
٦٣١	»	»	» »	»	١٣٥ (ب)	١٦٥
٦٣١	کوش	بکیف	ارتق، ایلغازیه	ارتق ارسلان	٩٣_٤	٦٤
٦٣١	باقر	بالموصل	اتابك موصل	لؤلؤ	١٤٦_٥٠	١٠٧_٨
٦٣٤	»	بماردین	ارتق، ایلغازیه	ارتق ارسلان	٩٩_١٠٠	٦٧
٦٣٥	النون	بالموصل	اتابك موصل	لؤلؤ	١٤٠	١٠٢
٦٣٧	باقر	بماردین	ارتق، ایلغازیه	ارتق ارسلان	١٠١	٦٨
٦٣٩	»	بالجزیره	اتابك جزیره	زاهر	١٧٧_٨	١٣٤
٦٣٩	النون	بالموصل	اتابك موصل	لؤلؤ	١٤١	١٠٣
٦٤٢	»	»	» »	»	١٤٢	١٠٤
٦٤٦	»	»	» »	»	١٤٤	١٠٦
٦٤٧	باقر	بالجزیره	» »	»	١٥١	١٠٩
٦٤٨	کوش	بماردین	ارتق، ایلغازیه	غازئ اول	١٠٢_٣	٦٩_٧٠
٦٤٩	باقر	بالجزیره	اتابك موصل	لؤلؤ	١٥٢	١٠٩
٦٥٤	النون	بالموصل	» »	»	١٤٥	١٠٦
٦٥٥	کوش	بماردین	ارتق، ایلغازیه	غازئ اول	١٠٤	٧٠
٦٥٥	باقر	»	» »	»	١٠٦	٧١
٦٥٦	کوش	»	» »	»	١٠٥	٧٠
٦٥٩	النون	بالموصل	اتابك موصل	اسماعیل	١٥٤	١١١
٦٩٨	باقر	—	ارتق، ایلغازیه	غازئ ثانی	١١٢_٣	٧٦
٧٤٠	کوش	بحصن	» »	صالح	١١٤	٧٧
٧_؟	»	مردین	» »	»	١١٥	٧٨

٢ فهرست دار الضرب

دار الضرب	نوع	سنهٔ ضرب	اسامئ حكومت	ملوك	سكه نومروسى	صحيفه
اربل	التون	٦١٨	بكتكينى، اتابك اربل	كوكبرى	١٧٩ (ب)	١٦٦
»	باقر	٥٩٠	» »	»	١٧٩ـ١٨١	١٣٨ـ٩
»	»	٦٠٩	» »	»	١٨٢	١٣٩
»	»	ـــ ؟	» »	»	١٨٣	١٤٠
آمد	باقر	٦١٧	بنى ارتق، سكمانيه	محمود	١٩	١٤
»	»	٦٢١	» »	مودود	٢٠ـ٢٢	١٥ـ٦
جزيره	باقر	٥٧٥	بنى زنكى، اتابك موصل	غازئ ثانى	١٢٤ـ٨	٩١ـ٢
»	»	٥٧٧	» »	مسعود اول	١٢٩	٩٣
»	»	٦٠٠	زنكى، اتابك جزيره	سنجر شاه	١٧٣	١٣١
»	»	٦٠٦	» »	محمود	١٧٤	١٣٢
»	»	ـــ ؟	» »	»	١٧٥	١٣٣
»	»	٦١٨	» »	»	١٧٦	١٣٣
»	»	٦٣٩	» »	زاهر	١٧٧ـ٨	١٣٤
»	»	٦٤٧	فروع اتابكيهٔ موصل	لؤلؤ	١٥١	١٠٩
»	»	٦٤٩	» »	»	١٥٢	١٠٩
حران	باقر	٥٩٨	ايوبى	العادل	١٩٣	١٥١
حصن كيفا	باقر	٥٨١	ارتق، سكمانيه	سكمان ثانى	١٠	٩
»	»	٦١٠	» »	محمود	١٤ـ٦	١٢ـ٣
»	»	٦١٥	» »	»	١٧ـ٨	١٣ـ٤
»	كوش	٦٢٨	ارتق، ايلغازيه	ارتق ارسلان	٩٢	٦٣
»	»	٦٣١	» »	»	٩٣ـ٤	٦٤
»	»	٧٤٠	» »	صالح	١١٤	٧٧
دمشق	باقر	ـــ ؟	زنكى، اتابك حلب	اسماعيل	١٦٠ـ١	١١٨
دنيسر	كوش	٦٢٥	ارتق، ايلغازيه	ارتق ارسلان	٩١	٦٢
سنجار	باقر	ـ٥ ؟	زنكى، اتابك سنجار	زنكى	١٦٥	١٢٤
»	»	٥٩٦	» »	محمد	١٦٦ـ٧	١٢٥
»	»	٥٩٧	» »	»	١٦٨	١٢٦
»	»	٥٩٨	» »	»	١٦٩ـ٧٠	١٢٦
»	»	٥٩٩	» »	»	١٧٠ (ب)	١٦٥
»	»	٦٠١	» »	»	١٧٠ (ج)	١٦٦
»	»	٦١٥	ايوبى	الاشرف	١٩٨ـ٩	١٥٤
»	»	٦١٧	» »	»	٢٠٠	١٥٥

دار الضرب	نوع	سنهٔ ضرب	اسامئ حكومت	ملوك	سكه نومروسى	صحيفه
ماردين	باقر	٥٩٩	ارتق، ايلغازيه	ارتق ارسلان	٦٦ـ٨	٤٨ـ٩
»	»	٥٩٩	» »	»	٦٩ـ٧٣	٥٠ـ٢
»	»	٦٠٦	» »	»	٧٤ـ٧	٥٣ـ٤
»	»	٦٣٤	» »	»	٩٩ـ١٠٠	٦٧
»	»	٦٣٧	» »	»	١٠١	٦٨
»	كوش	٦٤٨	» »	غازئ اول	١٠٢ـ٣	٦٩ـ٧٠
»	»	٦٥٥	» »	»	١٠٤	٧٠
»	»	٦٥٦	» »	»	١٠٥	٧٠
»	باقر	٦٥٥	» »	»	١٠٦	٧١
»	»	ـــ ؟	» »	»	١٠٧ـ٨	٧٢
»	كوش	٧ـ ؟	» »	صالح	١١٥	٧٨
موصل	باقر	٥٨٥	زنكى، اتابك موصل	مسعود اول	١٣٠	٩٤
»	التون	٦٠٧	» »	ارسلانشاه	١٣١ (١)	١٦٤
»	باقر	٦٠٧	» »	مسعود ثانى	١٣٢	٩٦
»	التون	٦٢٠	» »	محمود	١٣٣	٩٧
»	»	٦٢١	» »	»	١٣٤	٩٨
»	»	٦٢٩	» »	»	١٣٥	٩٨
»	»	٦٣١	» »	»	١٣٥ (ب)	١٦٥
»	باقر	٦٢٠	» »	»	١٣٦	٩٩
»	»	٦٢٧	» »	»	١٣٨ـ٩	١٠١
»	التون	٦٣٥	فروع اتابكيهٔ موصل	لؤلؤ	١٤٠	١٠٢
»	»	٦٣٩	» »	»	١٤١	١٠٣
»	»	٦٤٢	» »	»	١٤٢	١٠٤
»	»	ـــ ؟	» »	»	١٤٣	١٠٥
»	»	٦٤٦	» »	»	١٤٤	١٠٦
»	»	٦٥٤	» »	»	١٤٥	١٠٦
»	باقر	٦٣١	» »	»	١٤٦ـ٥٠	١٠٧ـ٨
»	التون	٦٥٩	» »	اسماعيل	١٥٤	١١١
ميافارقين	باقر	٥٩١	ايوبى	العادل	١٩١	١٤٩
»	»	٥٩١	» »	»	١٩٢	١٥٠
»	»	٦١٢	» »	الاشرف	١٩٥	١٥٣
»	»	٦١٨	» »	المظفر	٢٠١ـ٤	١٥٦ـ٧
نصيبين	باقر	٥٩٤	زنكى، اتابك موصل	ارسلانشاه	١٣١	٩٥

٣ دار الضربلری مندرج اولمیان مسکوکات

اسامیٔ حکومت	ملوك	سکه نومروسی	صحیفه
بنی ارتق، سکمانیه	قرا ارسلان	١-٤	٣-٤
« «	«	٢ (ب)	١٦١
« «	محمد	٧-٩	٧
« «	سکمان ثانی	١١-٣	١٠-١١
« خرتبرت	ابو بکر	٢٣-٤	٢١-٢٢
« ایلغازیه	البی	٣٤	٢٩
« «	ایلغازیٔ ثانی	٤٣-٥	٣٤-٣٥
« «	یولق ارسلان	٥٣-٦٢	٣٩-٤٥
« «	«	٥٩ (ب)(ج)	١٦١-٢
« «	ارتق ارسلان	٦٣-٥	٤٦-٧
« «	«	٧٨-٩٠	٥٥-٦١
« «	«	٩٥-٨	٦٥-٦
« «	غازیٔ ثانی	١١٢-٣	٧٦
بنی زنکی، اتابك موصل	مودود	١١٧-٩	٨٧-٨
« «	غازیٔ ثانی	١٢٠-٣	٨٩-٩٠
زنکی، اتابك جزیره	سنجر شاه	١٧١-٢	١٣٠
ایوبی	صلاح الدین	١٨٨-٩٠	١٤٧-٨
«	الاوحد	٩٤	١٥٢

٤ تاریخ ودار الضربلری اولمیان مسکوکات

اسامیٔ حکومت	ملوك	سکه نومروسی	صحیفه
بنی ارتق، سکمانیه	قرا ارسلان	٥-٦	٥-٦
« «	«	٦ (ب)	١٥٩
« ایلغازیه	تیمور طاش	٢٥-٢٦	٢٥
« «	البی	٢٧-٣٣	٢٦-٢٩
« «	«	٣٥-٣٨	٣٠-٣١
« «	ایلغازیٔ ثانی	٣٩-٤٢	٣٢-٣٣
« «	یولق ارسلان	٤٦-٥٢	٣٦-٨
اتابك اربل	کوکبری	١٨٤	١٤٠

٥ مسكوكاتده مندرج آيات كريمه وتوحيد وتصليه

بسم الله الرحمن الرحيم .

بسم الله   على اسم الله .

محمد رسول الله ، ارسله بالهدى ودين الحق ليظهره على الدين كله ولو كره المشركون .

لله الامر من قبل ومن بعد ويومئذ يفرح المؤمنون .

لله الامر من قبل ومن بعد ويومئذ يفرح المؤمنون بنصر الله .

لا اله الا الله محمد رسول الله .

لا اله الا الله محمد رسول الله وحده .

لا اله الا الله محمد رسول الله وحده لاشريكله .

لا اله الا الله وحده لاشريكله محمد رسول الله .

لا اله الا الله وحده لاشريكله محمد رسول الله صل .

لا اله الا الله وحده لاشريكله .

لا اله الا الله .

لا اله الا الله محمد رسول الله صلى الله عليه .

محمد رسول الله صلى الله عليه .

محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم

محمد رسول الله .

ابوبكر، عمر، عثمان، على .

خلد الله ملكه .   العمر الناصر، العز دائم . . .

فى دولة السلطان . .   هذا الدرهم ملعون من يغيره .

---

٦ القاب وعنوان

— بنى ارتق —

(طبقهٔ سكمانيه)

فخر الدين قرا ارسلان . . . . الملك العالم العادل
الملك العادل
ملك الامرا
معين، امير المؤمنين

نور الدين محمد . . . . ملك الامرا
نصير، امير المؤمنين

سكمان ثانى . . . . الملك المسعود
الملك العادل
معين

ناصر الدين محمود . . . . الملك الصالح

ركن الدين مودود . . . . الملك المسعود

(اراتقهٔ خرتبرت)

عمادالدين ابوبكر . . . . ملك الامرا

(طبقهٔ ايلغازيه)

حسام الدين تيمور طاش . . . . الملك العالم العادل

نجم الدين الپى . . . . ابو المظفر
الملك العالم العادل
ملك الامرا
ملك ديار بكر

ايلغازئ ثانى . . . . لمولانا الملك العالم العادل
ملك الامرا
شاه دياربكر

يواق ارسلان . . . . ملك ديار بكر

ارتق ارسلان . . . . الملك المنصور

ناصر الدنيا والدين

الملك العالم العادل

ملك ديار بكر

غازى اول . . . . الملك السعيد

قرا ارسلان . . . . الملك المظفر

غازى ثانى . . . . الملك المنصور

السلطان الاعظم

ظل الله فى العالم

ابى الفتح

شمس الدين صالح . . . . السلطان . .

— بنى زنكى —

(اتابكان موصل)

قطب الدين مودود . . . . الملك العادل العالم

ملك امراء الشرق والغرب

طغرلتكين

اتابك

غازى ثانى . . . . الملك العادل العالم

ملك امراء الشرق والغرب

ملك الامرا

طغرلتكين

اتابك

مسعود اول . . . . عز الدنيا والدين

ارسلانشاه اول . . . . الملك العادل

نور الدنيا والدين

اتابك

مسعود ثانى . . . . عز الدنيا والدين

اتابك

محمود . . . . ناصر الدنيا والدين

اتابك

بدر الدين لؤلؤ . . . . الملك الرحيم

بدر الدنيا والدين

اتابك

المعظم

خداوند عالم

پادشاه روى [زمين]

اسماعيل . . . . الملك الصالح

ركن الدنيا والدين

(اتابكان حلب)

نور الدين محمود . . . . الملك العادل

اسماعيل . . . . الملك الصالح

ملك المظفر

(اتابكان سنجار)

عماد الدين زنكى . . . . الملك العالم العادل

عماد الدنيا والدين

اتابك

قطب الدين محمد . . . . الملك المنصور

قطب الدنيا والدين

(اتابكان جزيره)

سنجر شاه . . . . الملك المظفر الناصرى

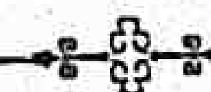
محمود . . . . الملك المعظم الناصرى

(اتابكان اربل)

كوكبرى . . . . مظفر الدنيا والدين ملك الامرا

(فروع اتابكيه)

نصرة الدين محمود . . . . ملك الامرا

٧ فهرست انواع تصاوير

— ساسانيان مسكوكاتى تقليدى —

— سلفكيان مسكوكاتى تقليدى —

— رومن مسكوكاتى تقليدى —

— رومن وبيزانتين سكه‌لريله مشترك —

— يونان مسكوكاتى تقليدى —

— بیزانتین مسکوکاتی تقلیدی —

(بنی ارتق) فخر الدین قرا ارسلان ۳، ٦، ۱۵۹، ۱٦۱ (سکمان ثانی ۱۱ (نجم الدین الپی ۲۹، ۳۰ (ایلغازیٔ ثانی ۳٤ (یولق ارسلان ۳۹ (ارتق ارسلان ٤٦، ۵۵، ۵۷ .

(بنی زنکی) ارسلانشاه ۹۵ .

— طرز خصوصی —

(بنی ارتق) فخر الدین قرا ارسلان ٤ (محمد ۷، ۸ (محمود ۱۲، ۱۳، ۱٤، ۱٦ (مودود ۱۵ (یولق ارسلان ٤۳، ۱٦۲ (ارتق ارسلان ٤۸، ۵۰، ۵۳، ٦۰، ٦۵، ٦۸ (غازیٔ ثانی ۷٦ .

(بنی زنکی) مودود ۸۸ (غازیٔ ثانی ۸۹ (مسعود اول ۹٤ (محمود ۹۹، ۱۰۱ (عماد الدین زنکی ۱۲٤ (سنجر شاه ۱۳۰ (محمود ۱۳۲ (کوکبری ۱۳۸، ۱٤۰ .

(ایوبی) صلاح الدین ۱٤۷، ۱٤۸ (عادل ۱٤۹، ۱۵۰ (اوحد ۱۵۲ (اشرف ۱۵۳، ۱۵٤ .

«اشبو فهرستده محرر اولان ارقام مسکوکاتک بولندیغی صحیفه‌لرك رقملریدر.»

— اشارات مخصوصه —

طه / سو | احد

ـ۷ ١٤ | ١٨ / B ١٣

تم

1. ۱ 3. ۳

5. ۵ 6. ٦

7. ۷ 8. ۸

10. ۱۰ 12. ۱۲

13. ۱۳ 16. ۱٦

20. ٢٠ 17. ١٧

23. ٢٣

30. ٣٠ 25. ٢٥

32. ٣٢

34. ٣٤

39. ٣٩ 38. ٣٨

45. ٤٥

53. ٥۳

57. ٥٧

47. ٤٧

61. ٦١

68. ٦٨

64. ٦٤

79. ٧٩

75. ٧٥

79. ٧٩

92. ٩٢

85. ٨٥

91. ٩١

95. ٩٥

101. ١٠١

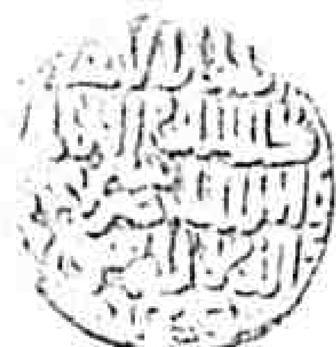

102. ١٠٢

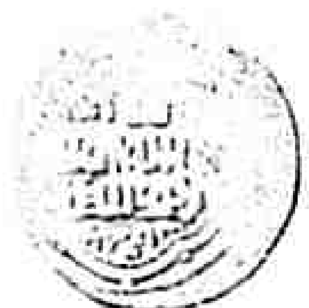
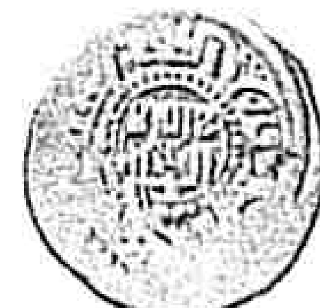

100. ١٠٠

106. ١٠٦

112. ١١٢

114. ١١٤

109. ١٠٩

121. ١٢١

118. ١١٨

124. ١٢٤

132. ١٣٢

130. ١٣٠

134. ١٣٤

136. ١٣٦

131. ١٣١

139. ١٣٩

137. ١٣٧

146. ١٤٦

141. ١٤١

154. ١٥٤

151. ١٥١

159. ١٥٩

155. ١٥٥

164. ١٦٤

160. ١٦٠

188. ١٨٨

192. ١٩٢

193. ١٩٣

191. ١٩١

194. ١٩٤

201. ٢٠١

200. ٢٠٠

196. ١٩٦

موزهٔ همایون

